

ŞOR SÖZLÜĞÜ

NADEJDA N. KURPEŞKO
TANNAGAŞEVA
Kuzbass Politeknik Üniversitesi

DOÇ. DR. ŞÜKRÜ HALÛK
AKALIN
Çukurova Üniversitesi

کتابخانه شخصی
مترجم مهدی أبو اصل

Türkoloji Araştırmaları 2

Sözlük Dizisi 1

Nadejda N. Kurpeşko Tannagaşeva

Doç.Dr. Şükrü Halûk Akalın

Şor Sözlüğü

Birinci baskı © ***Türkoloji Araştırmaları***, Adana, 1995

ISBN 975-8018-01-9

Dizgi Türkoloji Araştırmaları

Baskı Çukurova Üniversitesi Basımevi

Kapak Çukurova Üniversitesi Basımevi

Türkoloji Araştırmaları

PK 33

01330 Balcalı - Adana

e-mail: turkoloj@cubim2.cc.cu.edu.tr

İÇİNDEKİLER

Ön söz / I

Kısaltmalar / VII

Sözlük / I

A / 1

B / 11

Ç / 11

D / 25

E / 26

G / 31

I / 32

İ / 35

K / 38

L / 60

M / 62

N / 65

O / 68

Ö / 71

P / 74

R / 86

S / 87

Ş / 98

T / 108

U / 121

Ü / 123

Şor Ağızlarının Kısa Bir Grameri / 127

Ön söz

Şorlar, Güneybatı Sibiryâ'da yaşayan küçük bir Türk topluluğudur. Tom ırmağının, bu ırmağın kolları olan Kondom ve Mras ırmaklarının kıyıları Şorların yaşadıkları bölgelerdir. Rusya'nın Kemerovo yönetim biriminin sınırları içerisindeki bu bölgenin Mıski, Kuzedeovo, Taştagol ilçeleri ile bu ilçelere bağlı köylerde yaşayan Şorların nüfusu 1989 yılı sayımına göre 12.585'tir.

XIX. yüzyıla kadar Demirci (Kuznetsk) Tatarları, Kondom Tatarları ve Mras Tatarları diye adlandırılan bu Türk topluluğu, yüzyılın ortalarında Sibiryâ'da Türk toplulukları üzerinde incelemeler yapan *W.Radloff* tarafından Şor adı altında toplanmıştır. Türk kökenli bir halk oldukları kabul edilmekle birlikte Şorların Türk, Ugor, Samoyed ve Ket halklarının yüzyıllar süren karışımıyla ortaya çıktığı yolunda görüşler de ileri sürülmektedir.

Şorların bu gün yaşadıkları bölge, tarihte Paleo-Sibiryâ halklarının, Ugor ve Türk boylarının yerleşim alanı idi. Bölgenin Türkleşmesinde Yenisey Kırgızları önemli roller oynamışlardır. Bölge, son defa Sibir Hanlığının yönetiminde iken, XVI. yüzyılda Rus Kazaklarının istilâsına uğrayarak Çarlık Rusyasının hakimiyeti altına girmiştir.

Avcılık, balıkçılık, kürk avcılığı, ilkel çiftçilik, toplayıcılık yaparak hayatlarını devam ettiren Şorların madencilikte ve demircilikte de mahir oldukları bilinmektedir. Günümüzde ise Şorların büyük bir bölümü tarım ve hayvancılıkla uğraşmakta, Kuznetsk havzasındaki kömür ocaklarında çalışmaktadır. Köylerde yaşayan Şorlar ise kürk hayvanı avcılığına devam etmektedirler.

1926 yılındaki nüfus sayımı sonuçlarına göre Şorların % 99.3'ü köylerde yaşarken, ancak % 0.7'si kentlerde yaşamaktaydı. Zaman içerisinde köylerden kentlere göç hızlanmıştır 1970 yılında yapılan nüfus sayımında, Şorların % 48.9'unun köylerde, % 51.1'inin ise kentlerde yaşadığı belirlenmiştir

Aslen Şaman olan Şorlar, Rus misyonerlerinin XIX. yüzyıldaki faaliyetleri sonucunda Hristiyanlığı kabul etmişlerse de hiçbir zaman tam bir Hristiyan olamamışlardır Sovyet dönemine kadar Şorların Hristiyanlıkları formaliteden ileriye gidememiştir Sovyet döneminde yapılan ateizm propagandası Şorlar arasında da etkili olmuş, zaten zorla Hristiyanlığı kabul eden Şorlar, bu dinle ilişkilerini kesmişlerdir. Ancak, Şamanizmle ilgili inanışlar, bu dönemde de Şorlar arasında yaşamağa devam etmiştir. Sovyetler Birliğinin dağılmasıyla dinî ibadet ve faaliyetlere getirilen serbestlikten sonra Şorların bir bölümü yeniden Hristiyanlığı seçmişlerdir Yine de Şamanizm, sadece Şorlar arasında değil Sibirya'daki diğer Türk toplulukları arasında güçlü bir inanç sistemi olarak varlığını korumaktadır

Bu sözlükte zaman zaman kullanılan Şor Türkçesi terimi ile, bu gün yazı dili olma özelliğini kaybetmiş bulunan Şor ağızları kastedilmektedir Aslında Hakas Türkçesinin bir ağızı olan Şor Türkçesi, içinde bulunduğu yüzyılın başlarından itibaren yazı dili olarak gelişmeğe başlamıştı. Adlarını Tom ırmağının iki kolu, Mras ve Kondom'dan alan iki ağız bulunan Şor Türkçesinin yazı dili, Mras ağızı esas alınarak kurulmuştur. Bununla birlikte Türk lehçelerinin tasnif çalışmalarının çoğunda Şor Türkçesi, Hakas grubu içerisinde diyalekt olarak yer almaktadır Ancak Hakasçadan ayrılan bazı özelliklerinin de bulunduğunu belirtmek gerekir

W.Radloff, yaptığı tasnifte Şor Türkçesini Lebed (Kuu-kiji) diyalekti ile birlikte Doğu Diyalektleri grubunun Kuzey Altay Diyalektleri alt başlığında tasnif etmiştir. **G.J.Ramstedt**, Şor, Koybal ve Çulım diyalektlerini, yaptığı tasnifin Kuzey grubundaki z- alt grubuna yerleştirmiştir. **Samoyloviç**'in tasnifinde ise Sarı Uygur, Kamasin, Koybal, Sagay, Kaç, Beltir, Kızıl, Küerik ve Şor diyalektleri Uygur-Kuzeydoğu grubunun z- alt grubunda bulunmaktadır. **M.Räsänen** de tasnifinde Şor Türkçesini aynı grupta ele alır **N.A.Baskakov** Türk lehçelerini Batı Hun Dalı ve Doğu Hun Dalı olarak iki büyük kola ayırdığı tasnif çalışmasında, Şor Türkçesini Uygur grubunun Hakas alt grubu başlığı altında tasnif etmiştir. **R.R.Arat**, Şor Türkçesini Abakan olarak adlandırdığı z- grubuna yerleştirir **Benzing**, Şor Türkçesini Kuzey Türkçesinin Aral-Sayan

grubuna alır **K.H.Menges**'in tasnifinde ise Şor Türkçesi, Orta-Güney Sibırya Hakas grubundadır **T.Tekin** de *Türk Dili ve Diyalекtlerinin Yeni Bir Tasnifi* başlıklı yazısında Şor Türkçesinin Mras ve Yukarı Tom diyalекtlerini **azak** «ayak» grubunun **çajıl** «yeşil» alt grubunda, Kondom diyalекtini ise Kuzey Altay diyalекtleri grubunda tasnif eder¹

Şor yazı dili, 1829 yılında kurulan Altay Ruhanî Dinî Misyonundaki Rus misyonерlerinin çalışmalarıyla başlamıştır Şorların ilk alfabesi de misyonерlerin Şor diline uyarladıkları Kiril alfabesidir 1885-1927 yılları arasında kullanılan bu alfabe ile Kazan'da Şorca bazı kitaplar yayımlanmıştır Bu kitaplar arasında dinî kitaplar olduğu gibi, Şorca okuma kitapları da vardı: *Şor Kijileri Balaların Piçike Ürgetçe, Kazan, 1885*

1927-1929 yılları arasında Kiril alfabesinden uyarlanan ikinci bir alfabe yürürlüğe konulmuştur. 1930 yılında Şorlar, Lâtin alfabesini kullanmağa başlamışlardır Lâtin alfabesi 1938 yılına kadar kullanılmıştır Bu yıllarda Şor Türkçesiyle pek çok eser yayımlanmış, Rus klâsiklerinin bir bölümü Şor Türkçesine çevrilmiştir

Şorlar 1938 yılında yeniden Kiril alfabesine dönmüşlerdir. Bu yıllarda Şorca şiirler, hikâyeler, halk ağzından derlenmiş destanlar ve masallar yayımlanmıştır **Kızıl Şor** adıyla mahalli bir gazetenin de yayımlandığını görüyoruz. **N.N. Drenkova** 1940 yılında *Şor Folkloru*'nu, 1941 yılında ise *Şor Grameri*'ni yayımlamıştır.

Ancak, Dağlık Şoriya'nın muhtariyetinin 1939 yılında ortadan kaldırılmasından ve Rusçanın Sovyet dili olarak kabul edilmesinden sonra Şor Türkçesi yavaş yavaş kullanımdan düşmeğe başlamıştır Şorların ana dilindeki kitaplarının, gazetelerinin yayımlanmasına son verilmiş, okullarda Şor dilinin öğretilmesi bırakılmıştır Böylece, Şor Türkçesi yazı dili olma

1. Yapılan tasnif çalışmalarının değerlendirmesi ve eleştirisi için bkz. **R.R.Arat**, *Türk Şivelerinin Tasnifi*, Türkiyat Mecmuası. c.X. İstanbul, 1953. sf.59-139; **R.R.Arat-A.Temir**, *Türk Şivelerinin Tasnifi*, Türk Dünyası El Kitabı, c.II. TKAE yayını. 2.baskı. Ankara, 1992. sf.224-247; **T.Tekin**, *Türk Dili ve Diyalекtlerinin Yeni Bir Tasnifi*, Erdem. Atatürk Kültür Merkezi dergisi. c.5. s.13. Ankara, 1989. sf.141-168; ayn.yzr., *A new Classification of the Chuvash-Turkic Languages*, ayn.dergi. sf.129-140; ayn.yzr., *A New Classification of the Turkic Languages*, Türk Dilleri Araştırmaları 1991, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi 2, Ankara, 1991, sf.5-18

özelliğini kaybetmiştir Son zamanlarda Şor yazı diliyle eserler yayımlanmıyor, gazete ve dergi çıkarılmıyorsa da Şor ağızları üzerinde yapılan bilimsel araştırmalarda önemli bir artış görülmektedir²

Konuşma dili olarak da Şor Türkçesi gittikçe daha az kişi tarafından kullanılmaktadır 1926 nüfus sayımı verilerine göre ana dili Şorca olan Şorların yüzdesi 93.8 iken, bu oran 1959'da % 83.7'ye, 1970'te % 73.5'e, 1979'da ise % 61.2'ye düşmüştür Günümüzde ise 9.811 Şor. ana dilini biliyor Bunların da sadece 914'ü günlük hayatta ana dilini kullanıyor

Ancak, Sovyetler Birliğinin dağılmasından sonra Şorlar başta dilleri olmak üzere değerlerine sahip çıkmağa başlamışlardır Bu amaçla genç kuşaklara ana dillerini öğretmek üzere okuma kitapları hazırlanmakta, okullarda Şor Dili Kolu kurulmaktadır

Şor Türkçesi ile ilgili çalışmalardan birisi de, söz varlığını ortaya koyacak olan Şor sözlüğüdür Şor ağızlarından kelimelerin yer aldığı ilk sözlükler *Verbitski*'nin ve *Radloff*'un sözlükleridir 1940 yılında ise Rusça-Şorca bir sözlüğün³ yayımlandığını biliyoruz. Ancak, bu sözlük ilk okullarda öğrenim gören Şor çocuklarına hitap etmekte ve Rusçadan Şor Türkçesine karşılıkları içermektedir

Daha geniş kapsamlı bir sözlük 1993'te Kemerovo'da yayımlanmıştır⁴ Yaklaşık dört bin kelimenin yer aldığı Şorca-Rusça ve Rusça-Şorca sözlükte Mras ve Kondom ağızlarından kelimeler bulunmaktadır Bu sözlüğün yayımlanmasından iki yıl önce, Şor sözlüğünün Türkiye'de yayımlanması çalışmalarına başlamıştık. Ancak, çeşitli sebeplerden dolayı sözlüğün basım işi gecikti.

Çalışmamızda *N.N.Kurpeşko Tannagaşeva* ve *F.Y.Apon'kin* tarafından hazırlanmakta olan sözlüğün malzemesi esas alınmış, bu sözlükte bulunmayan kelimeler ve Şor Türkçesindeki yapım ve çekim ekleri, sözlüğe dahil edilmiştir Sözlüğün çatısı *Kurpeşko Tannagaşeva* ve

2. *Ş.H. Akalın*, *Şor Türkçesiyle İlgili Yeni Yayınlar ve Çalışmalar*, Türk Dili dergisi, TDK, sayı 500, s.193-196

3. *M.G.Staryuli, S.S.Filippov, V.M.Çispiyakov, S.V.Yanoviç*, *Russko-Şorskiy Slovar'* (Şorlardin Paçançı Şkollarına), Novosibirsk, 1940.

4. *N.N.Kurpeşko Tannagaşeva, F.Aponkin*, *Şor-Kazak pazok Kazak-Şor Ürgedig Söstük Şorsko-Russkiy i Russko-Şorskiy Slovar'* Kemerovo, 1993

Doç.Dr. Akalın tarafından kurulmuştur Kelimelerin Türkiye Türkçesiyle açıklamalarını **Doç.Dr. Akalın** yazmıştır Sözlüğün sonunda yer alan *Şor Türkçesinin Kısa Bir Grameri* de **Doç.Dr. Akalın** tarafından yazılmıştır *Çukurova Üniversitesi Araştırma Fon Saymanlığı*'nın desteklediği *Şor Türkçesinin Söz Varlığı* konulu araştırma projemizdeki tarama ve derleme faaliyetleri ile elde edilen kelimelerden sözlükte bulunmayanlar da sözlüğümüze alınmıştır Bu nedenlerle, sözlük bütünüyle çeviri bir eser hüviyetinde değildir

Sözlükte sadece Kondom ağzında kullanılan kelimeler (*Kond.*) kısaltmasıyla gösterilmiştir Her iki ağızda da ortak olarak kullanılan veya sadece Mras ağzında kullanılan kelimeler için herhangi bir kısaltma kullanılmamıştır.

Ünsüz erimesi sonucu ortaya çıkan ünlü uzunlukları Şor yazısında kullanıldığı gibi iki ünlü ile gösterilmiştir Bilgisayar dizgisinde ünlü uzunluklarını gösteren işaretlerin bulunmaması da bu yolu tercih etmemizin bir başka sebebi'dir Yine *ı̇* ünsüzü, dizgideki imkânsızlıklar sebebiyle *ı̇* işaretiyle gösterilmiştir

Şor Türkçesinde fiil ismi yapan ek (masdar eki) *-ArgA* şeklindedir Fiil kök ve gövdelerinin açıkça görülebilmesi için, fiiller sözlükte masdar eki almamış şekilleriyle gösterilmiştir Kelimenin fiil olduğunu belirtmek üzere de (-) işareti kullanılmıştır

Bazı kelimelerin daha iyi anlaşılabilmesi için örnek cümlelere yer verilmiştir Ses ve anlam değişikliğine uğramış Rusça alıntı kelimeler sözlüğe alınmış, herhangi bir değişikliğe uğramadan Şor Türkçesine geçmiş olan Rusça alıntı kelimeler ise sözlüğe alınmamıştır Sözlükte madde başı olan her kelimenin türü belirtilmemiştir Sadece, yazılışları aynı görevleri ve türleri farklı olan kelimelerin türleri gösterilmiştir Yapım ve çekim ekleri de ses uyumları sonucunda ortaya çıkan farklı şekillerine bakılmaksızın tek bir maddede toplanmıştır

Elbette Şor ağızlarında kullanılan kelimeler, bu sözlükle sınırlı değildir. Yukarıda da değindiğimiz gibi, Şor ağızlarının söz varlığı üzerindeki çalışmamız devam etmektedir Tarama ve derleme çalışmaları sona erdiğinde söz varlığını bütünüyle ortaya koyacak malzemeye kavuşmuş olacağız. Böylece bu sözlüğün ikinci baskısını daha fazla kelime ile yayımlamak mümkün olacaktır

Bütün gayretlerimize rağmen, sözlüğün eksik ve yanlışları bulunabilir. Eksikler ve yanlışlarla ilgili uyarılar dikkate alınacak ve ikinci baskıda gerekli düzeltmeler yapılacaktır. Sözlüğün ciddî ve bilimsel eleştirilere de muhtaç olduğu kanaatindeyiz. Yapılacak eleştirilerle sözlüğün daha mükemmel bir yayımını yapmak mümkün olacaktır.

Botanik ve zooloji terimleriyle ilgili güçlükleri gidermemize yardımcı olan **Prof.Dr. Ömer Çolak**'a, bazı cümlelerin Rusçadan çevirilerinde yardımını gördüğümüz yüksek lisans öğrencimiz **Caştegin Turgunbaev**'e, eserin tashihini yapan **Araş.Gör. Muna Y. Özezen**'e, sözlüğün basımını büyük bir titizlikle gerçekleştiren Çukurova Üniversitesi Basımevi Müdürü **Ergin Ören**'e ve çalışma arkadaşlarına teşekkür ederiz.

Bu sözlüğün Türkoloji çalışmalarına yapacağı en küçük bir katkı bile bizi son derece sevindirecektir.

N.N. Kurpeşko Tannagaşeva - Ş.H. Akalın

KISALTMALAR

<i>anat.</i>	anatomi
<i>astr.</i>	astronomi
<i>ata s.</i>	ağa sözü
<i>bkz.</i>	bakınız
<i>bot.</i>	botanik
<i>e.</i>	edat
<i>ET</i>	Eski Türkçe
<i>folk.</i>	folklor
<i>gr</i>	gramer
<i>is.</i>	isim
<i>jeol.</i>	jeoloji
<i>Kond.</i>	Kondom ağzı
<i>krş.</i>	karşılaştırınız
<i>Lât.</i>	Lâtince
<i>MA</i>	Mras ağzı
<i>mec.</i>	mecaz
<i>müz.</i>	müzik
<i>s.</i>	sıfat
<i>sp.</i>	spor
<i>ŞA</i>	Şor ağızları
<i>ünl.</i>	ünlem
<i>z.f.</i>	zarf
<i>zm.</i>	zamır
<i>zool.</i>	zooloji

A

a (*iml.*) Seslenme bildiren ünlem;
a, ey, hey *A palam ! A*
yavrum.

+a-/+e- (I) İsimlerden fiil türeten
ek. *çalışa-* yaşamak.

-al/-e (II) Zarf-fiil eki.

-aaçıl/-eeçi; -atçıl/-etçi Fiilden
isim türeten ek *tarınatçı /*
tarınaaçı kızgın, öfkeli;
çüzetçi / çüzeeçi suda iyi
yüzen; *katkıratçı / katkıra-*
açı çok gülen, *ijetçi / ijeeçi*
ayyaş; *şıdaaçı* dayanıklı,
kadaaçı bekçi; *pajaaçı*
yönetici, başçı; *uçaaçı /*
ugaaçı muti, uysal

aagaş En ufak, en küçük, ufak
tefek, minicik. *aagaş mün-*
dür küçük dolu tanesi.

aak (I) (Yumurta ve göz) akı.

aak (II) Küçük, ufak.

aakta- (I) Bağlamak, feryat
etmek; böğürmek. anırmak.

aakta- (II) Küçültmek, ufaltmak,
(para) bozmak, bozdurmak.

aaktalçañı Para bozına.

aaktaşçı Uluyan hayvan, böğü-
ren hayvan.

aal Köy *aal sovedli* köy meclisi,
ihtiyar heyeti.

aala- Konuk olmak, misafir
olmak.

aanıg Ekin, ürün, mahsul. *aanıg*
kezeş ekin biçme

aañ Onun. 3 teklik kışı zamirinin
tamlayan durumu.

aañ tebi Onun için, bunun için.

aar Ağır, zor, güç, çetin,
zahmetli. *aar iş* ağır iş, zor
iş.

aara Oraya, o yere, öteye. *Aara*
peere çörgen. Oraya buraya
yürüdü, ileri geri dolaştı.

aarçı (*Kond.*) Lor peyniri.

aarı (*zool.*) Arı, bal arısı. *aarı*
uyazı arı kovanı.

aarla- Temizlemek.

aarsın- Sıkıntı duymak, üzülmek.

aas (I) Ağız.

aas- (II) Yolunu kaybetmek,
yolunu şaşırmak; dolaşıp
durmak.

aastan- Şıır okumak, vecize
söylemek.

aat (I) (*zool.*) Yaban ördeği.

aat- (II) Kırmak, parçalamak,
parça parça etmek; bozmak.

aazı Azınlık, ekalliyet.

aba Baba, ata.

aba-içe Ana baba, ebeveyn.

aba-içeziniñ Ana babaya ait,
ebeveynin

abakkay 1. Karı, eş, hanım.
2. Güzel, şirin.

abalatki (*bot.*) Dulavrat otu,

dulkadın otu, kel otu.

abanat Vazife, görev

abıday Adaş, aynı adı taşıyan
kişi.

abil Çapa, kazma

abır Sükûnet, sakinlik dirlik,
düzenlik, huzur

abırlag Rahat, huzurlu.

abis Papaz.

abıt- Beşik sallamak.

abiçe Abla, büyük kız kardeş

abra Dört tekerlekli araba.

abug (*ünl.*) Ayl, ofl, vay!

aça 1. Ağabey, büyük erkek
kardeş. 2. Amca

açı- 1. Hamur mayalanmak. 2.
Acımak, ekşimək, bozul-
mak. *Süt açıp pardı.* Süt
kesildi, bozuldu.

açıbaan Mayalanmamış (ekmek,
hamur).

açıg 1. Acı, keder, üzüntü; sıkın-
tı 2. Ekşi, kekre. *açıg
çestekter* ekşi yemişler
3. Yazık.

açıglan- Üzülmək, kederlenmek
canı sıkılmak, acımak.

açıglanış Üzülmə, acıma, üzün-
tü.

açıglanıştıg Acıklı, acılı, üzün-
tülü, üzücü, acınacak.

açıglıg Acınacak halde olan,
elemli; acıklı.

açıg şalgan (*bot.*) Turp.

açık Avcılık, av, avlanma. *küskü
açık* güz avı; *açık emi* av
evi.

açık-çarık Açık yürekli, açık
kalpli, içten, samimî.

açıkkı Avcı

açıкта- Avlamak, avlanmak, avcı-
lık yapmak, kürklü hayvan
avlamak.

açın- Acımak, merhamet etmek;
esirgemek.

açınçak Merhametli, yufka yü-
rekli, müşfik.

açınış Acıma. acıyış, merhamet,
şefkat.

açınıştıg 1. Acınacak, acıklı,
zavallı. 2. Acınacak şekilde,
acınacak bir halde, acıklı bir
şekilde.

açınmaan Acımadan, merhamet-
sizce.

açınmas Merhametsiz, acıma-
sız, katı yürekli.

açıt- Ekşitmək, tahammür etmek;
mayalamak, maya koymak.

açıtka Mayalama; maya.

açıtkan Ekşimiş, mayalı.

açıy Sızlanma, şikâyet, yakınma.

ada Ata, baba; cet.

ada- Ad koymak, ad vermek,
adlandırmak, adıyla anmak.

adaanna- Tartışmak, münakaşa
etmek.

adal- Adı olmak, adlandırılmak.

adalgan Adlandırılmış, ad veril-
miş.

adalgı (*gr.*) Yalın hâl, yalın
durum.

adanın al- Birine sahip çıkmak,
birinin tarafını tutmak.

adannış- Birini savunma, birini koruma, müdafaa etme.
adarkı Boş yere çekişme, kafa tutma.
adarkıla- Boş yere çıkışmak, sebepsiz yere kafa tutmak.
aday (zool.) Köpek, it. *adaydın emi* köpek kulübesi
adığçı Atıcı, avcı.
adış Atış; ateş etme.
adı-şolañ Takma ad, lâkap
ag Ağ, balık ağı
aga Oraya
agalı Teyze, annenin ablası.
agar- Ağarmak, ak olmak, ak duruma gelmek, beyazlanmak
+agaş/+egeş İsimden isim türeten ek. *kulunagaş* > *kulunay* tay *oolagaş* oğlan
agaş 1. Ağaç. 2. Tahta, kereste. 3. Orman.
agaş çestegi (bot.) Ağaç çileği.
agaş kadaçızı Orman bekçisi, korucu, ormancı.
agaş kurtu Ağaç kurdu
agaştıg Ağaçlık yer, orman.
agi (Yumurta ve göz) akı.
agıl Akıl, us; düşünme, anlama ve kavrama gücü..
agıldırım Beyaza çalan.
agın Akarsu; seri, hızlı akan su; su akıntısı.
agıs- Tomrukları suya salmak, akıtmak.
agış Akış, akma, ırmağın, suyun

akması
agıy (zool.) Martı
agri- Ağrımak, acımak, sızlamak
agrida Ağrıtarak, acıtarak.
agrıg 1. Ağrı, hastalık. 2. Hasta. *Emçi agrıg kijiğe keldi.* Doktor hasta kişiye geldi.
agrıgıg Hasta, hastalıklı, hastalığa tutulmuş olan.
agriyi Ağrı, sızı, acı, sancı.
aja Mümkün, olabilir
ajıg Geçit, boğaz.
ajıl- Açılmak
ajıla- 1. Bunalmak, nefessiz kalmak, nefesi kesilmek, boğulmak. 2. Köpek dili dışarıda koşmak.
ajılaş Nefes darlığı, soluma.
ajılğanı 1. Açış, açılış, açılma. 2. Bulgu.
ajılıg Açık.
ajımakçı İstilâcı, müstevli, gasıp, gasbeden.
ajıaktan- Ele geçirmek, zapt etmek, zorla almak, istilâ etmek
ajın- Yaramazlık etmek, yaramazlık yapmak; numara yapmak.
ajınçak (Çocuk için) yaramaz, şımarık
ajingan Umutsuz.
ajınış Yaramazlık.
ajır- 1. Her hangi bir şeyi yutmak. 2. Aşmak, geçmek.
ajıra Üzerinden, üstünden.

-ak/-ek (I) Fiilden isim türeten ek. *pıçak* bıçak, *kezek* kesinti, kısım, *kürek* kürek

+ak/+ek (II) İsimden isim türeten ek. *töñejek* küçük kütük; *tigenek* akçam; *kozanak* küçük tavşan, tavşancık.

ak (I) Ak, beyaz.

ak- (II) Akmak, her hangi bir şey suda akmak. *Em kestinde çulat akça*. Ev(ın) arkasından dere akıyor

akça 1. Akça, para. 2. Kopik; rublenin yüzde biri.

ak çakkıy (bot.) Kardelen çiçeği

akçalıg Paralı, akçalı; zengin, para sahibi.

akçalıma 1. Kazaen, tesadüfen, rastgele. 2. Boş yere, boşuna, boşu boşuna.

akçıtkan Akar, akıcı, akışkan.

akel- Getirmek, alıp gelmek.

akir- İçeri getirmek, getirmek, girdirmek, içeri girdirmek; sokmak.

akka Büyük baba, dede, ata, ecdat.

ak kaylık (zool.) Martı.

ak kiyik (zool.) Ren geyiği, maral. *ak kiyiktiñ müüzü* Ren geyiğinin boynuzu; *ak kiyik palazı* Ren geyiği yavrusu.

ak-kor Açık doru. *ak-kòr at* açık doru at.

ak palık (zool.) Mersin balığı.

aksa- Aksamak, topallayarak

yürümek

aksak Aksak, aksayarak yürüyen

aksı Ağız, giriş yeri, medhal

akta- Aklamak, haklı çıkarmak, suçsuz bulmak.

aktan- Aklanmak, beraat etmek, temize çıkmak.

aktap Hiç. *Aktap oñnabaança*. Hiç bilmiyor

ak taştagan (anat.) Göz bebeği.

aktek pol- Şaşırmak, hayret içinde kalmak, hayret etmek.

aktıg Namuslu, dürüst.

al- Almak.

-ala/-ele; -la/-le Zarf-fiil eki.

ala (I) Ala, karışık renkli. *ala at* ala at.

ala (II) 1.(e) Alıp, itibaren. *paştapkı uroktañ ala* ilk dersten itibaren. 2. Zaman-dan beri.

alaakkan Şaşkın, şaşırmış, ser-semleşmiş olan, sendeleyen.

alabuga Perki, tatlı su levreği.

alakkan Aya, el ayası, el içi, avuç.

alaktır- Aldatmak; oyalamak.

ala pars (zool.) Aslan.

alas Aptal, ahmak, budala.

alatas (zool.) Ağaç kakan kuşu.

alban Haraç.

albaşpa Sıra ile.

albaşta- Değiştirmek, değişmek; değiş tokuş etmek; yerine geçirmek.

albaştaganı Değiştirme, değişim; değişiklik.

albıga (zool.) Samur *albıganın* tonu samur kürkü.
alçatkanı Alma, kabul etme.
alçaza- Çiçek açmak, çiçeklenmek.
al çör- Taşımak, götürmek, nakletmek.
aldaş İnandırma, ikna etme; kandırma, aldatma
alen- Aşağıya indirmek.
alga- Alkamak; teşekkür etmek, hayır dua etmek
algış Kutlama, tebrik; hayır duası, minnet, minnettarlık, şükran, teşekkür; istek, dilek, arzu, temenni.
algış polzun Teşekkür ederim, sağol. Yapılan bir iyiliğe karşı duyulan kıvanç ve gönül borcu bu şekilde anlatılır
algıştıg 1. Kutlama, tebrik. 2. Minnettar, müteşekkik; uğurlu, bahtiyar, mübarek.
algıy Tencere; küçük kazan.
alığ 1. Alık, akılsız, sersem, ahmak, aptal, budala. 2. Alık olan, aptalca hareket eden.
alık Naz, kapris.
alıktan- Nazlanmak, kapris yapmak.
alıktıg Nazlı, kaprisli, şımarık.
alın- Alıklaşmak, aptallaşmak.
alında 1. Önünde, karşısında; ileride, karşıda, önde, ilerisinde. *em alında* ev önünde.

2. Öncesinde, arefesinde *payram alında* bayram öncesinde, bayram arefesinde.
3. Önce, evvel. *peş çüs çı alında* beş yüz yıl önce.
alındagı Önceki, önce olan, evvelki, bundan önceki.
alıp Alp, kahraman, yiğit, bahadır
alış- 1. Değişmek. 2. Evlenmek; kız almak.
alıştırgan Melez, karışık, karma, muhtelit.
alta- Yürümek, adım atmak
altam Adım.
altı (I) Altı, aşağı.
altı (II) Altı, altı sayısı.
altı çüs Altı yüz, altı yüz sayısı.
altın 1. Altın. 2. Altın, altından yapılmış.
altına Alta, aşağı, aşağıya.
altında Alta, aşağıda.
altındagı Alttaki, aşağıdaki, altındaki; altta bulunan.
altın Altmış, altmış sayısı.
am Şimdi, imdi, şu anda, içinde bulunduğumuz zaman.
amdara Çekmece; kutu.
amdı Şimdi, imdi; şu anda, içinde bulunduğumuz zaman.
amdıgı Şimdiki, bu günkü, halihazırdaki.
amdıgı tüş Şimdiki zaman, yaşadığımız zaman.
amok Hemen, şimdi; hemen-cekik. *Ol amok keler.* O hemen gelecek.

anañ 1. Oradan 2. Sonra, daha sonra.
anañ aara Bunun için, bundan dolayı, bunun yüzünden.
anañ öske Ondan başka, ondan özge.
ançe Kadar
ançada En sonunda, sonuçta, nihayet; önünde sonunda.
ançezinda Sonunda, sonuçta, nihayet, en sonunda.
ançun Onun için, ondan dolayı.
anda Orada; o sırada, o zaman.
andagı O sıradaki, o zamanki.
andar- Düşürmek, devirmek, yere yıkmak.
andarıl- Yere yıkılmak, devrilmek, düşmek.
andarılğanı Düşme, yıkılma, devrilme. *attañ andarılğanı* attan düşme.
andıg Öyle, böyle; böylece, böylelikle.
ane İşte, işte orada. *Ane ol kelça.* İşte o geliyor
anıg Ekin ekilmiş yer, ekin. *Anıg pajaldı.* Ekin baş verdi.
antigle Bayağı, alelâde; olağan. *antigle kiji* alelâde insan.
anzı O, 3 teklik kişi zamiri.
-añ/-eñ Birinci çokluk kişi emir eki. *parañ* gidelim; *keleñ* gelelim; *köreñ* bakalım; *parbaañ* gitmeyelim. Bu ekin çokluk eki almış şekilleri de kullanılmaktadır.

-añnar/-eñner *işteñner* çalışalım; *köreñner* bakalım.
añ Vahşi hayvan, yırtıcı hayvan, canavar
añ ayı Nisan, yılın dördüncü ayı.
añçı Avcı.
añdış (I) Kızdırma, alay
añdış- (II) 1. Takılmak, sataşmak, musallat olmak; kızdırmak. *Adaydı añaşıpa!* Köpeği kızdırma! 2. Ağız kavgası yapmak, atışmak.
añ-kuş Vahşi kuş, yırtıcı kuş, yabani kuş.
añna- Avlamak, avlanmak, avcılık yapmak.
añnıg Avcı.
añnık Ağ.
añtebe Ama, fakat; bunun içindir ki.
apar- Götürmek, alıp götürmek, taşımak, aparmak, getirmek. *Apşıy oduñ tagdañ aparça.* Büyük baba dağdan odun getiriyor
apçı- Büzülmek, buruşmak.
appagaş Apak, bembeyaz, kar gibi beyaz.
apsak (*hot.*) Titrek kavak ağacı. (Lât. Osina)
apşak Ayı.
apşiy Yaşlı, ihtiyar; büyük baba, dede.
Apşiy Sook Noel Baba. Ayrıca *bkz. Sook Akka.*

+ar-/+er- İsimlerden fiil türeten ek. *agar-* ağarmak; *köger-* göğermek.

aral (*hot.*) Çalı, funda.

aram 1. Seyrek. 2. Az olarak, seyrek olarak.

aramna- Seyrekleştirmek. *agaştı aramnaarga* ormanı seyrekleştirmek.

aramzar Şöyle böyle, ne kokar ne bulaşır, eme seme yaramaz.

arazı Ara, aralık, arası.

arazında Arasında, arada; ortada.

arazındaki Aradaki, arasındaki.

arba (I) Araba, at arabası.

arba- (II) Büyü yapmak, büyülemek; fala bakarak geleceği okumak.

arbiş Büyü, sihir, fala bakma.

arbişçi Büyücü, büyü yapan, sihirbaz.

arçı Çiy, şebnem.

arda- Bozulmak, tahrip olmak, kötü hale gelmek, kötüleşmek.

ardak 1. Nazlı, nazenin. 2. Yaramaz, afacan.

ardat- Bozmak, tahrip etmek; sakatlamak, berbat etmek.

-arga/-erge Fiilden isim türeten ek Türkiye Türkçesinde fiil isimleri türeten -mak/-mek ekinin görevini görmektedir *pararga* gitmek; *kelerge* gelmek; *nanarga* dönmek;

ürgenerge öğrenmek. Bu ekın kısaltılmış şekli **-ar/-er'**dir: *perer* vermek; *alar* almak. Olumsuz şekli ise **-baska/-beske; -maska/-meske; -paska/-peske** ekleriyle yapılır *parbaska* gitmemek; *kelbeske* gelmemek; *akpaska* akmamak; *çetpeske* yetmemek; *nanmaska* dönmemek; *saginmaska* özlememek.

argamçı Kement.

argas (*is.* ve *s.*) Tembel, miskin, uyuşuk, üşengeç, haylaz.

argastan- Tembellik etmek, üşenmek, bir iş yapmaya istekli olmamak.

argazı Arka, sırt.

argı Ada.

argış Arkadaş, dost, yoldaş. *Argış Çudoyakov !* Arkadaş Çudoyakov!

argıştanış- Arkadaş olmak, dost olmak; arkadaşlık etmek.

argüt Cıva.

arig Arı, temiz, pak.

arıla- Savunmak, korumak, müdafaa etmek, esirgemek.

arın- Zayıflamak, erimek, kilo vermek.

arış 1. Çavdar. 2. Telâş, endişe, huzursuzluk.

arıšta- Korku ve endişe vermek, taciz etmek, rahatsız etmek; can sıkılamak, usanç vermek.

arıştan- Endişelenmek, endişe etmek, tedirgin olmak.
arıştıg Endişeli, tedirgin, telâşlı, rahatsız.
arıt- 1. Eziyet etmek, acı çektirmek, ıstırap vermek. 2. Arıtmak, temizlemek.
ariy Biraz, birazcık, bir parça, azıcık.
arla- Temizlemek, arıtmak, pisliklerden temizlemek.
arlas Karışık, karışmış olarak.
arlaş (I) 1. Karışma, müdahale. 2. Karışık, karma, melez, muhtelit.
arlaş- (II) Karışmak, müdahale etmek, el atmak.
arlaştır- Karıştırmak, karışık hâle getirmek, karmak.
arsan- Sağlığı korumak, hastalıktan sakınmak.
arsındır- Zahmet vermek, eziyet etmek; yük olmak, ağırlaştırmak, zorlaştırmak.
arta- Yükleme
arta-perte Çaprazlama, çapraz olarak, makaslama.
artıg Sığ yer, sıklık, derin olmayan yer
artık 1. Artık, fazlalık, aşkın. 2. Fazla, ziyade
artık kör- Kiskanmak, gıpta etmek, imrenmek.
artık körküşçi Kiskanç, kiskan, imrenen.
artık körüş Kiskançlık, haset,

gıpta, imrenme.
artıkta- 1. Geçmek, geride bırakmak, üstün gelmek. 2. Fazlasıyla kullanmak.
artın Dolayı, ötürü, yüzünden, neticesinde, sonucunda.
artınçık Yük.
artis- Bırakmak, saklamak.
artkanı Artık, fazlalık, bakıye.
artkı 1. Bağlam, ot yığını bağlamı. 2. Sırık.
artkıla- Her hangi bir şeyi kurutmak için asmak, ipe asmak.
as (I) As, kakım.
as (II) Az, yetersiz.
as- (III) Asmak.
askak *bkz. aksak*
askay Aşağılama, alay, istihza, hakaret.
askayla- Aşağılamak, alay etmek, hakaret etmek; alaya almak, (biriyle) eğlenmek.
askaylaçı Alaycı, şakacı, alay eden.
askaylıg Alaylı, müstehzi, hakaretamiz, aşağılayıcı, tahkir edici.
askı Askı; portmanto, vestiyer
askı katpajı Giysi dolabı, gardırop.
askır (*zool.*) Aygır, damızlık erkek at.
askır añ (*zool.*) Erkek samur
aspiçak Azıcık, bir parçacık.
aspir- Aksırmak, hapşırmak.
aspirganı Aksırma, aksırık.

as sabazı Azınlık, ekalliyet.

assın- Azımsamak, küçümsemek,
gereği kadar önem ver-
mek.

astañ Azar azar, az az.

astat- Azaltmak, eksiltmek,
küçültmek.

+aş/+eş İsimden isim türeten ek.
kuzurugaş kuyrukçuk; *kö-
rügeş* sınıcapçık.

aş (I) 1. Aş, yemek. 2. Arpa.
3. Ekin

aş- (II) 1. Açmak. 2. Aşmak,
geçmek.

aşık- 1. Alıp çıkarmak, yukarı
götürmek, taşımak. 2. Çıkar-
mak

aşkarak Obur, pis boğaz; açgöz-
lü, tamahkâr, gözü doymaz.

aşkı Raf

aş kursak Yemek, yiyecek, gıda,
besi.

aşpak Meyilli, eğik.

aşta- Acıkmak, açlık çekmek,
açlık hissetmek, aç olmak.

aş-tabak Aş, yemek, yiyecek.

aştağan Aç, acıkan, acıkmış
olan.

aştap Yarı aç yarı tok.

at (I) Ad, isim. *aañ adı* onun
adı.

at (II) (*zool.*) At. *sarat* sarı
at; *porat* kır at; *at çarjı*
at yarışı.

at- (III) Atmak, ateş etmek.

at aarızı (*zool.*) Eşek arısı.

at maazı (*zool.*) At sineği.

attak Balık solungacı.

attı- Atlamak, sıçramak, zıpla-
mak.

attıg (I) 1. Adlı, denen, denilen.
2. Ünlü, namlı, meşhur

attıg (II) Atlı, süvari.

attığış Akın, saldırı, baskın, teca-
vüz.

attıg-şaptıg Ünlü, meşhur,
tanınmış.

attık- Saldırmak, baskın yapmak,
akın etmek.

attış Atlama, atlayış, sıçrama.

attış- Atışmak, tartışmak.

ay (I) Ay, Dünyanın uydusu.

ay (II) Ay *Pir çılda on iki ay
par.* Bir yılda on iki ay var.

aya Aya, el içi, avuç içi.

ayabaan Acımadan, acımasızca,
amansızca.

ayak 1. Kadeh, bardak, fincan.
2. Kâse, tabak.

ayañ Laf, lâkırdı, dedikodu.

ayas 1. Parlak; bulutsuz. 2. Açık,
açıkça.

ayasta- Havayı aydınlatmak,
tenvir etmek.

aybın Geç, zamanında olmayan.

aybın- 1. Gecikmek, geç kalmak.
2. Alıkonulmak, tutulmak.

Oolak uroktar soonda

aybın saldı. Öğlan dersler-
den sonra alıkonuldu.

ayçon Ama, gerçi.

aydaş 1. Yiğit, alp. 2. Akıllı,
zeki.

aydın- 1. Konuşmak, anlaşmak.

2. İtiraf etmek, ikrar etmek, kabul etmek.

aygı Düz, dümdüz.

aygı mus Düz ve kaygan buz.

aygır (*zool.*) Aygır, damızlık erkek at. Ayrıca *bkz. askır*.

-ayın/-eyin Birinci teklik kişi emir eki. *parayın* gideyim, *keleyin* geleyim; *nanmayın* dönmeyeyim. Bu ekin ses düşmesi sonucu ortaya çıkmış şekilleri ise **-y;** **-ay/** **-ey;** **-ıy/-iy;** **-uy/-üy'**dür. *paray* gideyim; *perey* vereyim; *parbaay* gıtmeyeyim

ay-kün 1. Gün, yirmi dört saatlik zaman dilimi. 2. Zaman, vakit, saat.

aylan- Dönmek, etrafta dönmek, dolaşmak.

aylançık Havuz; küçük göl.

aylandır- Döndürmek, döndermek, dolaştırmak..

aylandıra Etraf, çevre.

aylanış Dönüş, dönme. *çer aylanışı* dünyanın dönüşü.

aylıg Ay ışığı, mehtap.

aymak Köy; bölge, semt. *aymaktıyı emi* köy evi.

aymakçı Konuk, misafir, ziyaretçi.

aymakçını ulugları Konuk severlik, misafir severlik.

ayna Şeytan, iblis; cin.

ayt- Konuşmak, demek, söylemek.

aytıjı İrticalen söylenen ır, irticali şarkı.

aytta En. *aytta kıymat* en pahalı.

aytta-la Pek çok, çok fazla, gayet çok.

azak Ayak.

azak kebi Ayakkabı, kundura.

azaktıñ Ayaklık.

azañ Buzları veya karları erimiş olan yer

azıg (*zool.*) Ayı. *qızıg palazı* ayı yavrusu, yavru ayı.

azıg ayı Şubat, yılın ikinci ayı.

azık Azık, yiyecek, besin, uzun süre saklanacak yedek yiyecek.

azıl- Asılmak, asılı durmak.

azır- Ayırmak, bölmek, birbirinden uzaklaştırmak.

azıra- 1. Emzirmek, meme vermek, beslemek. 2. Yetiştirmek, büyütme.

azırag 1. Yem. 2. Evcil, ehli. *azırag mal* evcil hayvan.

azıran- Yemek yemek, beslemek; gıda almak.

azırançañ Yemek, yiyecek.

azırbaş Yaba.

azıy Eski, geçen yılki, geçen yıldan kalan. *azıy piçen* geçen yıldan kalan kuru ot.

B

-ba/-be; -ma/-me; -pa/-pe

Fiilden isim türeten ek.
sözürbe ağ; *purba* yüzük;
aguspa balık ağ.

-bak/-bek; -pak/-pek

Fiilden isim türeten ek. *albak*
rüşvet; *parbak* vasıta ile
gıtme; *kelbek* geliş. *takpak*
koşma, *torspak* kütük;
paspak taş rendesi

-baan/-been; -maan/-meen;

-paan/-peen Olumsuz
belirsiz geçmiş zaman eki
(<-ma-gan) *parbaan* gelme-
miş, *körbeen* görmemiş.

+bıs/+bis; +bus/+büs

Birinci
çokluk kişi iyelik eki.
turabıs şehrimiz; *kehebis*
kayığımız; *adıbıs* adımız.

Ç

-ça Şimdiki zaman eki. *kelça*

geliyor; *parçam* gidiyorum,
parçañ gidiyorsun, *parça*
gidiyor. Ünlüyle biten fiillere
ek **-pça** şeklinde eklenir:
uzupça uyuyor; *sarnapça*
ötüyor; *iştepça* çalışıyor

çaa Düşman, yağı, hasım.

çabaga (zool.) Tay, at yavrusu

çabak (zool.) Bir cins balık

çabal Fena, kötü, çirkin.

çaballa- 1. Kötü söylemek,
azarlamak, kızmak, ayıpla-
mak.

2. Dedikodu yapmak, kov
yapmak, arkasından konuş-
mak.

çabıg 1. Yatak örtüsü, örtü.

2. Çatı, dam. 3. Kaplama,
bir şeyin dışına süsleme
veya koruma amacıyla
geçirilen başka maddeden
kat.

çabil- Kapanmak *Lapke çabıldı.*
Mağaza kapandı.

çabın- Örtünmek. *çorganıma*
çabınarga battaniye ile
örtünmek.

çabıs Alçak, basık, düşük,

yüksek olmayan *çabıs çer*
çukurluk, çukur yer

çabızındın- Bovun eğmek, tabı
olmak, ram olmak, katlan-
mak

çaçak Yay; ok atmağa yarayan
alet.

çadığ Hayat, ömür, yaşam.

çadık Arı kovanı tahtası.

çadiyi İn, vahşi hayvan bannağı.

çağ (I) Yağ.

çağ- (II) Yağmak, yere düşmek.
Nagbur çağça. Yağmur
yağıyor

çaga Yaka.

çagaa 1. Zarf, mektup zarfi
2. Mektup

+çagaş/+çegeş İsimden isim
türeten ek. *kuşçagaş* küçük
kuş, kuşçağız; *çolçagaş*
çığır, *kölçegeş* küçük bir
göl.

çağın 1. (s.) Yakın, uzakta
olmayan, uzak olmayan.
2. (zf.) Yakında yakınında,
uzak olmayarak

çağınna- Yakınlaşmak, yaklaş-
mak, yakına gelmek.

çagıs 1. Yalnız, tek, tek başına.
(ata s.) *Çagıs ağaş salgımañ*
kortuk, çagıs kiñi kiñiden
kortuk. Yalnız ağaç
rüzgârdan korkar, yalnız
insan insandan korkar
2. Yegâne, biricik, bir tek.

çaja- Yaşamak, varlığını sürdür-
mek, sağ olmak.

çajar- Yeşermek, yeşillenmek,
bitki yaprak vermek,
yapraklanmak *Ağaştın*
pürleri çajara perdi. Ağa-
cın yaprakları yeşerdi

çajıl 1. Yeşil. 2. Genç, toy, reşit
olmamış, ergin olmayan.

çajılbar (zool.) İskete (Lât. Parus
ater); baştan kara (Lât.
Parus maior). Ötücü bir kuş
türü.

çajın (I) Yıldırım, şimşek

çajın- (II) Saklanmak, gizlen-
mek.

çajıt Sır, gizli tutulan şey, giz.

çajna- Şimşek parlamak, şimşek
çakmak.

-çak/-çek (I) Fiilden isim türeten
ek. *korgunçak* korkak; *tar-*
tınçak direngen; *sürünçek*
takılan; *sınçak* gevrek,
uruşçak kavgacı.

+çak/+çek (II) İsimden isim
türeten ek. *pürçek* küçük
yaprak, yaprakçık, *kuşçak*
küçük bir kuş; *añçak*
hayvancık.

çakkiyek Çiçek.

çakkiyekten- Çiçek açmak,
çiçeklenmek.

çakkiyle- Çiçeklenmek, çiçek
açmak.

çakşı 1.(s.) İyi, güzel, çok
güzel, yahşi. 2.(zf.) İyi,
güzel, çok güzel.

çakşı çürektig İyi yürekli, iyi
kalpli.

çakşılan- Güzelleşmek, güzel olmak, güzel hâle gelmek
çakşılap Lütfeñ
çakşı sagıştıg İyi düşünceli, anlayışlı, düşünceli.
çal 1. Yele; at, aslan gibi hayvanların ensesinde veya boynunda bulunan uzun kıllar 2. İşçi tutma, işçi çalıştırma.
çala (I) 1. İbik, horozun tepesindeki kırmızı deri uzantısı 2. Kurdele, şerit.
çala- (II) Savaşmak, harp etmek. *Po çeri çalap aldı.* Bu yeri savaşarak aldı.
çalaba Afedersiniz, kusura bakmayın, özür dilerim, pardon.
çalañ Bozkır, step, kır
çalañ sınımazı Keklik
çalbak 1. Geniş, enli, bol 2. Geniş bir şekilde, geniş geniş, geniş bir tarzda.
çalçın 1. İrgat, rençber, tarım işçisi. 2. İşçi, amele.
çalga- Yalamak. *Aday tamaştı çalgadı.* Köpek ayaklarını yaladı
çalgan- Yaltaklanmak, yaltaklık etmek, yalanmak.
çalgançık Dalkavuk, pohpohçu, şaklaban, yaltakçı, yaltak.
çalın 1. Alev, yalın, yalın. 2. Yakıcı sıcak, kızgın hava, çok sıcak hava.
çalınnıg Kızgın, vakıcı.

çalla- Kiralamak, kiraya tutmak.
çallan- Kiralanmak. kiraya tutulmak.
çalıg Kiralık, kiraya verilecek olan.
çaltıra- *bkz. çiltıra-*
çan 1. Yan, taraf, yön 2. Böğür, yan
çanında 1. Yanında, yakınında, yanı başında. 2. Yakındaki, yanındaki, komşu.
çanmar Pantolon.
çap- 1. Örtmek, üzerine örtmek, kaplamak. 2. Kapamak, kapatmak.
çapsı- Sevinmek, memnun olmak, memnuniyet duymak
çapşın- Yapışmak, yapışık hale gelmek
çapşınçak Yapışkan
çapşır- 1. Yapıştırmak, tutkallamak, zamlamak. 2. Tutturmak, bağlamak, tespit etmek.
çapşıra Yan yana, beraber, omuz omuza.
çar (I) 1. Nehrin dık kıyısı. 2. Yar, uçurum, büyük çukur
çar- (II) Yarmak, kesmek.
çara- Yaramak, uymak, uygun düşmek, işe yarar olmak, elverişli olmak
çarabas 1. Yaramaz, işe yaramaz, elverişsiz. 2. Olmaz, imkânsız, elde değil, müm-

kün değil.

çaradıg 1. Gerekli, lüzumlu, gereken, vararlı. 2. Uygun, elverişli, münasip, makbul

çaradış Tasvîp, onama, takdir

çarajık 1. Güzellik, letafet. 2. Derli toplu olma, düzenli olma, temizlik.

çara kes- İkiye ayırmak, yarmak, ortadan yarmak, ikiye bölmek.

çaraş (I) 1. Düğün, nikâh. 2. Antlaşma, muahede. 3. Mütareke, ateşkes

çaraş- (II) Barışmak, uzlaşmak, anlaşmak.

çaraşpas Uzlaşmaz, uzlaşma bilmez, anlaşmaz, mızıkçı

çaraştır- Barıştırmak, aralarını bulmak, uzlaştırmak, anlaş-tırmak.

çarat- Onamak, onaylamak, tasvîp etmek, takdir etmek.

çarban- Tırmanmak, tırmanarak çıkmak, tırmana tırmana çıkmak, çıkmak.

çarbek Bıçkı, testere.

çardak Canlı, hareketli, çevik, atik

çardık Yarım, yarı, buçuk.

çarganat (zool.) Yarasa.

çargı Yargı, mahkeme, duruşma.

çargıcı Yargıç, hakim.

çargıla- Yargılamak, muhakeme etmek, hüküm vermek.

çarı- 1. Gün ağarmak, aydınlanmak. *Tañ çarıpça.*

Tan ağanyor, gün doğmağa başlıyor 2. Gözüne nur gelmek, gözü açılmak, gözü parlamak.

çarıda Açıkça, açık olarak, açık açık, açık seçik.

çarıda aytkanı Açıklama, izah etme, açıkça anlatma, açık açık anlatma.

çarıda çookta- Açıklamak, izah etmek, açık açık anlatmak.

çaridin- Aydınlanmak, aydınlık olmak, ışıklanmak.

çarık 1. Yarık, çatlak, aralık. 2. Işık, ziya. 3. Aydınlık, ışıklı. 4. Aydınlık bir şekilde, ışıltılı olarak, aydınlık olarak.

çarıl- Yanılmak, çatlamak, ayrılmak.

çarımdık Yarım, buçuk, yarı. *Pala çarımdığın perdi.* Çocuk yarımını verdi.

çarış 1. Yarış, koşu, koşma yarışı. 2. At yarışı, at koşusu.

çarıştır- Yarışmak, koşma yarışı yapmak.

çarıştırı Birbiriyle yarışarak, birbiriyle yarışır gibi, yarışırcasına.

çarıt- 1. Bir meseleyi aydınlatmak, herhangi bir konuyu aydınlatmak. 2. Anlatmak, açıklamak, izah etmek.

çarıtkanı 1. Aydınlatma, ışıklan-dırma, tenvir etme. 2. Açıklama, aydınlatma,

ızahat.

çarıtkış Kandil, yağ lambası.

çartı Tahta. *ürgedig çartı* yazı tahtası, kara tahta. *Çartıga par !* Tahtaya kalk !

çaskı 1. Bahar, ilk bahar *çaskı nagbur* bahar yağmuru.

2. Bahara ait.

çastan- Yaslanmak, yastığa veya mindere başını yaslamak.

çastık Yastık

çastık kırı Yastık yüzü, yastık kılıfı.

çastuma Nezle, ingin.

çaş (I) 1. Yaş, yaşanan yıl
2. Gençlik, gençlik çağı.
3. Çağ, dönem, hayatın belli bir dönemi. *üregedig çajı* okul çağı. öğrenim çağı.
4. Genç, körpe.

çaş (II) Yaş, ıslak, nemli, rutubetli.

çaştan çaşka Sonsuza kadar, ilelebet, ebediyen.

çaş tuju Gençlik dönemi, gençlik çağı.

çat- 1. Yatmak, uzanmak.
2. Yaşamak, hayatta olmak, var olmak, hayat sürmek.

çatpak 1. Küçük, ufak.
2. Bodur, kısa, kısa boylu, yerden bitme.

çattır- Yatırmak, bir yere yerleştirmek.

çay- Yaymak, sermek, döşemek, örtmek, kaplamak.

çaya- Yaratmak, meydana

getirmek, vücuda getirmek.

Çayaçı 1. Tanrı, Allah, Yaradan
2. Yaratıcı, meydana getiren, oluşturan.

çayal- Hayvan doğmak, dünyaya gelmek, meydana gelmek.

çaygı 1. Yaz, yaz mevsimi. *Çaygı keldi.* Yaz geldi. 2. Yazlık, yaza ait.

çayık Taşkın, su baskını, sel.

çayıl- 1. Serilmek, yayılmak.
2. Işık yayılmak, ışık saçılmak. 3. Taşmak, akmak, nehir yatağından taşmak.

çayka- 1. Başını sallamak, başla selam vermek. 2. Sallamak, çalkalamak, çalkamak.

çaykal- Sallanmak, çalkalanmak, yalpalanmak. *Kebe çaykalça.* Kayık sallanıyor

çaykalçak Sallantılı, çalkantılı.

çaylık Kaftan, ceket.

çayzan Güzél, sevimli, tatlı, cana yakın, sempatik.

çaza (I) Yanından, kenarından, ucundan. *Çaza adıbtı.* Yanından vurdu.

çaza- (II) Bezemek, süslemek, donatmak.

çazag Yayan, yaya olarak, yürüyerek.

çazal Bezeme, süsleme, donatma.

çazan- Süslenmek, şık ve zarıf giyinmek, takıp takıştırmak.

çazançık 1. Moda düşkünü, modaya düşkün, giyimine dikkat eden. 2. Moda,

gözde, moda olan
çazandır- Süslemek, donatmak,
şık ve zarıf giydirmek
çazat- Düzeltmek, onarmak,
tamir etmek.
çazı Ova, yazı
çazıl- İyileşmek, sağlığı yerine
gelmek, şifa bulmak
çazılganı İyileşme, şifa bulma,
sağlığı düzelmek.
çe 1. Evet 2. İyi, peki, olur, âlâ,
pekâlâ.
çebe Azarlama, suçlama.
çeder Yeter, yetişir, kâfi, idare
eder
Çediber (astr.) Büyük Ayı:
kuzey yarım kürede yedi
yıldızdan oluşmuş takım
yıldızı, Yedigir
çedin- 1. Refah ve bolluk içinde
yaşamak. 2. Amacına ulaş-
mak, isteğine ulaşmak,
arzusuna nail olmak
çedinmes 1. Yetersizlik, eksik-
lik, kıtlık 2. Anormal,
sapık, manyak, ruh hastası.
çedir (I) Öksürük.
çedir- (II) Öksürmek.
çediştig 1. Yetecek kadar, yeteri
kadar, yeterli miktarda.
2. Yeter derecede, yeteri
kadar, kâfi miktarda.
çek taş Granit; türlü renkte
çok sert bir tür taş.
çeen bkz. çeeni
çeeni Yeğen, kardeş oğlu veya
kardeş kızı.

çeere Bile bile, bilerek, kasten,
mahsus, inadına.
çegirbe Yirmi, yirmi sayısı.
çegren Al donlu, dorunun açığı,
kızıla çalan (at için)
çek 1. Zarar, zıyan. 2. Nefret,
hor bakma.
çeksin- Korkmak, ürkünmek.
çeksindir- Ürkütme, korkut-
mak, ürkütüp kaçırmak.
çeksiniş Korku, dehşet, ürküntü.
çel Hava.
çel ayı Ocak, yılın birinci ayı.
çelbre- 1. Sallamak. 2. Bayrak,
sancak, flama vb dalgalan-
mak.
çellig Havalı, havayla ilgili.
çelte Kâkül, alnın üzerine düşen
kısa kesilmiş bir tutam saç,
perçem.
çepse- Hazırlamak, hazırlık
yapmak
çepseg Hazırlık, bir şeye
hazırlama, yetiştirme, hazır
olmasını sağlama.
çepseglig İhzarı, hazırlık, ilk,
hazırlığa ait.
çepsen- 1. Hazırlanmak, hazırlık
yapmak, tedarik etmek.
2. Yol hazırlığı yapmak,
yolculuk için hazırlık
yapmak.
çer 1. Yer, yer yüzü, arz, dünya.
çer ebire dünya çevresi.
2. Yer, mekân, mahal.
çer altı Yer altı, yerin altı.
çer çestegi (bot.) Çilek: çilek

bitkisi ve meyvesi (Lât.

Fragana vesca)

çergem 1. Sıra, nöbet, keşik.

2. Sıra, saf, dizi.

çergemneş- Sıralanmak, birbirini izlemek, sıraya dizilmek.

çergemnet- Sıralamak, sıraya dizmek.

çer nigiliji (*jeol.*) Deprem, zelzele, yer sarsıntısı.

çer oksumu (*bot.*) Sarımsak.

çertey Maske. *nau çıl çerteyi* yeni yıl maskesi.

çer üstü 1. Yer yüzü, yer üstü, yer yüzeyi 2. Yer yuvarlağı, dünya, yer küre. *çer üstündegi* yer yüzündeki, yer üstündeki, yer yüzüne ait.

çes Bakır, kızıl renkteki element

çeste Enişte, ablanın kocası

çestek Yemiş. *Men çestek sagarga kölençam.* Ben yemiş toplamayı seviyorum.

çet (I) Sınır, hudut.

çet- (II) 1. Yetmek, yetişmek, ulaşmak, erişmek, varmak. 2. Arkasından koşarak yetişmek, peşinden koşup yakalamak. *Meeñ adayım meni çetken.* Benim köpeğim bana yetişti. 3. Yaklaşmak, yakınlaşmak.

çetpes Yetmez, yetersiz, yetişmez.

çetpezi Eksik, açık, eksik gelme.

çetti Yedi, yedi sayısının adı

çettir- 1. Götürmek, ulaştırmak, bir yere yetiştirmek 2. Eşlik etmek, refakat etmek, vardırmak.

çettire Kadar, -ıncaya kadar. dek, değin *emge çettire* eve kadar

çettire ebes Yetmez, yetişmez, yetersiz. kâfi gelmez, kıfayetsiz.

çettire pas- Sonuna kadar yazmak, yazıp bitirmek, yazıp tamamlamak

çettiriş Bir yere yetiştirme, ulaştırma, götürme, taşıma.

çetton Yetmiş, yetmiş sayısı.

-çıl/-çi; -çu/-çü (I) Fiilden isim türeten ek. *uruşçu* kavgacı; *sürünçü* takılan

+çıl/+çi; +çu/+çü (II) Isımdan isim türeten ek. *uyguçu* uykucu, *añçı* avcı, *açıkçı* avcı; *çâlça* ırgat, *poluşçu* yardımcı; *işçi* işçi; *aragaçı* ayyaş.

çıbran (*zool.*) Tarla faresi.

çıda 1. Süngü, tüfek süngüsü. 2. İğne.

çığ (I) 1. Nemli, yaş, ıslak, kuru olmayan. 2. Çiğ, pişmemiş.

çığ- (II) 1. Toplamak, bir araya getirmek, yığmak. 2. Biriktirmek. 3. Saklamak, bir köşeye gizlemek.

çığçañ çer Depo, ambar

çıgil- Yığılmak, düşmek, devril-

mek, çökmek

çıl- Yığılmak, toplanmak, birikmek, bir araya gelmek.

çılış (I) 1. Bir araya gelme, birikme, yığılma. 2. Toplanma. 3. Toplantı, kongre. *Pügün çılış polar.* Bu gün toplanı olacak

çılış- (II) Toplanmak, yığılmak, bir araya gelmek, birikmek. *Erten on çasta çılıjarbıs.* Sabah saat onda toplanacağız.

çıra tart- Bükmek, burmak, kıvrırmak, sarmak, dürmek.

çırba Kıрма, pli, kıvrım, büzgü. **çırbalıg** Kıvrımlı, plili, kırmalı, büzgülü. *çırbalıg könek* kıvrımlı elbise.

çırıl- 1. Belini sıkmak, kemeni sıkmak. 2. Kıvrırmak, buruşup toplanmak. 3. Kumaş kırışmak, buruşmak.

çijn- Sürünmek, sürünerek ilerlemek, sürüklenmek.

-çık/-çik Füliden isim türeten ek. *kunançık* kederli, *korgun-çık* korkak, *korbalçık* örümcek, *şomalançık* şımarık, yaramaz.

+çıl/+çil; +çul/+çül İsimden isim türeten ek. *kutkuçıl* çok gülen; *uyguçul* uykucu.

çıl 1. Yıl, sene. *naa çıl* yeni yıl. 2. Yaş. *Aaga çetti çıl.* O yedi yaşında.

çılaaş *bız.* **çılaş**

çılan Yılan. *Çılan şagıbıstı.*

Yılan soktu.

çılannıg Yılanlı, yılanla ilgili.

çılan palazı Yılan yavrusu, yavru yılan.

çılañmaş Başı açık, başı açık olarak.

çılaş 1. Çıplak, çıtırçıplak, cascavlak. 2. (Kuş için) tüysüz, tüyü dökülmüş veya yolunmuş. 3. Çıplak, açık, cavlak. *Çılaş ağaştar.* Çıplak ağaçlar, yaprakları dökülmüş ağaçlar.

çılaştan- Soyunmak, üstünü başını çıkarmak, çıplak hale gelmek.

çılazak 1. (s.) Yalın ayak, çıplak. 2. (z.f.) Yalın ayak olarak, yalın ayak.

çılazaktan- Ayakkabısını çıkarmak.

çılanna- Köpek kuyruk sallamak, kuyruğunu oynatmak.

çılbrada Gıcır gıcır, parlak.

çılırañ 1. Düz, düz satılı, ayna gibi düz, dalgasız ve durgun. 2. Cilâli, perdahlı. *çılırañ kat* cilâli kâğıt, kuşe kâğıt.

çılçatkan (zool.) Sürüngen, sürünen.

çıldın Yıllık, senelik, bir yıllık.

çılgayak 1. Buzda kayma yeri, patınaj yeri. 2. Maslenitsa, apukurya, et kesimi bayramı ve töreni; yortu.

çılığ 1. (i.s. ve s.) Ilık, sıcak.

2. (z.f.) (Giyim için) sıcak, iyi, sağlam **Çılığ tonan!** İyi giyin; sağlam giyin; sıcak tutacak şekilde giyin !

çılıganı Isınma, sıcak hale gelme, ılıma.

çılıglaanı Isıtma, ılıtma, sıcak hale getirme.

çılıt- Isıtmak, sıcak hale getirmek, ılıtmak.

çılıtkanı Isıtma, sıcak hale getirme, ılıtma.

çılıtır- Parlamak, parıldamak, ışık saçmak.

çılıtırak Parıltı, pırıltı, parlaklık, nur

çılıtıraktığ Parlak, pırılı pırıl, ışıltılı, göz kamaştırıcı.

çılıtı (I) Yıldız.

çılıtı (II) (bot.) Kök, bitki kökü.

çılıtıstığ 1. Yıldızlı. 2. (bot.) Köklü.

çimçagı Yumuşaklık, yumuşak olma.

çimçak Yumuşak, yumuşacık.

çırbayın- Gülümsemek, tebessüm etmek.

çırçı (Kond.) Çay fincanı.

çırgal Şenlik, eğlence, şölen, tören.

çırgallığ Eğlenceli, neşeli.

çırgat- İkrâm etmek, ağırlamak.

çıs 1. Koku, rayiha. 2. Pis koku.

çısta- Koklamak.

çıstan- 1. Kokmak, koku vermek, koku gelmek.

2. Pis kokmak, sası sası kokmak, kötü kokmak.

çıstığ Kokulu, rayihalı, ıtırılı, hoş kokulu. **çıstığ sabın** kokulu sabun.

çış Sık orman, balta girmemiş orman, kara orman.

çıştığ Ormanlık.

çızığ Çürük, çürümüş, bozuk, bozulmuş.

çızıgan Çürük, çürük şey, çürümüş olan.

çi (e.) de, da; ise, ya. **Men para-rım sen çi pararzın ma ?** Ben gideceğim, sen de gidecek misin ?

çibekte- İpek iple nakış işlemek, desen işlemek.

çibig Bir sıvıda durmuş, bekletilmiş, suya vb. şeye bastırılmış.

çibire- Serpelemek, çiselemek. **Nagbur çibirep şıktı.** Yağmur çiselemeğe başladı.

çibit- Islatmak, nemlendirmek, suya bastırıp yumuşatmak, suda tutmak, yumuşasın diye suya batırmak.

çidig Keskin. **çidig pıçak** keskin bıçak.

çidigle- Bilemek, keskinleştirmek.

çidir- Yitirmek, kaybetmek. **Akça çidirça.** Para kaybediyor

çiglen- Kuşkulanmak, şüphelenmek, şüphesi olmak, tered-

düt geçirmek.

çigleniş Kuşku, şüphe.

çigzin- Kuşkulanmak, şüphelenmek, şüphe etmek, şüpheye düşmek.

çigziniş Şüphe, kuşku.

çigziniştig Kuşkulu, şüpheli, kuşku verici.

çii- Yemek, yemek yemek.

çiibes Yenmez, yenilemeyecek olan, yenecek gibi olmayan.

çiiş Yemek. *ertengi çiiş* sabah kahvaltısı; *tüşkü çiiş* öğle yemeği, *iirgi çiiş* akşam yemeği.

çiiş pijır- Yemek pişirmek, yemek yapmak.

çik Dikiş yeri, dikiş.

çikşin- Tiksirmek, iğrenmek.

çikşiniş Tiksinti, nefret, iğrenme.

çikşiniştig 1. İğrenç, tiksindirici, tiksinti verici. 2. İğrenç bir şekilde, tiksinti vererek, tiksindirici bir şekilde.

çilep (e.) Gibi. *Oolak sogan çilep çügürdü.* Oğlan ok gibi koştu.

çinisçi Yenen, galip gelen, muzaffer

çip İp, iplik. *ingege çip saptarga* iğneye iplik geçirmek.

çip iirçeñ Çıkrık; iplik bükme, iplik sarma aleti.

çispe Filiz, sürgün.

çişke İnce, dar

çit- 1. Yitmek, kaybolmak, zayı olmak. 2. Gözden kaybol-

mak, göze çarpmamak.

3. Ortadan kalkmak, yok olmak, soyu tükenmek.

çitke Ense.

çitkeni Yitik, kayıp. *Çitkeni taap alar!* Kayıp eşyayı bulunuz!

çobaga (zool.) Kısırak, dişi at.

çobajınañ Sakince, sakın olarak, sakın sakın, uslu uslu.

çobajıt- Sakinleştirmek, yatıştırmak.

çobal Emek, çaba, gayret, çalışma, iş. (ata s.) *Çabalı çok, pir-da nebe çok.* Emek yoksa, herhangi bir şey de yok.

çobaş (I) Sakin, uslu, halim, dingin.

çobaş- (II) 1. Boyun eğmek, ram olmak, katlanmak. 2. Yatışmak, sakinleşmek, teskin olmak.

çobaşsıra- Yatıştırmak, yumuşatmak, etkisi altına almak, kendine tabi kılmak.

çoçayganı Çömelve, dizlerini bükerek topukları üzerine oturma.

çoçay odur- Çömelmek, dizlerini bükerek topukları üzerinde oturmak.

çoda (anat.) Uyluk, but; kalçadan dize kadar olan bölüm.

çoğdra (Kond.) Fırça, boya fırçası.

çoğul Yok, mevcut olmama.

Pirda nebe çoğul. Hiç bir şey yok. **Pistiñ mal çoğul.** Bizim büyük baş hayvanımız yok.

çok 1. Yok, bulunmayan. namevcut, mevcut olmayan nesne, kimse vb 2. -sız. Addan olumsuz ad veya sıfat türeten -s°z ekinin karşılığında kullanılmaktadır **Pis çok pajabulaar!** Bızsız başlamayınız; biz olmadan başlamayınız. **Pis çok paraar !** Bızsız gıdın !

çok et- Yoksun kılmak, mahrum etmek, yoksun bırakmak.

çok çadığ Fakirlik, yoksulluk, sefalet.

çok işte- Yok etmek, ortadan kaldırmak, bitirmek, öldürmek, temizlemek.

çok kal- Yoksun kalmak, mahrum kalmak, kaybetmek, yitirmek.

çok kiji Yoksul, fakir, fukara.

çok pol- 1. Yok olmak, ortadan kalkmak, soyu tükenmek. 2. Ortadan kaybolmak, gözden kaybolmak, görünmez olmak.

çoksın- 1. Kaybedilen bir şeye üzülme, yitirilen bir şey için üzüntü duymak. 2. Özlemek, hasretini çekmek.

çoksıra- Yoksullaşmak, fakirleşmek, yoksul düşmek, fakir düşmek.

çoksırag Yoksulluk, fakirlik, sefillik, sefalet.

çokta- Balık akıntıya karşı yüzmek, balık nehrin yukarisına doğru gitmek. **Palıktar çoktapçalar.** Balıklar nehrin yukarisına doğru gidiyorlar

çoktıg Yoksul, fakir, zavallı.

çol Yol.

çolçı Yolcu, yolculuk eden kişi, yol arkadaşı, yoldaş.

çol çoğı Yolsuzluk, yol yokluğu, yol olmaması, yolların bozuk olması.

çol çörüji Gezi, yolculuk, seyahat, sefer

çoldagı Yola ait, yolla ilgili, yoldaki.

çoldaş Gezgin, seyyah, turist.

çolduyı Yolculukla ilgili, yolculuğa ait.

çon Toplum, cemiyet, topluluk, halk. **çon közüñçe** halkın gözü önünde, herkesin gözü önünde, alenen, aleni olarak

çonnuñ Açık, aleni

çoñdak Direk, sütun.

cook Konuşma, söyleşi, sohbet, hasbihal, bir şeyler anlatma, hikâye etme.

cookta- Anlatmak, nakletmek, hikâye etmek.

cooktançık 1. Anlatıcı, anlatan, hikâyeci. 2. Konuşkan, geveze, çok konuşan, çenesi düşük.

çooktaş (I) Konuşma, sohbet, söyleşi, diyalog.

çooktaş- (II) Karşılıklı konuşmak, sohbet etmek, söyleşmek.

çooktaşçañ Konuşma, konuşmaya ait. *çooktaşçañ tili* konuşma dili.

çoon Şişman, tombul, semiz (insan için).

çoona- 1. Şişmanlamak, semirmek, semizleşmek. 2. Sesi değişmek.

çoon put (anat.) Büyük kalça kemiği.

çoorgan *bkz. çorgan.*

çora- Yoğurmak, karmak. *toburak çorarga* toprak yoğurmak, kil yoğurmak.

çorgan Battaniye. *sırutkan çorgan* yorgan.

çorgan kırı Yorgan kabı, yorgan yüzü.

çorgula- Yılan sürünmek, yılan sürünerek gitmek.

çorguş Silme, kabartma; duvar veya taban gibi yerlerde yapılan kabartma kenar, süs.

çort- 1. Koşmak. 2. Gezmek, dolaşmak, sefer etmek. (ata s.) *Çortsa çortsa çol polar, çobalır össe er polar.* Gezse dolaşsa yol olur, çalışarak büyüse adam olur.

çorug Lapa, bulamaç.

çoruk 1. Yolculuk, gezi, seyahat, sefer. 2. Av zamanı, av

mevsimi. *çaskı çoruk* bahardaki av, bahar avı.

ços (I) 1. Padavra; çita, ince tahta, pervaz. 2. Çatı, dam. *Çostañ tüş pala !* Çocuk, damdan in !

ços- (II) Silmek, silerek temizlemek, tozunu almak.

çoy 1. Yalan, dedikodu, şayia. 2. Yalancı, yalan söylemeyi huy edinen kişi.

çoyba Bile bile, bilerek, mahsus, kasten.

çoyla- Yalan söylemek, yalancılık yapmak.

çoylakçı Yalancı, yalan söyleyen kişi; madrabaz, sözüne güvenilmez.

çoylan- Kurnazlık etmek, açık gözlük etmek.

çoylançık Kurnaz, açık göz, sinsî.

çoylanış Kurnazlık, açık gözlük.

çoylaş Yalancılık, yalan söyleyiş.

çozak 1. Gelenek, âdet, anane. 2. Yasa, kanun, kural. 3. İnaniş, manç.

çozaktıg 1. Disiplinli, kurallara uyan. 2. Kanuna uygun, kanunî, yasal. 3. Örneklik, numunelik, örnek.

çozınçak Havlu.

çozun- Kurulanmak, silinmek.

çöbü çok Düzenleşik olmayan, düzenleri birbirine uymayan, mutabık olmayan.

çöge (bot.) İhlamur ağacı.

çölek Yardım, destek, himaye.
çöök Niçin, neden, ne diye.
Çöök kelbediñ ? Niçin gelmedin ?
çöp Öğüt, nasihat, tavsiye. *Çakşı çöp per !* İyi öğüt ver !
çöp çogul Düzenleşik olmama, düzenleri birbirine uymama.
çöpke kelbes Amansız, amanı zamanı dinlemeyen, hiç acımayan.
çöpke kireçi Uysal, yumuşak başlı, söz dinler
çöppe Uygun olarak, birbirine uygun olarak, hep beraber, birlikte, müştereken.
çöpsün- Uyuşmak, mutabık kalmak, razı olmak.
çöpte- 1. İnandırmak, ikna etmek. 2. Kandırmak. 3. Öğütlemek, öğüt vermek, nasihat etmek, tavsiye etmek.
çöptegeni 1. İnandırma, ikna etme. 2. Kandırma.
çöpteş- 1. Danışmak, akıl danışmak, istişare etmek, görüşmek, müzakere etmek. 2. Anlaşmak, uyuşmak, uzlaşmak, anlaşmaya varmak.
çöptüg Uyumlu, uyumlu olarak, hep birden, bir arada, aynı zamanda.
çör- Yürümek.
çörçitkan Gezginci, gezgin, gezici, yolcu, seyyar

çörgemeş (*bot.*) Sarmaşık, tırmanıcı bitki. (Lât. Hedera helix)
çörgüs- Araba kullanmak, araba sürmek.
çör şık- Harekete geçmek, harekete gelmek, hareketlenmek.
çörüş 1. Yürüyüş, yürüme. 2. Gidiş, seyir, gidiş geliş. 3. Hareket. 4. Sefer, turne, gezi, yolculuk, seyahat.
çudañ Pasaklı, kirli, çapaçul.
çug- Hastalık bulaşmak, hastalık yapışmak, musallat olmak.
çuga 1. İnce. *çuga kat* ince kâğıt. 2. (İnsan için) zayıf. 3. İnce olarak, ince bir şekilde, ince ince.
çuga kalaş Üstü peynirli bir tür poğaça.
çugalan- İncelmek, ince hale gelmek.
çugu- (Hastalık için) tutulmak, yakalanmak, kapılmak
çugunçak ebes Bulaşmayan, bulaşıcı olmayan.
çugunçaktıg Bulaşıcı, sârî. *çugunçak agrıg* bulaşıcı hastalık.
çuk Katran, zıftı.
çukka Sessizce, yavaşça, usulca, yavaş yavaş.
çukkanañ Usulcacık, usul usul, yavaşcacık.
çukka pol- Sessiz olmak, ses çıkarmamak.

çukta- Katranlamak, ziftlemek.

çul- 1. Sökmek, çıkarmak, çekip çıkarmak. 2. Kemirmek, dişleriyle azar azar koparmak (ot, yaprak vb.) *At ottı çulça.* At otu kemiriyor.

çulat Dere, küçük akarsu. *çulattın şıkçatkan çeri* derenin çıkış yeri.

çulbaşta- Kabuğunu çıkarmak, ayıklamak, badıcnı çıkarmak.

çulguş Hırsız, çalan, aşırın.

çulturukta- Ağacın kabuğunu soymak, kabuğunu sıyırmak.

çun- 1. Silmek, temizlemek. *Sal-tım çun !* Yeri sil. 2. Çamaşır yıkamak. *Künek çun !* Gömlek yıka. 3. Yıkamak, banyo yaptırmak. *Palanı çun !* Çocuğu yıka.

çundurtkan Yıkanmış, temizlenmiş, temiz.

çunun- Yıkanmak, banyo yapmak, temizlenmek, elini yüzünü yıkamak.

çunuş Çamaşır yıkama, çamaşır yıkayış.

çurt Oba, yurt. *çurt salın-* yerleşmek, yurtlanmak, bir yeri yurt edinmek.

çurta- Oturmak, yaşamak, hayat sürmek.

çurtagcı Oturan, ikamet eden, sakin. *aal çurtagcızı* köy sakini, köyde oturan, köy halkı; *tura çurtagcızı*

şehir sakini, şehirde oturan, şehir halkı.

çut Kötü, kapalı, fena (hava için).

çuzur 1. Kurnazlık, şeytanlık. 2. Kurnaz. *çuzur kiji* kurnaz kişi.

çuzurçı Kurnaz, sinsi, açık göz.

çuzurlan- Kurnazlık etmek, kurnazca davranmak.

çüçe Biraz, azıcık, güçlülük, ancak, zar zor, hayal meyal.

çüg Tüy, kuş tüyü.

çügen Dizgin, gemin uçlarına bağlanan kayış.

çügen suk- Gem vurmak, gem takmak.

çüglüg Kanatlı.

çügür- Koşmak; hızlı hızlı yürümek. *Aday ool sooba çügürça.* Köpek oğlanın ardından koşuyor

çügürçi Koşucu, atlet.

çügürgeni (sp.) Koşu.

çügürükpe Kışarak, koşar adımla, koş a koş.

çügürüş Koşu, koşma, koşuş.

çük Yük, hamule, yol eşyası, bagaj.

çükte- Yüklemek, eşyayı veya yükü taşıması için bir araca veya bir kişiye yüklemek.

çükten- Yüklenmek, yükünü almak, taşımak üzere eşyayı almak.

çüktiğ Yüklü, yükünü almış.

çültek Sıkılğan, utangaç, mah-

çup, çekingen.

çürek Yürek, kalp. **çürek şapkanı** yürek çarpıntısı.

çürek pazın- Yüreklenmek, cesaret etmek, cesaretlenmek, kendinde cesaret bulmak.

çüreksin- Çekinmek, cesaret edememek.

çüreksiniştig Heyecanlı, heyecan verici.

çüs (I) 1. Yüz, çehre, sima. 2. Yüz, doksan dokuzdan sonra gelen sayı adı. **pir çüs** **pir** yüz bir; **pir çüs iygi** yüz iki; **iygi çüs tört** iki yüz dört.

çüs- (II) 1. Suda yüzmek. 2. Suyu dalmak, suya atlamak.

çüs çıl Yüzyıl, asır.

çüstük Yüzük, halka.

çüün- Görünüşü benzetmek, bir tarafı çekmek.

çüüngü sös (gr.) Sıfat, bir adı niteleyen kelime türü.

çüünnig Benzeyen, andıran, birine benzeyen, birini veya bir şeyi çağrıştıran.

çüze Sağanak. **Çüze nagbur tök şıktı.** Sağanak yağmur yağmağa başladı.

çüzügçi Yüzücü, yüzen kişi.

çüzüp Yüzerek, yüze yüze. **sugdu çüzüp keş parhızarga** nehri yüzerek geçmek.

çüzüş Yüzme, yüzüş.

D

+dagı (<+da+gı) İsimden isim türeten ek. **tagdagı** dağdaki; **kijidagı** kişideki; **çerdagı** yerdeki. Kondom ve Mrass ırmağının kıyılarındaki ağzılarda bu ekin kalınlık-incelik uyumuna uyan şekilleri de vardır; **çerdegi**, **kijidegi**, **üydegi**.

+daş İsimden isim türeten ek. **karındaş** erkek kardeş; **çoldaş** yoldaş.

-dı/-di; **-dul/-dü;** **-tı/-ti;** **-tu/-tü** Belirli geçmiş zaman eki. **pardı** gitti; **keldi** geldi; **kesti** kesti; **östü** büyüdü; **şıktım** çıktım; **şıktıñ** çıktın; **şıkpadam** çıkmadım; **parbadı** gitmedi.

-dır/-dir; **-dur/-dür;** **-tır/-tir;** **-tur/-tür-** Fiilden fiil türeten ettirgenlik eki. **kördür-** baktırmak; **mündür-** bindirmek; **attır-** ateş açtırmak; **kaptır-** kaptırmak.

+dıyı / +diyi; **+duyu / +düyü;** **+nıyı/+niyi;** **+nuyu/+nüyü** **+tıyı / +tiyi;** **+tuyu / +tüyü** İsimden isim türeten ek.

kastıy kaza ait, kazınkı;
tiyiñniyi sincaba ait, sinca-
bınki; *tülgüniyi* tilkiye ait,
tilkininki; *kardıy* kara ait;
köldiye göle ait; *inektiye*
ineğe ait.

E

ebes Değil, -maz/-mez, yok.
Nagbur kışkıda çagar ebes,
çaygıda çagar. Yağmur
kışın yağmaz, yazın yağar
Po aday pistiñ ebes. Bu
köpek bizim değil.

ebey (ünl.) Ay!, oy!, vay!, of!

ebeze Veya, yahut, veyahut.

ebir- 1. Etrafını dolaşmak,
etrafında dönmek. 2. Dön-
dermek, çevirmek, evitmek.
3. Çevrelemek, etrafını çe-
virmek, kuşatmak, ortaya
almak, sarmak

ebire Etraftan, her taraftan,
çevresinden, her yönden,
çevreden.

ebirgeni 1. Çevirme, kuşatma,
sarma, etrafını alma.
2. Dönme, dönüş, devir

ebiril- Dönmek, dolaşmak, bir
şeyin etrafında dönmek.

ebirilçatkan 1. Etraftaki, çevre-
deki, etrafındakiler, çevre-
sindekiler. 2. Etrafında
dolanmış, çevresini dönmüş,
çevresinde dolanmış.

ebirilişçek Dönel.

ebit 1. Dolaşma, gezme.
2. Dolaşık. *ebit çol* dolaşık
yol.

eçek (anat.) Taban, ayağın alt yüzü.
edek Etek.
edi-çanı (anat.) Beden, vücut, gövde.
edinçik Çalışkan.
eeçi (gr.) Kişi, şahıs. *eeçi orungu* sös şahıs zamırı.
eede Şöyle, şu şekilde, şöylece. *Eede işte !* Şöyle yap.
eedok (e.) da / de, dahi. *Ol eedok parça.* O da gidiyor
eek Çene.
eek sagalı Sakal.
eel- Eğilerek selam vermek, eğilerek selamlamak.
eelbes Eğilmez, bükülmez.
eelçek Kolay bükülür, esnek, elâstiki. *eelçek sala* esnek dal.
een Boş, dolu değil, تنها, ıssız. *een çer* boş yer
eezi 1. Sahip, patron, sahibi. 2. Ruh, cin. *ot eezi* ateş ruhu, ateş cini; *sug eezi* su ruhu, su cini; *tag eezi* dağ ruhu, dağ cini; *em eezi* ev ruhu, ev cini.
eezi çok Sahipsiz, sahibi yok.
eg- Eğmek, bükmek.
ege (I) Eğe; maden, tahta vb. maddeleri yontmak, düzeltmek için kullanılan çelik âlet
ege- (II) Egelemek, ege ile düzeltmek.
egen- 1. Sıkışmak, toplanıp

sıkışmak. 2. Mahçup olmak, sıkılmak.
egençik 1. Sıkılğan, çekingen 2. Vicdanlı, insaflı.
egengeni 1. Sıkışma, daralma. 2. Mahçubiyet. sıkılma, çekinme.
egeniştig Sıkılğanlık, çekingenlik.
eger (zool.) Av köpeği.
egil- 1. Eğilmek, bükülmek. eğilip bükülmek. 2. Bir şeyin üzerine eğilmek 3. Meyletmek, bir yana doğru eğilmek. bir tarafa yatmak.
egilçek Esnek, kolay eğilip bükülen, elâstiki.
ejegey Özgür, hür, serbest.
ejî çok Rahatsız, tedirgin.
ejik Kapı. *ajihg ejig* açık kapı.
ejik alı Avlu.
ekkey Tabii, elbette, tamam, şüphesiz.
ektem arak Daha, fazla, daha fazla, daha çok.
el Vatan, yurt, ana yurt, il, memleket.
elbe çon 1. Dünya, âlem. 2. İnsanlar, yer yüzündeki bütün insanlar, elâlem.
elbek 1. Ucuz, fiyatı düşük, pahalı olmayan. *Paazı elbek* Fiyatı ucuz. 2. Ucuza, ucuz olarak, ucuz, hesaplı olarak *Elbek sadıp al !* Ucuza satın al !

elbekte- Ucuzlamak, ucuz olmak, fiyatı düşmek.
elçi Elçi, sefir
ele- Elemek, elekten geçirmek; tohum, tane vb.yi elekten geçirmek.
elek Elek. *şit elek* küçük elek. *korlan elek* büyük elek.
elen- Bir şeye gönül vermek, bir şeyle zevkle uğraşmak, kendini kaptırmak, bir işi severek yapmak.
eleñ- Sallanmak, sarsılmak, yalpalamak.
eleñnet- Sallandırmak, sallamak, sarsmak, sarsarak bozmak.
elig Elli, kırk dokuzdan sonra gelen sayının adı.
elik (*zool.*) Dişi karaca (Lât. Capreolus).
em (I) Ev *emniyi iş* ev işi.
em (II) İlaç. deva. em *em pas parargu* ilaç yamak, reçete yazmak.
em- (III) Emmek, sömürmek.
emçek (*anat.*) Meme, göğüs.
emçi Doktor, tabip, *tiş emçizi* diş doktoru; *karak emçizi* göz doktoru; *mal emçizi* veteriner
emçiniñ Doktorluk iş, doktorla ilgili, tıbbî
emdegi 1. Ev hanımı, ev kadını. 2. Karı, hanım, kocanın eşi. 3. Evdeki, eve ait.
emdegilig Evli, evlenmiş olan.
emdegi nebeler Mobilya, ev

eşyası, mefruşat.
emekte- Emeklemek, emekleyerek ilerlemek. *Kiçig pala emektepça* Küçük çocuk emekliyor
emektep Emekleyerek, emekleye emekleye.
emeş (*Kond.*) Banknot, kâğıt para.
emne- Tedavi etmek, hastalığı iyileştirmek, otamak.
emnen- Tedavi görmek, tedavi edilmek.
emneniş Tedavi, hastalığı iyi etme, otama.
emnetçeñ emi Hastane.
emnetçeñniñ Hastanelik, hastaneye ait, hastane ile ilgili.
em toyu Yeni bir eve taşınma şerefine verilen şölen, ev toyu.
em üstü Tavan arası, çatı arası.
emzi- (Ağrı için) yatışmak, dinmek, kesilmek, azalmak
en (I) En, genişlik. *tabardıñ emi* kumaşın eni.
en- (II) Dağdan aşağıya inmek, ırmağın aşağısına yürüyerek gitmek.
ençe O kadar, bu kadar.
ençi Çeyiz.
ençik Bükülü, kıvrımlı, eğri büğrü. *ençik müüster* kıvrımlı boynuzlar
endire Altında, aşağısında, altına doğru, aşağısına doğru. *Tagdıñ endire çatçabıs.*

Dağın aşağısında yaşıyoruz.
ene Ana, anne.
eniş Dağdan aşağıya inme,
dağdan iniş, yokuş aşağı iniş.
eniştig İnışli, yokuş aşağı,
meyilli.
ennig (Kumaş için) enli, geniş
eñ (z.f.) En, çok, daha.
eñçey- Eğilmek.
eñder- Yıkma, çökertmek,
dağıtmak, aşağı indirmek,
darmadağın etmek, bozmak.
eñdirilgeni Çökme, kayşa,
kayma.
eñne (z.f.) En, çok. *eñne çakşı*
en güzel, en iyi.
eñ purungu İlkel, iptidai, tarih
öncesi, tarihten evvelki.
epçek 1. Ak ağaç kabuğundan
yapılma sepet, zembil.
2. Sepet.
epçi Kadın.
epel- Sızlanmak, yakınmak.
er 1. Koca, kadının eşi. 2. Erkek,
erbek Konuşma, söz söyleme.
erbekçi Çok konuşan, geveze,
dilbaz.
erbekte- Konuşmak, demek.
erbektençik Geveze, boşboğaz.
erbesteş- Söyleşmek, karşılıklı
konuşmak, sohbet etmek.
erele- İstirap vermek, birine
eziyet etmek, birine çektir-
mek.
erelen- İstirap çekmek, azap
çekmek, eziyet çekmek, acı
çekmek, sıkıntı çekmek.

ereleniş İstirap, azap, işkence,
sıkıntı.
ereleniştig Sıkıntılı, ıstıraplı,
eziyetli, zahmetli.
ergek 1. Baş parmak, el ve ayak
baş parmağı. 2. Erkek.
3. Tüfek horozu.
erge par- Ere varmak, kocaya
varmak, evlenmek.
erge parçañ kış Nişanlı, sözlü.
erig Erimiş. *erig sug* erimiş kar
suyu.
erin- Canı sıkılmak, üzülmek,
sıkıntı çekmek.
eriniş Üzüntü, iç sıkıntısı, keder,
can sıkıntısı.
eriş Can sıkıntısı.
eriştig 1. Can sıkıcı, iç sıkıcı. 2.
Can sıkacak bir şekilde, iç
sıkıntısı vererek.
er karındaş Erkek kardeş.
erke 1. Okşama, okşayış, şefkat,
tatlılık. 2. Sevecenlik, müş-
fiklik. 3. Şirin, sevimli, cana
yakın. 4. Aziz, kıymetli,
değerli. 5. Sevgili.
erkele- Sevmek, okşamak, haşır
neşir olmak.
erkelen- Okşanmak, sevilme.
Pala erkelença. Çocuk
okşanıyor, seviliyor.
erken Söve, söge; kapının
yerleştiği tahta kasa,
çerçeve.
er kiji Erkek, adam.
erlen (zool.) Hamster; Sibirya ve
Avrupa'da yaşayan bodur

bedenli, kısa ayaklı, kemirgen hayvan, dağ faresi (Lât. *Cricetus cricetus*)

erni (*anat.*) Dudak. *üstündegi erni* üst dudak.

erni sagal Bıyık.

ert- 1. Geçmek, yürümek, gezmek. 2. Geride bırakmak, geçmek. 3. Zaman geçmek, vakit geçmek, zaman ilerlemek.

erte 1. Erken. erken saatlerde, vaktinden önce. 2. Erken-den, erken olarak

ertegineñ Önceden, önden, evvelden. *Ol ertegineñ pelenen saldı.* O önceden hazırlandı.

erten Sabah, sabah vakti.

ertengi çiiş Sabah kahvaltısı.

ertir- Geçirmek, zaman geçirmek, vakit geçirmek.

ertis- Önünden geçirmek, önünden geçmesine izin vermek.

ert polbas Geçilmez, geçilemez, geçit vermez.

erttir- Affetmek, bağışlamak, mazur görmek.

es (I) 1. Us, akıl. 2. Bellek, hafıza, zekâ.

es- (II) 1. (Süt vb. için). Kaynatmak, ısıtmak 2. Eritmek.

eski Eski, eskimiş, köhne.

eskilen- Eskimek, köhneleşmek, eski hale gelmek, yıpranmak, aşınmak.

este- 1. Ezmek, yoğurmak,

çiğnemek 2. Yapmak, imal etmek, işlemek, sepilemek.

3. Dağıtmak, yaymak.

4. Duymak, ısıtmak.

estel- 1. Yayılmak, ses yayılmak, ses etrafa yayılmak.

2. İşitilmek, duyulmak.

esteş Sepileme, deri işleme.

eş (I) Rahat, huzur, sükûnet, konfor

eş- (II) Kürek çekmek.

eşki Kayık küreği.

eşkiçi Kürekçi, kürek çeken.

eşten- 1. Alışmak, alışkanlık kazanmak. *Ol anda çadarga eşteen pargan.* O, orada yaşamağa alışmış. 2. Geçinmek, bir arada yaşamak, birbirinyle geçinerek yaşamak.

eştig 1. Rahat, konforlu. 2. Rahat rahat, rahat bir şekilde.

et (I) Et. *nek edî* inek eti; *pıjrgan et* haşlama et, haşlanmış et.

et- (II) Etmek, yapmak.

eze (I) Evet, tamam. *Eze men parçam.* Evet, ben gidiyorum.

eze- (II) Esnemek, uykulu durumdayken ağzını geniş şekilde açarak nefes alıp vermek.

ezen 1. Selâm. 2. El sallama, seslenme. 3. Yaşa, var ol anlamında bir ünlem. *Ezen*

polzun ! Yaşasın.

ezenek- Birine selâm vermek,
birini selâmlamak, merhaba
demek, selâmlamak.

ezenek Selâm.

ezen perîş- Selâmlaşmak. selâm
vermek.

ezer Eyer, palan

ezerle- Eyer vurmak, eyerlemek.

ezerlig Eyerli, eyerlenmiş.

ezeş Esneme, uykulu durumday-
ken ağzı açarak nefes alıp
verme.

ezil- 1. Erimek, ısınıp erimek.
2. Eriyip gitmek, eriyip
dağılmak 3. Kar erimek,
buz erimek.

ezilbes Erimez, erimeyen.

ezilcek Erir, eriyebilir

ezilgeni Eriyebilirlik, eriyebilme.

ezre 1. Kabuklu yemişlerin içi;
ceviz içi vb. 2. Meyve.

G

-g Fiilden isim türeten ek *kejiğ*
/ *keçiğ* geçit; *çadığ* hayat,
ömür; *sadığ* ticaret, alış-
veriş; *kıştağ* kışlak; *suruğ*
talep, ıstek.

-gan/-gen; -kan/-ken Belirsiz
geçmiş zaman eki. *pargan*
gitmiş; *kelgen* gelmiş.

-gançe/-gençe; -kançe/-kençe
Zarf-fiil eki.

+gar-, +kar- İsimlerden fiil
türeten ek. *otkar-* otlamak.

-gay/-gey; -kay/-key Gelecek
zaman eki. *polgay* olacak;
odurgay oturacak; *parga-*
yım gideceğim; *ürgengey-*
mıs öğreneceğiz; *upargay*
götürecek.

+gı/+gi; +kı/+ki Aitlik eki. *kışkı*
kışa ait, *çaskı* baharkî;
ertengi sabahki.

**-gı/-gi; -gu/-gü; -kı/-ki; -ku/-
-kü** Fiilden isim türeten ek.
şalgı orak; *kapkı* tuzak,
şasķı zıpkın; *köletki* gölge.

**-gır/-gir; -gur/-gür; -kır/-kir;
-kur/-kür** Fiilden isim
türeten ek. *ötkür* çınlıyan.

-gis/-gis-; -gus/-güs- Fiilden
fiil türeten ettirgenlik eki.
turgıs- kaldırmak; *pergis-*

verdirmek; *çörgis-* yürüt-
mek

-gış/-giş; -guş/-güş; -kış/-kiş;
-kuş/-küş Fiilden isim
türeten ek. *kapkış* bir cins
maşa; *örtküş* geçit; *keskiş*
kalem, *kuskuş* kepçe;
sıgırtkış düdü; *sürtküş*
boya.

I

+ı/+i; +u/+ü; +zı/+zi; +zu/+zü

Üçüncü teklik kişi iyelik eki.
turazı şehri; *çolu* yolu;
kebezi kayığı; *sözi* sözü; *adı*
adı.

ıgan erbek Cevap, karşılık; kısa
konuşma.

ıgil- Sallanmak, yalpalamak,
sarsılmak.

ıgilçak Sallanan, sallantılı,
sarsıntılı, sağlam olmayan,
güvenilmez, sağa sola yalpa
yapan.

ıgıldır- Sallamak, sarsmak,
sallandırmak.

ıgılış Sağlam olmama, sallantıda
olan, güvenilmez olan,
oynak.

ıgıra- Gıcırdamak, gıcır gıcır ses
çıkarmak, ktır ktır ses
çıkarmak, kütürdemek. *Kar*
azak altında ıgırupça. Kar
ayak altında gıcır gıcır ses
çıkartıyor

ıgırak Gıcırta, gıcırdama. *ejik*
ıgırığı kapı gıcirtısı.

ıgıraktıg Gıcirtılı, gıcır gıcır ses
çıkarıcı.

ıgıy Sıkı, iyice sıkılmış. *ıgıy tüün*
sıkı düğüm.

II Ağlama, ağlayış, hıçkırarak

ağlama.

ık komus (müz.) Keman.

ıla- Birden bire tutuşmak, alev almak.

ıın- Kabarmak, şişmek, kurum satmak, kasılmak.

ıjik Rüzgârsız bölge, rüzgârsız mekân. **ıjik çer** rüzgârsız yer; sessiz yer

+ık-/+ik- İsimlerden fiil türeten ek. **kanık-** kızmak.

ık- Yüzmek, suda yüzmek, suda akmak.

ılam Hep, devamlı, sürekli, boyuna.

ılar (gr.) Onlar; 3 çokluk kişi zamiri.

ılbıra- 1. Cılızlaşmak, zayıflamak, yüzü solmak. 2. Bitkinleşmek, hâli kalmamak, pestil olmak. **İzige ılbırap pardım.** Sıcaktan bitkinleştim.

ılın Hışırta, fişirtti.

ıltam Çabuk, kısa sürede, az zamanda, hızlı.

ımçı Emzik, biberon.

ımçıla- Biberonla beslemek, biberonla mama, süt vb. vermek, emzik emzirmek.

ımrak- Kaynaşmak, bol olmak, çok miktarda bulunmak.

ına- İnanmak, ram olmak, rıza göstermek, evet demek, kabul etmek, uyuşmak.

ınabaançatkanı İnanmama, kabul etmeme, razı olmama.

ınabaska- İstememek, kabul

etmemek.

ınag 1. Dostluk, ahbablık, samimiyet. **pek ınag** sağlam dostluk. 2. Rıza, mutabakat, tasvip. 3. Hep beraber, birlikte, oy birliği ile, uyum içerisinde.

ınaglaş- Dost olmak, arkadaş olmak, arkadaşlık etmek.

ınaglaşkan Birlik, topluluk.

ınaglıg İyi geçinen, dost geçinen, uyumlu, hep bir arada olan.

ınag pol- Arkadaş olmak, dost olmak, ahbab olmak.

ınatpaska- Kabul etmemek, reddetmek, onaylamamak.

ıpta Sımsıkı, sıkıca, sıkı sıkı

ıptalgan Sıkı, sıkıca, sağlam, iyice.

ıptan- Dudaklarını sıkmak, dudaklarını sıkıca kapamak, ağzını sıkıca kapamak.

ır Düşmanlık, husumet, yağılık, garez.

ıra- Uzaklaşmak, ıraklaşmak, uzağa gitmek. **Ol elede ırabıskan.** O epey uzaklaşmış.

ıragı Uzaklık, ıraklık, ara, mesafe, uzak olma, ırak olma.

ırak 1. Irak, uzak. **ırak çer** uzak yer, ırak yer. 2. Uzakta, ırakta, ırak.

ırak ebes 1. Yakın, ırak değil, uzak olmayan, ırak olmayan. 2. Yakın olarak, yakınca, yakından.

ırakka Irak yere, ırağa, uzaklara.
ıraktagi Irakta olan, ıraktaki, uzaktaki, uzakta olan.
ıraktan Iraktan, uzaktan, uzaklardan, uzaktan uzağa. *Seni ıraktan tanıdım.* Seni uzaktan tanıdım
ırançık (Köpek için) hırlayan, hırlama huyu olan
ırat- Uzaklaştırmak, ıraklaştırmak, uzağa göndermek.
ıratkanı ıraklaştırma, uzaklaştırma, uzağa gönderme.
ırbayt- Dudak bükme, memnuniyetsizliğini ifade etmek.
ırçayın- Kıs kıs gülmek, sessiz ve alaycı gülmek.
ırçayt- Dışlerini göstermek; köpek, kurt hırlayarak dışlerini göstermek. *Pörü tijn ırçaytkan.* Kurt dışlerini göstermiş.
ırçı Düşman, hasım, yağı, rakip.
ırçınıñ Düşmanca, düşman gibi; düşmana ait.
ırgak Çengel, mandal (kapı için).
ırıs Talih, baht, şans.
ırıstıg Talihli, bahtı açık, bahtlı.
ırıstıg ebes Bedbaht, bahtsız, talihsiz, bahtı kara.
ırızı çok Bedbaht, talihsiz, bahtsız, bahtı kera.
ırıla- ır söylemek, şarkı söylemek. Şorlar ırlarını gırtlaktan söylerler Bu yüzden *ırıla-* gırtlaktan şarkı söylemek anlamındadır Ayrıca *bkz. kay, kayçı.*

ırlan- Köpek hırlamak.
ırlanganı Hırlama, hır hır ses çıkarma.
ırlaş- Arası açılmak, dostluğu bozulmak, arkadaşlıkları sona ermek, dostlukları bitmek.
ırlıg Düşmanca, hasmane, kindar, hınçla dolu.
ıs- 1. Göndermek, yollamak, sevketmek. 2. Anlatmak, nakletmek, hikâye etmek. *Ol piske nıbak ızarge keler.* O bize masal anlatacak.
ıskanı 1. Sevk, gönderme. 2. Gönderme, sevk etme. 3. Nakil, aktarma, nakletme.
ıstırtkan kiji Elçi, ulak.
ış İs, duman lekesi.
ışkın- Aniden düşmek, dökülmek, elinden bir şey yere düşmek, elinden bir şey kurtulup yere düşmek, dökülmek.
ışta- Tütmek, is çıkarmak, duman çıkarmak, ise bulamak.
ıştal- Tütmek, is çıkarmak.
ıştalğan İslı, ise tutulmuş.
ıştan Pantolon.
ıştan-könek İç çamaşırı.
ıştıg İslı, ise bulanmış.
ızay- Gülümsemek, tebessüm etmek, gülümseyerek yüzüne bakmak.
ızayçık Gülümseyen, tebessüm eden, mütebessim.
ızaynış Gülümseme, gülümseyiş.

tebessüm.

ızayt- Güldürmek.

ızı (*bot.*) Defne söğüdü. (Lât. *Salix pentandra*)

ızığ Sürme, sürgüne gönderme, sürgüne yollama.

ızılğı Yönelme, belli bir yön tutma. *ızılğı keliş* (*gr.*) yönelme durumu.

ızım *bkz.* ızılğı.

ızır- Isırmak, dalamak, dişlemek. *Meni aday ızırıbtı.* Beni köpek ısırdı

ızırakçı Isırıcı, ısırıcı, dalayan.

ızırğa 1. Küpe. 2. Tirtil. *kazın ızırğazı* kayın ağacı tırtılı.

ızırganı Isırma, sokma. *seek ızırganı* sıvrı sinek ısırması.

ızırın- Isırmak, sokmak, dalamak.

İ

ıçe Ana, anne.

ıdin- Hareket etmek, harekette bulunmak, kıvıldamak; itelemek.

ıdiş İtiş, itme, çarpma.

ıdiştir- İtiştirmek, dürtmek.

ıik İğ. Pamuk, yün gibi şeyleri eğirmekte kullanılan araç.

ıir (I) Akşam, akşam vakti.

ıir- (II) Eğirmek, iplik eğirmek, iplik bükmek.

ıirdegi Akşamki, geceki.

ıirgi Akşam, akşamki. *ıirgi çiiş* akşam yemeği.

ıir salgan çip İp, iplik, iğ ile yapılmış ip.

ıijen- 1. Güvenmek, bel bağlamak. 2. Ummak, ümit etmek.

ıijençik Kolay inanan, çok çabuk ümitlenen, çabuk inanan.

ıijendire- 1. Umutlandırmak, ümit vermek. 2. Güven vermek.

ıijeniş 1. Umut, ümit. 2. Güven.

ıijeniş çoğul Umut yokluğu, umutsuzluk, ümitsizlik, çaresizlik.

ıijeniş çok 1. Güvenilir olmayan, güvenilmez, sağlam olmayan.

ijeniş çok kiji güvenilir olmayan kişi, emin olmayan insan. 2. Güvenmeden, inanmadan, şüphe ile, umutsuzca.

ijeniştig Güvenilir, emin, emniyetli, sağlam. *ijeniştig argı* güvenilir dost, emin arkadaş.

ijeştig Güvenilir, emin, güvenli.

iji çok İşsiz, işi yok, boşta gezen.

Meeñ argışım iji çok.

Benim arkadaşım işsiz.

ijirt- İçirmek, içirtmek; her hangi bir içeceği içirmek.

ilbik Düğme.

ilçirbe Zincir, köstek. *altın ilçirbe* altın zincir

ilçirbedegi Zincirli, zincire vurulmuş. *ilçirbedegi aday* zincirlenmiş köpek.

in İn, mağara, vahşi hayvan bannağı. *apşak ini* ayı ini.

inçek (zool.) Bataklık samuru. *Pistiñ çerde inçekter köp.* Bizim yerde bataklık samuru çoktur

inge İğne.

inek İnek. *kış nek*

irik (is. ve s.) Çürük; çürümüş, kurt yemiş. *irik teneş* çürük tahta, çürük kütük.

irikte- Çürümek.

iriñ İrin, cerahat.

iriñne- İrinlenmek, cerahatlanmak, irin bağlamak, çiban irinlenerek baş vermek. *Palıg iriñnepça.* Yara irin-

leniyor

is İz, işaret, alamet.

iskeg Müstehzi, alaylı.

iskegçi Müstehzi davranan, alaycı.

isker Mil, selin getirdiği kumlu çamurlu toprak.

iskerlig Milli, çamurlu, ılgılı.

iste- İzlemek, takip etmek, ardına düşmek, gözetlemek, hayvan izi sürmek.

isteş İzleme, takip etme, gizlice izleme.

iş (I) 1. Çalışma, egzersiz yapma. 2. İş, emek

iş- (II) İçmek.

işçi 1. İşçi, emekçi. *işçi çalı* maaş, aylık ücret. 2. Çalışkan, hamarat.

işte- Çalışmak, iş yapmak, iş görmek. (ata s.) *İştegen kiji tişteer (çiir), odurgan kiji oyda ajar.* Çalışan kişi yer, oturan kişi sırt üstü yıkılır; çalışan kişinin karnı doyar, çalışmayan arkası üstü devrilir

iştel- Hazırlanmak.

işti İçeri, iç.

işinde İçinde. içeride. içerisinde. *tura işinde* şehir içinde; *em işinde* ev içinde. *Kaastar nom işinde.* Resimler kitabın içinde.

işindegi İçindeki, içerisindeki. *işindegi agrıg* içindeki ağrı, içindeki hastalık

iştine İçine, içerisine. *İlar em iştine kir pardılar.* Onlar evin içine girdiler

iştingi İçeri, içeriye, içine. *iştingi kirerge* içeri girmek.

iştiniñ İçeriden, içinden. *eminiñ iştiniñ* evin içinden.

it- İtmek; itelemek, iteklemek. *arabanı iterge* arabayı itmek.

it-palık (*zool.*) Hani balığı, alaca kırmızı renkli, beyaz etli, orta büyüklükte bir balık (Lât. *Serranus Cabrilla*).

itpek Çavdar ekmeği.

it-purnu (*bot.*) İt burnu, yaban gülü meyvesi.

iygele İkisi, iki (kışı). *Pis iygele çulatka pardııs.* Biz ikimiz dereye gittik.

iygeleş İkircik, şüphe, işkil, tereddüt, kararsızlık.

iygi İki, iki sayısı.

iygi erepçi Kartı koca, eşler

iygile- İkirciklenmek, işkillenmek, şüphelenmek, şüphe etmek, kararsız olmak

iygileştig Şüpheli, ikircikli, kararsız, mütereddit.

iyginçi İkinci

iyginçizi İkincisi, ikinci gelen, ikinci sıradaki

iygis İkiz.

izeñe Üzengi.

izep Cep.

izig 1. Sıcak, sıcaklık, ısı. *İzig turça.* Sıcak oluyor

2. Sıcak, kızgın, yakıcı. *izig salgın* sıcak rüzgâr *Kaydug mün izig !* Ne sıcak çorba !

3. Sıcak bir şekilde, sıcak, sıcaklıkla, hararetle.

izigle- Sıcak kompresle ısıtmak, vücudun her hangi bir yerine sıcak kompres tatbik etmek.

izit- Isıtmak, sıcak hale getirmek, kızdırmak, yemeği ısıtmak.

K

-k (I) Fiilden isim türeten ek.
çörük yürüyüş; *çügürük*
 koşu; *konuk* geceleme,
 konaklama; *turbak* (*turgak*)
 tırnak; *çarık* yarık; *pölük*
 parça, pay; *artık* artık.

-k (II) Fiilden alet ismi yapan ek
tarak tarak; *elek* elek.

kaan Kağan, han.

kaantegri Gök yüzü, gök, semâ.

kaantegriçi Astronum, gök
 bilimci.

kaar- Kavurmak, kızartmak.

kaas Resim; nakış; desen.

kaasta- Resim yapmak, desen
 çıkarmak.

kaat (I) Kadın.

kaat (II) Kat, tabaka, katman.

kaaş Kaş.

kabaybas Kibirli, çalımlı,
 kurumlu.

kabak Alın.

kabal Kül.

kabar Haber, havaadis.

kabık (Yumurta için) kabuk.

kabil- Tutuşmak, ateş almak,
 parlamak.

kabilganı Parıltı, parlama, ışık
 pırıltısı.

kabın- (Bir şeye) yapışmak, iliş-

mek, takılmak, asılmak.

kabıra tart- Buruşmak, biçimi
 bozulmak

kabırğa (I) Kaburga, kaburga
 - kemığı.

kabırğa (II) Dağ yamacı. (*ata*
s.) *Kabırğa çerçe kar*
çukpas, Kalarga mal ösper.
 Dağın yamacı kar tutmaz,
 Kalar'ın ineği büyümez.

kabıs- Yakmak, tutuşturmak,
 ateş yakmak.

kabiş (I) Kapişma, dalaşma,
 kavga etme, savaş.

kabiş- (II) Kapişmak, dövüşmek,
 savaşmak, vuruşmak, savaşa
 girişmek.

kaçan Ne zaman, ne vakit.
Kaçan emge pararsın ? Ne
 zaman eve gideceksin.

kaçan-da Her zaman, daima,
 her vakit. *Ol kaçan-da*
emle. O daima evde.

kaçan-da ebes Hiçbir zaman,
 asla.

kaçande-da 1. Kim bilir ne
 zaman. 2. Eskiden, vaktiyle.
 bir zamanlar

kaçan-pirede Bir gün, günün
 birinde. *Kaçan-pirede ecele*
polar Bir gün bu da olacak.

kaçır- 1. Hayvan gütmek, hayvan
 sürmek. 2. Kovmak, defet-
 mek, işten çıkarmak.
Pirsin işteñ kaçırdılar.
 Birini işten çıkardılar

kaçıt 1. Koşu, yarış. 2. Takip.

izleme, kovalama, peşinden
gıtme

kada- Çarpmak. *Onnu törtke
kadaganda kırık polar.* Onu
dörtle çarpınca kırık olur

kadaa Tekrar, yeniden, bir daha.

kadaçı 1. Bekçi, muhafız, kolcu.
2. Nöbetçi.

kadaganda- Çarpmak.

kadar- 1. Gözetmek, gözlemek,
bakmak. 2. Korumak, mu-
hafaza etmek, beklemek.
3. Gütmek, hayvan otlat-
mak. *mal kadararga* mal
gütmek, hayvan gütmek. *Po
malçı malın çakşı kadarça.*
Bu çoban hayvanları iyi
güdüyor 4. Bekçilik etmek.
Aday em sooba kadarça.
Köpek evde bekçilik ediyor
5. Beklemek. *Añçı aňni pir
kün kadardı.* Avcı avı bir
gün bekledi.

kadarış 1. Koruma, muhafaza.
2. Hayvan bakmak, besle-
mek. 3. Nöbet.

kadıg 1. Sert, katı (insanlar için).
kadıg kiji sert adam. 2. Katı,
sert (maddeler için) *kadıg
tobrak* sert toprak.

kadıglan- Kabalaşmak, kaba
konuşmak, kabaca davran-
mak.

kadıl (I) (*jeol.*) Kat, tabaka,
katman.

kadıl- (II) Birinin canını sıkmak,
can sıkmak.

kadına- Tekrarlamak, üst üste bir
kaç defa tekrarlamak.

kadır- Su vermek, tavlama, tav
vermek (demir, çelik için).
molattu kadirarga çeliğe su
vermek.

kadıraş Defter.

kagat Karne. *oolaktıñ kagadı*
oğlanın karnesi.

kagıjira- Hışırdamak, fişirdamak,
hışır hışır ses çıkarmak.

kagıjirak Hışırtı, fişirtı.

kagıştır- Vurmak vuruşturmak,
çarpmak çarpıştırmak. *Pay-
ramda nıbırtkalarba kagış-
tırdılar.* Bayramda yumurta
vuruşturdular

kajaan Ahır

kajan Şaka, latife.

kajañçı Şakacı, alaycı.

kajañna- Şaka yapmak, şaka
etmek; eğlenmek, alay
etmek. *Ol kiji parçın
temde kajañnapça.* O kişi
her zaman şaka yapıyor.

kajat Yüksek, yüce, yalçın; dik,
sarp.

kajık Kaşık. *şay kajığı* çay
kaşığı.

-kak/-kek Fiilden isim türeten ek.
tutkak gecikme; *şaşkak*
iviz; *uruşkak* kavgacı;
undutkak unutkan.

kak (I) Kül.

kak- (II) 1. (Müzik aleti) çalmak.
2. Kuş ötmek 3. Guguk
kuşu ötmek.

kak- (III) 1. Silkelemek (toz vb.). 2. Hayvan öldürmek.
kakkük Guguk kuşu. *kakkük palazı* guguk kuşu yavrusu, palazı.
kakla- 1. Vurmak, çalmak, takırdatmak, tıkırdatmak. *Kiji üş katnap kıkladı.* Adam üç defa kapıyı çaldı. 2. Gagalamak, kuş gagasıyla vurmak.
kakpar- Sıtma hastalığında sayıklamak.
kakpaş Kabuk, ağaç kabuğu.
kakşak- Kuruyup çatlamak. *Papçak kakşak pardı.* Fıçı kuruyup çatladı.
kakta- Karga ötmek; tavuk gıdıklamak; ördek vak vak etmek.
kaktı Sığırcık kuşunun evi, yuvası.
kal (I) 1. Tuzsuz. 2. Kayıtsız, aldırma, lâkayt. *kal kiji* kayıtsız adam.
kal- (II) Kalmak.
kalabuk (zool.) Güvercin
kalak 1. Çomak. 2. Karmaç
kalaş Ekmek. *kalaşpa sadıgçı* ekmekçi, ekmek satıcısı.
kalba (bot.) Yabancı soğan.
kalbır Özensiz, itinasız, ihtiyatsız, düşüncesizce yapılan. *kalbır iş* özensiz iş, özenmeden yapılan iş.
kalbırak Kayak; sadece ağaçtan yapılan kayak türü.

kalçan (bot.) Sibirya'da yetişen bir cins ot.
kalçarık (anat.) Burnun kökü.
kalçım Sibirya'da yetişen bir cins ot.
kalgançı Sondaki, sona kalan.
kalgançızında Sonunda, en sonunda, nihayet.
kalganı 1. Kalan, artan, artık. 2. Sondaki, son.
kalganında Sonunda, nihayet, en sonunda.
kalık (I) Halk, millet. *Köp kalık çul pardı.* Bütün halk toplandı.
kalık (II) Dört nala, son hızla.
kalıkka Balık oltasının mantarı.
kalıktıg Toplu halde, kütle halinde.
kalıktıñ Halkın, halka ait; millete ait, millî.
kalın (I) Kalın, gelin olacak kıza damadın verdiği para veya armağan.
kalın (II) Kalın, incenin zıddı.
kalını Kalınlık.
kalıp Kalıp; demir veya kurşuna biçim vermek üzere kullanılan araç.
kaltıra- 1. Soğuktan titremek. 2. Korkudan titremek, telâşlanmak.
kaltırak Titreme, titreyiş, ürperme, ürperti.
kaltırat- Sıtması tutmak. *Anı kaltıratça.* Onu sıtma tutuyor

kam Kam. şaman *kam tüüri*
şaman davulu. *Pistiñ*
Sibirdiñ çerinde köp
kamnar polgan. Bizim
Sibiry'a'da çok kam varmış.

kamçı Kamçı, kırbaç.

kamçı sabı Kamçı sapı, kırbaç
sapı

kam kuş (*Kond.*) (*zool.*) Uçar
sincap.

kamna- Büyü yapmak.

kamnık (*zool.*) Bir cins Sibiry'a
balığı.

kamorta 1. Yarım, yarı, yarı-
dan, ortadan. *üydiñ kamorta*
çardığı evin ortadan ikiye
ayrılması. 2. Tam, eksiksiz.
Sen kamorta erbektediñ.
Sen tam konuştun.

kan Kan.

kanat 1. (Kuş, uçak vb için)
kanat. 2. Balık yüzgeci.

kançe Kaç ne kadar? *Kançe*
çaştıg sen? Kaç yaşındasın?

kandas Ağaçların kabuğu çizile-
rek çıkarılan özsu, usare.

kanık- 1. Sövmek, küfretmek.
2. Azarlamak, paylamak.

kannıg Kanlı, kan içinde,
kanayan.

kan şapkan Kırmızı, al, kan
kırmızısı. *kan şapkan*
naaktar kırmızı yanaklar,
kan damlayan yanaklar

kanza Pipo

kañdus (*zool.*) Su samuru.

kap (I) Torba, çuval.

kap- (II) 1. Kapmak, tutmak, ya-
kalamak. 2. Uçarken havada
yakalamak *Tegelekti kap!*
Topu kap! 3. Balık zokayı
kapmak. 4. Köpek kapmak,
ısırmak, dalmak. *Po aday*
kapça (ızırça). Bu köpek
ısıtır

kapçıgay 1. Süratli, hızlı, seri,
çabuk, çevik. 2. Seri bir
şekilde, hızlı bir şekilde,
süratle, hızla.

kapçık Para kesesi.

kapkur- Kudurmak, azmak;
kabarmak, köpürmek, kay-
namak. *Talay kapkurdı.*
Deniz köpürdü.

kapşıra Beraber, bir arada,
birlikte.

kapta- (Çuvala veya torbaya)
Koymak, doldurmak, bas-
mak.

kaptıra Bavul, valiz.

kaptırba (I) 1. Düğme, kopça,
çengel. 2. İpten yapılmış
ilmikli tuzak.

kaptırba- (II) (Olta ile) Balık
tutmak.

kaptırğıla- İliklemek, düğmele-
mek, düğme vurmak.

kar (I) Kar *Kar çağ şıktı.* Hava
kara çevirdi.

kar- (II) Yaşlanmak, ihtiyarla-
mak.

kara Kara, siyah.

karaa Gece.

karabar (*zool.*) Koyu renkli

hamster; Sibirya ve Avrupa'da yaşayan bodur bedenli, kısa ayaklı, kemirgen hayvan, dağ faresi. (Lât *Cricetus cricetus*)

karagay (*bot.*) Çam ağacı.

karagaydıñ Çam ağacına ait, çamlık. *karagaydıñ çış* çam ağacı ormanı.

karak (*anat.*) Göz, görme organı. *karak ağı* göz akı; *karak emçizi* göz doktoru, göz hekimi.

karak çajı Göz yaşı.

karak çok Gözü yok, kör, göz-süz, âmâ.

karak ödü Göz bebeği.

karakta- Bakmak, dikkatle bakmak.

karaktap kör- Gözlerini ayırmadan bakmak, takip etmek, seyretmek, gözetlemek.

kara kuş (*zool.*) Kara kuş, kartal

karala- Karalamak, iftira etmek, kara çalmak.

karalçı Çay, göl ve denizde buzlar arasında donmamış olarak kalan yer

kara maas (*zool.*) Sığır sineği, büve. (Lât. *Hypoderma bovis*)

karamdık Esmer, esmer tenli, yağız.

karangı Yavaş yavaş, azar azar, tedricen.

karañat (*bot.*) Siyah frenk üzümü (Lât. *Ribes rubrum*)

kara paga (*zool.*) Kurbağa, kara

kurbağası.

kara palık (*zool.*) Kara balık, bir cins sazan.

kara par *bkt. karabar*

karar- Kararmak, siyahlaşmak, esmerleşmek.

kara sug Pınar, kaynak su.

karaşkı 1. (*is.*) Karanlık. *Karaşkı tüş keldi.* Karanlık çöktü.

2. Karanlık; meçhul. *karaşkı çer* karanlık yer

kara taşçı Madenci, maden ocağı işçisi.

kara taştıg Taş kömürü, maden kömürü. *kara taştıg çeri* taş kömürü yeri, ocağı.

karatkış Mürekkep.

kañayla- At veya ayı şaha kalkmak, şahlanmak.

karbak Olta, balık oltası. *karbak çibi* olta misinası; *karbak sabı* olta kamışı.

karbakçı (*zool.*) Sığırcık, çekirge kuşu. *karbakçı kaktızı* sığırcık yuvası.

karbakta- Oltayla balık tutmak.

karbaş- Dövüşmek, vuruşmak, kapışmak, savaşmak.

karçak (I) 1. Kutu. 2. Sandık. 3. Tabut.

karçak (II) Kar tanesi.

karçı 1. (*s.*) Karşı, ters, aksi, zıt. *karçı çol* ters yol.

2. (*zf.*) Geri, ters. *karçı kelerge* geri gelmek.

karçıylan- Bakınmak, dönüp bakmak, etrafına bakınmak.

Kar çolı (*astr.*) Samanyolu.

Ayrıca bkz. **Kıra çolı**

kardak Banyo, yalak, tekne, küvet. **Kardak sugha toldur pargan.** Yalak suyla dolu.

karga (I) (*zool.*) Karga

karga- (II) Kargış vermek, ilenmek, lânet etmek, lânet okumak, beddua etmek.

kargan- Yemin etmek, ant içmek.

karganış Yemin etme, ant içme, ahdetme.

kargış Kargış, lânet, ilenç, beddua.

karı (I) İhtiyar, yaşlı.

karı- (II) Yaşlanmak, ihtiyarlamak.

karıg Engel, mania, güçlük. **Ol maaga karıg ebes.** O bana engel değil.

karıl- (I) Hırıldamak.

karıl- (II) Engel olmak, önüne geçmek, yürümesine geçmesine mani olmak.

karındaş Akraba.

karındaştıg Akrabalık.

karış- Ağız kavgası yapmak, atışmak, çekişmek.

karış-tabış Ağız kavgası, atışma.

karlıg Karlı, karla kaplı.

karlıgaş (*zool.*) Kırlangıç.

karlıg poran Kar fırtınası, karlı boran.

karlık par- Boğazında kalmak.

karnı (*anat.*) 1. Karın. 2. Mide.

karol Arpacık; tüfek tabanca gibi ateşli silâhlarda nişan almaya yarayan küçük kabartı

kartıga (*zool.*) Aladoğan, çaylak (Lât. *Milvus migrans*)

kartöpke (*bot.*) Patates.

kartpak Fıkra, anekdot.

kas (I) (*bot.*) Kaz. (Lât. *Anser*). **kas palazı** kaz palaza, yavrusu.

kas- (II) 1. Kazmak. 2. (Ceviz, fındık vb.) Kırma; çekirdek çintmek.

kasta- İstemek, talep etmek

kastı Kayınata, kayınbaba, kayın-peder

kastık Kazık.

kastırık 1. Balık pulu 2. Koza-lak. **Tüñ sonda kastırıkla kaldı.** Sincaptan kabuklar kaldı.

kastırıkta- 1. Balığın pullarını temizlemek, sıyırmak. 2. Kabuk soyamak, kabuğu çıkarmak. **kuzuk kastırıktaorga** kozalak kabuğu soyamak.

kaş 1. (Irmak, deniz, göl vb. için) kenar, sahil, kıyı, yaka, boy 2. Sınır **Şorlar Hakas-tarba kaşı par.** Şorlar Hakaslarla sınırdıştır

kaşka Atlardaki leke, benek.

kaşta- Sahilde dolaşmak, deniz kenarında yürümek, nehir boyunda yürümek.

kat (I) 1. Kâğıt 2. Kat, tabaka. 3. Sıra, dizi, takım. 4. Kâğıt-

tan yapılmış, kâğıttan.

kat- (II) 1. Kurumak (boya vb).
2. Katılaşmak, sertleşmek
İtpek katpardı. Ekmek
kurudu.

katçı 1. Kâtip, yazıcı. 2. Okuryazar, okuma yazma bilen.
Men katçım. Ben okur
yazarım

katinke Keçe çizme. *katinke
kezerge* keçe çizme giymek

katkı Gülme, gülüş.

katkıçı Çok gülen, devamlı kıkırdayan.

katkı külkü Alay, istihza.

katkılgı Güldürücü, gülünç,
komik, eğlendirici.

katkır- Gülmek.

katkıratçı Gülen, çok gülen.

kat komus (müz.) Armonika,
akordeon.

katna- 1. Sayı çarpmak. 2. Kat
kat dizmek

katnap Gene, yine, yeniden,
tekrar *Katnap kurga gerek.*
Tekrar okumak gerek. *bkz.*
kada

katpaş 1. Oda. 2. Kıvrım, elbise
kıvrımı, pli.

katpaştıg 1. Odalı. *Meñ üş
katpaştıg emim par.* Benim
üç odalı evim var 2. Kırmalı,
plili. *katpaştıg könek*
kırmalı, plili elbise.

-kay/-key Fiilden isim türeten ek.
ılgakay gözü sulu; *sınakay*
gevrek, kırılğan.

kay (I) (ünl.) Hay

kay (II) Gırtlaktan söylenen şarkı.

kaya Kaya

kayaga Nereye.

kayak Tere yağı, sâde yağ.

kaya karlığı (zool.) Sağan; bir
cins kuş.

kayalig Kayalı, kaya ile dolu,
kayalık.

kayçe Nasıl, ne şekilde, ne gibi.

kayçı Kopuz çalarak gırtlaktan
şarkı söyleyen kışı, âşık,
ozan

kayda Nerede.

kayda-da Bir yer, herhangi bir
yer *kayda-da polza* nerede
olsa, nerede olursa olsun.

kaydañ Nereden. *Kaydañ çügü-
rüp odurçañ ?* Koşarak
nereden geliyorsun ?

kaydañ-kaydañ Bir yerden, bir
yerlerden.

kayde Nasıl, ne şekilde, ne
suretle. *Kayde sen çatçañ ?*
Nasılsın ?

kayde-da 1. Şüphesiz, elbette,
muhakkak; mutlaka, ne
olursa olsun. 2. Ne kadar
(ata s.) *Çarıkka kayde-da
çağ sürtseñ olok çarığı
polar, çubalga kayde-da
çakşı etseñ olok çabalı
polar.* Parlak bir şeye ne
kadar yağ sürsen o yine
parlak olur, kötüye ne kadar
iyilik etsen o yine de kötü
olur

kaydıg Ne, hangi *Sen kaydıg emde çatçañ* ? Sen hangi evde yaşıyorsun (oturuyorsun) ?

kaydıg çozakpa Ne şekilde, ne suretle.

kaydıg-da Bir (gr.) Belirsizlik sıfatı. *Kaydıg-da paşkaçıl kiji keldi.* Bir yabancı kişi geldi.

kaygal Harika, mükemmel, fevkâlade, mucizevî, hayret verici.

kaygallıg Olağanüstü, mükemmel, hayret verici, şaşırtıcı, şahane.

kayı Hangi; ne, hani.

kayıg Kürk zih; gıysilerin kol, yaka, etek kenarlarına dikilen şerit kürk Elbise yüzü.

kayılganı (is. ve s.) (Yağ, tere yağı vb için) erime.

kayış kur Deriden yapılma kayış, kemer

kayla- Gırtlaktan şarkı söylemek.

kayları Bazıları, bazı insanlar, kimileri, kimi insanlar

kaymak Kaymak, süt veya yoğurt kaymağı.

kayna- Kaynamak. *Süt kaynapça.* Süt kaynıyor

kaynat- Kaynatmak.

kaynatkan Kaynatılmış, kaynamış. *kaynatkan sug* kaynamış su; kaynar su.

kaynatkan çuk Sıcak zift, asfalt.

kayra Ardına kadar (açık olma durumu). *Ejik kayra açılıg.* Kapı ardına kadar açık

kayra- Büyümek, katlamak, sık-mak.

kayran Sevgili, cânân *Kayran argış* ! Sevgili arkadaş !

kayrı Kaş.

kayzı 1. Hangi, hangısı. 2. Kaçın-cı. 3. Kimin. *Kayzınañ palazı polçazıñ?* Kimin çocuğusun?

kayzı-da Her hangi bir, her hangi biri.

kayzıları Bazıları, bazı kimseler

kaza- Batırmak, saplamak

kazaganı 1. İğne. 2. İğne yaptırma.

Kazak Rus.

kazal- Sokmak, iğne batırmak, iğnelemek.

kazalçık 1. Diken 2. (hol.) Dul avrat otu, kel otu

kazalçıktıg Dikenli.

kazan Kazan, tencere.

kazançı Aşçı.

kazan omajı Çömçe, kepçe.

kazı Karın yağı, iç yağı (hayvanlarda).

kazık 1. Sağlık, sıhhat, esenlik. 2. Sağlam, sıhhatli, sağlıklı, esen, sağlığı yerinde

kazık ebes Sağlıksız, hastalıklı, hasta.

kazın- Kazmak, eşmek, deşmek

kazınanıñ Devlete ait, resmî, devletin

kazıñ (*bot.*) Kayın ağacı. (Lât. *Fagus orientalis*)
kazıñniy Kayın ağacıyla dolu, kayın ağaçlı.
kazır 1. Katı yürekli, merhametsiz, insafsız. *kazır kişi* merhametsiz kişi. 2. Şiddetli, kuvvetli. *kazır salgın* şiddetli rüzgâr
kazırı Koyuluk, katılık, yoğunluk.
kazış Kazış, kazma, kazmak.
kazne *bkz. kaznezi*
kaznezi Kaynana, kayın valide.
kebe Kayık, sandal *kebe pañi* kayığın burnu, baş kısmı.
kebeçi Kayıkçı, sandalacı.
kebege Soba.
kebelçik (*zool.*) Çobanaldatan kuşu, kuyruksallayan kuşu. (Lât. *Caprimulgus europaeus*)
kebir- Kemirmek.
kebirliğ Güzel, sevimli (insan için).
kebirtki Kemirgen, kemirici.
keçe Dün, bir önceki gün. *Keçe ol ağığ ebes polgan.* Dün bu hastalık yokmuş.
keçegi Dünkü.
keçirtke Kıkırdak.
keden Keten.
kedere Defolup, çıkıp gidip.
kedey Ürkek, çekingen, yabanî, merdümگیر.
kedeylen- Ürkek olmak, çekingen olmak, sokulgan olmak.
keelen- Sanmak, tahmin etmek,

zannetmek, tasavvur etmek.
kejig Geçit.
kejir- Nehirden geçirmek.
kejire Karşı, karşı kıyı, karşı taraf.
Pis kebebe süğ kejire pardıbis. Biz kayıkla nehrin karşı kıyısına gittik.
kekki- Baş sallamak.
kektig Alçakgönüllü, mütevazı, gösterişsiz.
kel- Gelmek, varmak, ulaşmak.
kelegey Kekeme, kekeç.
keleskin (*zool.*) Kertenkele.
kelgeni Gelme, geliş, varış.
kelin Gelin.
keliş- Uymak, uygun düşmek, uygun olmak, yakışmak.
keliştire Doğru olarak, isabetle, düzgün şekilde; uygun, münasip olarak; yerinde, zamanında.
keliştire- Onarmak, tamir etmek; tamamlamak.
kem Kim.
kemçi Cimri, elisıkı, hasis.
kemçilen- Cimrilik etmek, elisıkılık etmek, hasislik etmek.
kemis Halı, kilim.
kem-kem Birisi, bir kimse, bir kişi.
kendir (*bot.*) Kendir, kenevir
kenende Tesadüfen, raslantı sonucu.
kenetki Birden bire, ansızın, birden, âniden, apansız.
kenetki polgan âniden

olan, birdenbire oluş, âniden olma.

kengerek Yavaş, ağır, acele etmeden, ağırbaşlılıkla, vakarla.

kengerekten- Ağır davranmak, acele etmemek, ağırdan almak, yavaş hareket etmek.

kengerektenmeeñ Derhal, hemen, o anda, anında, bu anda.

kengerektig Yavaş, ağır

keñ 1. Gen, geniş 2. Geniş, ferah, bol

kep Giyecek, üst baş, çamaşır, elbise.

kepjen- Yemek, yayılmak; hayvan yürüye yürüye ot yemek, çiğnemek.

kep uzu Terzi.

ker Doru at; gövdesi kızıl, ayakları ve yeleşi kara olan at.

kerek 1. Gerek, lâzım. 2. Zaruret, ihtiyaç, sıkıntı. 3. İş, güç, meşgale.

kerek çok Gereksiz, lüzumsuz, gerek yok.

kerek pol- Gerek olmak, gerek-mek, lâzım olmak.

kerek polçatkanı Gereklik, lüzum, ihtiyaç, zaruret.

kereksin- Gereksinmek, gereksemek, muhtaç olmak, ihtiyaç duymak

kerektig Gerekli, lüzumlu, mecburi, önemli, mühim.

kerген (bot.) Bir ağaç cinsi, dağ

servısı.

kerse 1. Yiğit, alp, babayığıt koç yiğit. 2. Akıllı, uslu, zeki, üstün, kaabiliyetli.

ker sös Şiir

kert- 1. Kesmek, doğramak 2. Tahta yontmak.

kes- (I) 1. Kesmek, doğramak *Ağaç kes!* Ağaç kes! 2. Kesmek, dilimlemek. *Ol kalaytı kesça.* O, ekmeği kesiyor 3. Bıçmek, ekın bıçmek *Küsküde annıg kesçalar.* Güzün ekin biçiyorlar

kes- (II) Giymek, giyinmek. *Kep kezerge paralı.* Elbise giymeye gitti. *kezip al-* kesip çıkarmak, keserek almak. *Pis kaastı kezip altırıs.* Biz resmi kesip alacağız.

keskiş Keski; hakkâk kalemı.

kesti Arka, art, arka taraf.

kestin Geriye, arkaya. *Ooluk karçı aylaan kestin korça.* Oğlan dönerek arkaya bakıyor

kestinde Arkasında, ardında. *Aal kestinde torum ağaç oşça.* Köyün arkasında selvi ağacı yetişiyor

keş- Geçmek, aşmak (ırmak, çay vb.)

keşkit Geçit, geçiş yeri.

kezek Kesinti, kırpıntı, parça.

kezirt- Giydirmek (elbise ve ayakkabı).

kıbıçı Meraklı, mütecessis.

kıçan- Tehlike olmak, tehdit etmek. içinde tehlike olmak, tehlikeli olmak

kıçanış Tehdit, gözdağı, tehlike.

kıçı- Kaşımak.

kıçın- Kaşınmak, kaşıntı duymak.

kıdırak Gıcirtı, cızirtı, çitirtı.

kıdırat- Gıcırdatmak. cayırdamak, ses çıkarmak.

kıdırtmak Pürtüklü olma, pürüzlü olma, pürtüklülük.

kıgıdırak Çınlama, çingirtı, şingirtı

kıgıra- Hışırdamak, fişırdamak.

kıgıracak Hışırtı, fişirtı.

kıır- Okumak. *Uguza kur !*
Yüksek sesle oku !

kıırış Okuma, okuyuş.

kıjıl- Cızırdamak, cızır cızır ses çıkarmak

kıl 1. Hayvan kılı. tüyü. 2. Tel
3. Kapan, ılımlı kapan
Kozanga kıl tur saldılar.
Tavşana kapan kurdular

kılçañna- Bakınmak, etrafına bakınmak, çevresine bakınmak.

kılık 1. Karakter. huy tabiat. mizaç *Kılığı çabal.* Huyu kötü. 2. Kapısı; geçici, düşüncesizce değişen istek.

kılıktıg Kaprisli, şımarık, hırçın, nazlı

kılıs Kulp, kova kulbu.

kılış Kılıç.

kıllıg 1. Kıllı, yünlü, yünden yapılma. 2. Telli

kımışkaş (zool.) Karınca. *kımışkaş üündezi* karınca yuvası

kımna Bayrak

-kın/-kin; -kun/-kün Fiilden isim türeten ek. *kaşkın* kaçak; *taşkın* taşma, *tiskin* dizgin.

kın (I) Kın, kılıf *piçak kını* bıçak kını

kın- (II) Beğenmek, hoşlanmak, hoşuna gitmek, sevmek

kına- Sıkıştırmak, sıkamak

kınıp Severek, isteyerek, seve seve, memnuniyetle.

kinganı İstek, arzu, emel, heves

kın kel Seve seve, isteyerek, memnuniyetle.

kınnıg İlgi çekici, enteresan, çekici

kınman İsteksizce. istemeye istemeye.

kıñnak Dil, kılburun; nehir içine uzanmış ince kara parçası

kıñzi- 1. Çılgılık atmak; cıyak cıyak bağırarak. 2. Köpek çenilemek.

kıp 1. Kıtıp yaprağı, varak. 2. Elbise astarı.

kıpçın- Kuyruğu kısmak; kuyruğu, kanadı kısmak; kuyruğu bacakların arasına sıkıştırmak, bacakların arasına almak.

kıp-kızıl Kıp kırmızı, kıpkırmızı, al.

kıpla- Kırpmak, kırmak, budamak, kesmek.

kıptı Makas.

kır (I) 1. Kır saç, ağarmış saç.
2. Ağarmış, kırılmış, ak saçlı. 3. Boz, gri, kır, kül rengi

kır (II) 1. Sıradağ, dağ dizisi
2. Kenar, uç, herhangi bir şeyin kenarı, ucu. *tergi kır* masa kenarı.

kır- (III) 1. Çağırarak, seslenmek, davet etmek 2. Kazımak, tırmalamak, kaşımak.

kır- (IV) Kırmak, yok etmek, imha etmek. *pörülerdi kırarga* kurtları kırmak, yok etmek

kıra Tarla, arazi; üzeninde tarım yapılan toprak. *kıra sürerge* tarla sürmek

kiraa Kirağı.

kıraçı Çiftçi, tarımcı, tarımla uğraşan kişi

Kıra çolu (*asır.*) Samanyolu, Samanuğrusu Ayrıca *bkz. Kar çolu*

kırba Tutkal, zıncı

kırbal- Yapıştırmak, tutkallamak

kırdırtkan Davetli, çağrılı, davet edilen, misafir.

kırış Rende, mutfak rendesi, kazağı, kazıma, sıyırma aleti.

kırıgdagi Kenardaki, uçtaki, sondaki.

kırık Kırk, kırk sayısı.

kırıl- 1. Kırılmak, telef olmak, yok olmak 2. Kazınmak, bir şey kazınarak çıkmak

kırılış Kırılış, mahvoluş, yok oluş.

telef olma.

kırın- Tıraş olmak

kırınğanı Tıraş.

kırış (I) Çağırma, davet etme, çağrı, davet, davetiye.

kırış- (II) Çağırarak, davet etmek.

kırıyında Yanında, yakınında, kenarında, varıbaşında. *Ol, taş kırıyında çatça.* O. taş yanında yatıyor

kırıl- 1. Bilemek, keskinleş-tirmek; kalem açmak, kalemi yontmak. 2. Rendelemek, yontmak. 3. Hınıldamak, hınıldayarak konuşmak.

kırılñ Tepe.

kırılş ay Kasım, yılın on birinci ayı

kırna Deri palto, kaban.

kırsım Az, cüzi

kırtaşçak Kırıcı olan, gönül kıran, hakaret eden.

kırış Kın, nefret

kırış kör- Kın gütmek, kın beslemek

kırıştan- 1. Nefret etmek. 2. Kızmak, öfkelenmek, hiddetlenmek. 3. İğrenmek, tiksirmek.

kırızban Kırçıl, kırışmağa baş-lamış.

kıs Kız, kız çocuğu.

kıska 1.(s.) Kısa 2.(zf.) Kısa, kısaca

kıs karındaş Kız kardeş

kıskart- 1. Kısaltmak, kısa duru-

ma getirmek 2. Kısmak. azaltmak. 3. Elbise, etek, pantol gibi giyecekleri kısaltmak. *künekti kışkar-turga* elbiseyi kısaltmak.

kıskı Bağırma, çığlık, haykırma, feryat.

kıskır- Haykırmak, bağırma, çağırma

kıskış Kısaç, kerpeten, maşa.

kıs pa Boğaz, geçit yeri

kısta- 1. Tıkmak, tıkiştirmek, sokuşturmak. 2. Kısırmak, ezmek. 3. Basmak, bastırma, sıkıştırmak.

kıstalıp kir- Bastırarak, itekleyerek girmek

kıstat- Ezmek, baskı yapmak, zulmetmek

kışkı 1. Kışa art, kış. 2. Kışlık.

kışla- Yılan tıslamak.

kışlas Yılan tıslaması.

kışta- Kışlamak, kışı geçirmek üzere yerleşmek, kışı geçirmek.

kıy (I) Şaşı

kıy- (II) (*Konul.*) Kesmek.

kıyal 1. Felâket, belâ, dert, âfet. 2. Günah, kabahat, suç.

kıyalla- Dert çektiirmek, eziyet etmek, felaket vermek birine eziyet vermek.

kıyallan- Dert çekmek, ıstırap çekmek, acı çekmek, azap çekmek

kıybiran- Kimıldamak, kıpırdamak, kıpırdamağa başla-

mak, hareket etmek. (*ata s.*)

Kıybiranzañ kır ajarzıñ, odurzañ oraga tüjzerzıñ.

Hareket edersen dağlar aşarsın, oturursan çukura düşersin; sağlıklı olmak için sürekli olarak hareket etmek gerekir, sürekli oturan kişi ise çabuk ölür

kıybiranıñ Kimıldayış, kimıldama, kıpırdanıñ, hareket.

kıybiranmas 1. Kimıldamaz, hareketsiz, sâbit; gayrimenkul, taşınmaz. 2. Kimıldamadan, kıpırdamadan, sâbit olarak.

kıybirat- Kıpırdatmak, kimıldatmak, oynatmak, hareket ettirmek.

kıyga Pinti, cimri, eli sıkı, var yemez, hasıs.

kıygalan- Cimrilik etmek, harcamaya kıyamamak, hasıslık etmek

kıygalançık (*is. ve s.*) Pinti, cimri.

kıygı Bağırma, çığlık, nâra; sesleniş, haykırış.

kıygılat- Haykırmak, bağırma, seslenmek, çağırma.

kıygılığ Ünlem, nida. (*gr.*) *kıygılığ erbek* ünlem cümlesi.

kıygılık (*zool.*) Tavus kuşu.

kıygır- Haykırmak, bağırma, çığlık atmak.

kıyıkta- İncitmek, gücendirmek, kalbini kırmak, hakaret

etmek.

kıyır 1. Eğri, eğilmiş, bükülü, bükük. 2. Şaşı.

kıyıştıra Verev olarak, verevine.

kıylag Ateşli silahlardaki horoz.

kıymat 1. Değerli, kıymetli, pahalı. *Po ödükter kıymat.* Bu çizmeler pahalı. 2. Pahalıya, pahalı olarak, tuzluya.

kıynag İstirap. azap, eziyet, sıkıntı.

kıynala- İstirap çekmek, acı çekmek, azap çekmek, eziyet çekmek.

kıyırında Sınırdaki, hudutta.

kıyzında Kıyısında, yanında, yanbaşı, yakında.

kızır- Kızarmak, kıpkırmızı hale gelmek.

kızat Dar geçit, boğaz. *tagdün kızat çeri* dağın geçidi, dağ geçidi.

kızıl Kızıl, kırmızı, al.

kızıl çılan (zool.) Kızıl yılan.

kızılğat (bot.) Kırmızı frenk üzümü.

kızıl şalgan (bot.) Pancar

kızın- Dayanmak, sabretmek, tahammül etmek, kendini tutmak. *Kızınıp şıdaçañ ebes.* Dayanmak mümkün değil.

kızır Boş. *kızır kuzuk* içi boş fıstık.

kızır- 1. Sıkırmak, ezmek; sıkıştırmak; tıkmak, susturmak. 2. Yatıştırmak, teskin etmek.

Uruşaktardı kızır ! Vuruşanları yatıştır!

kızırak Bebek, kukla.

kızırılğanı Azalma, kısılma, eksilme, indirilme; küçülme.

kibiren- Mırıldamak, mırıldanmak.

kibireniş Mırıldanma, mırıldanış, mırıltı.

kiçemelig Gayretli, çalışkan.

kiçen- Gayret etmek, çabalamak, çalışmak.

kiçenip Gayretle, gayret gösterip, çabalayıp.

kiçeniş Gayret, çaba, çalışkanlık.

kiçig Küçük, ufak. *kiçig pala* küçük çocuk; *kiçig em* küçük ev

kiçig kırlaş ay Kasım ayı.

kiçir- Boyutunu küçültmek, ebadını daraltmak.

kiçiril- Azalmak, kısılmak, eksilmek; küçülmek.

kiis Keçe.

kiji Kişi, insan.

kiji al- Evlenmek, dünya evine girmek, kız almak; kocaya varmak.

kijiniñ İnsana ait, insanî.

kiliş Anahtar

kimis Pelüş; kadife.

kinner (Kond.) Çocuklar

kir (I) Kir, pislik.

kir- (II) Girmek. *Emge kirdi.* Eve girdi.

kirbik Kirpik.

kire -a, içine, içerisine, içeriye.

Oolak naa şkolga kire pastı
Oğlan yeni okula girdi.
**Kozan aralga kire çügür-
bisti.** Tavşan çalının içine
kaçtı.

kiriş Giriş, girme.

kirle- Kirletmek, pisletmek.

kirlen- Kirlenmek, lekelenmek,
pislenmek.

kirliḡ Kirli, pis.

kiş Kişneme, at sesi.

kişte- Kişnemek, at kişnemek.
(*ata s.*) **At kişteş tanıjar, kiji
erbekteş tanıjar.** At kişneye-
rek tanışır, insan konuşarak
tanışır

kiyik (*zool.*) Geyik, karaca.

kiyik odi (*bot.*) Selvi ağacı.

kobu Demet, deste.

koburgay (*bot.*) Sibiryta tavşan-
cıl otu. (Lât. Heracleum
Sibiricum)

koça Maske. **naa çil koçazı** yeni
yıl maskesi

kodur- 1. Çekmek, çekip çıkar-
mak. 2. Germek, uzatmak.

kog- 1. Ödetmek; cezalandır-
mak. 2. Kovalamak, peşine
düşmek, takip etmek, izle-
mek.

koga Kamış, kargı.

kogış Kovalama, izleme, takip
etme.

koja Beraber, birlikte. **Pis aba-
içebe koja çışka pardubıs.**
Biz anne baba ile birlikte
ormana gittik.

kojak Çift.

kojaktıḡ İkili, çiftler, ikişer, çiftle.
koja perilgen Eklenmiş, üste
konulmuş, ikiye katlanmış,
çiftelenmiş.

kojılğan Yüzde, oran.

kojul- 1. Katılmak, dahil olmak.
bir şeye koyulmak. 2. Eklen-
mek, ilave edilmek, artmak.
3. İştirak etmek.

kojulğanı Katılma, dahil olma,
bir şeye koyulma.

kojundalı (*gr.*) Ek.

kol 1. El. **oñ kol** sağ el. **sol kol**
sol el. **kol çoskuş** el havlusu.
2. Dere, dere yatağı, çay
yatağı, çay kolu.

kola Tünç, bronz, kalay

kolag Kolan; hayvanın semerini
veya eyerini bağlamak için
göğsünden aşılarak sıkılan
yassı kemer

kolçak İrmak, dere vb. kolu;
kanal.

kolka (*anat.*) Soluk boruları,
bronşlar

kolka agnyı (*tıp*) Bronşit; bronz
ve bronzçukların iltihaplan-
masıyla ortaya çıkan hasta-
lık.

kolkaniñ (*tıp*) Soluk borusuna
ait, soluk borusu ile ilgili,
bronşal.

kol krezi Testere, bıçkı, el
bıçkısı.

kol sal- İmzalamak, imza atmak,
imza etmek.

kol salganı 1. İmzalama, imza etme, imza. 2. Resim yapma: süsleme, elle süsleme.

kol şap- Alkışlamak. el çırpma, alkış tutmak.

koltuk 1. Koltuk, koltuk altı. 2. Kadın arkadaş, kız arkadaş. 3. Nişanlı, sözlü. 4. Gelin.

komna- Kederlenmek, kederli olmak, hüznülenmek. kederlenmek.

komnug Kederli, mahzun, efkâr-
lı, hüznülü

komus Kopuz.

komuşçı Kopuzcu, kopuz çalan.

komzın- (*Kond.*) Merak etmek, endişe etmek, düşünmek.

kon- Konmak, konaklamak, gecelemeğe üzere konaklamak.

konak (*zool.*) Kelebek, pervane böceği

konuk (I) 1. Yirmi dört saat, bir gün. 2. Hayat, ömür.

konuk (II) Çiftlik, büyük köy evi. *Meeñ ulug konuk.* Benim büyük çiftliğim.

konuktig (*Kond.*) Orta derecede, ılımlı, uygun, elverişli.

kook 1. Kabarcık, deri kabarcığı. 2. Mesane, sıdık torbası.

kool 1. Oyuk, çukur, boşluk. 2. Kof, içi boş. *kool ağaş* kof ağaç, içi oyuk ağaç.

koor (I) Yanık renkte, boz.

koor- (II) Kavurmak, kızartmak (arpa, fındık vb.) *aş koorar-ga* tahıl, hububat kavurmak.

koora (*zool.*) Bir cins ala balık.

koorguş Demirden yapılan büyük kazan, kavurma vapı-
lan büyük kazan, tava.

kooşkar (*astr.*) Kutup yıldızı, demirkazık yıldızı

kopta- 1. Atı koşmak; ata hamut geçirmek 2. Iskartaya çıkarmak.

koptaş Iskarta, bozuk, çürük, sakat.

kora- 1. Sıkıntı çekmek, eziyet çekmek, zarar görmek, ziyan görmek. 2. Ölmek, can vermek

korat- 1. Azaltmak, küçültmek, kısaltmak, daraltmak. 2. Harcamak, sarfetmek.

koratkanı 1. Azaltma, küçültme. 2. Sarfetme, harcama, tüketme.

korba 1. Filiz, sürgün. 2. Otları biçtikten sonra çıkan yeni ot.

korbala- 1. Filizlenmek, sürgün sürmek. 2. Dal budak sarmak, dallanmak.

korbalçak (*zool.*) Örümcek. *korbalçak kılı* örümcek ağı

korgaçın Kurşun.

korguş Korku, endişe.

korguştig (*s. ve şf.*) Korkunç, korkulu, tehlikeli, dehşetli.

korgut- Korkutmak, ürkütmek, korku vermek.

korguzuş Korkutma, gözünü korkutma, tehdit etme, gözdağı verme.

korkula- Domuz bağırarak.

kort Kira.

korktu (*zool.*) Tatlı su gelinciği; tatlı sularda yaşayan bir tür gelincik balığı. (Lât.Lota vulgaris)

kortuk (*is. ve.s.*) Korkak, ödle, tabansız, yüreksiz.

koruk- Korkmak, ürkmek.

korukpaan Korkmadan, korkusuzca, korkmaksızın, cesaretle.

korukpas Korkmaz, korkusuz, cesur, gözü pek, yiğit, yürekli.

korum Taşlı toprak.

kosta Ok ucu.

koş (I) Konç, çizme koncu.

koş- (II) 1. Ekleme, katmak. 2. Bağlamak, bağlanmasını kurmak, raptetmek. 3. Koşmak; hayvanı çekeceği şeye bağlamak.

koşkanı Ekleme, katma, toplama, sayı toplama.

koşta Yakında. *Pallar koşta odurçalar.* Çocuklar yakında oturuyorlar. *koşta-konçuk* (*Kond.*) kapı komşu.

koştanırı Komşu.

koy (*zool.*) Koyun. *koy edi* koyun eti.

koyan (*Kond.*) (*zool.*) Tavşan

koyı- Koyulaşmak, katılaşmak,

yoğunlaşmak.

koy tuduğu Koyun besleme, koyun yetiştirme, koyun besiciliği, koyunculuk.

koyug 1. Koyu, yoğun (sıvılar için) 2. Koyu bir halde, kesif bir halde, yoğun bir şekilde, çokluk olarak. *Sug kajında koyug kuzuktur turçalar.* Irmak kenarında çokluk bir şekilde kuzular duruyor.

kozan (*zool.*) Tavşan.

kozur İri, büyük, koca, kocaman.

kozur añ büyük canavar

kozuş İhanet, hainlik, hıyanet.

köbük Köpük.

köbükte- Köpüklenmek, üstü köpük bağlamak; kireç bağlamak.

köbür Kömür.

köbürçi Kömürcü, kömür işçisi.

köbürgen (*bot.*) Tarla soğanı.

köbürlig Kömürlü; kömür olan yer, kömürle kaplı.

köbüzi Çoğunluk, ekseriyet, bir çok, pek çok; bir çoğu, pek çoğu.

ködre çestegi (*bot.*) Frenk üzümü. (Lât. Ribes rubrum)

ködür- Kaldırmak, yükseltmek, yukarı kaldırmak

ködürül- Yükselmek, kalkmak.

ködürün- Yükselmek, yukarı çıkmak. *Kat çılan örege ködürünübüsti.* Kâğıt yılan (oyuncak yılan) yukarıya

fırladı.

kög Ezgi, melodi.

köger- Gövmek, yeşermek, yeşillenmek. **Öleñner köger-çalar.** Otlar göveriyor.

kögle- Kuş cıvı cıvı ötmek, kuş cıvıdamak.

kögü- Taklit etmek, öykünmek.

kögüldürüm Açık mavi; yeşile çalan mavi.

kögüs (anat.) Göğüs.

kögüşpek Ceket; kazak.

köjege Perde.

köjergel (bot.) Kaya böğürtleni, taş üzümü. (Lât. Rubus saxatilis)

kök Mavi, gök rengi; yeşile çalan mavi.

kök-parın (zool.) İskete, baştan-kara; serçegillerden gagaları dişli, zararlı böcek ve kurtlarla beslenen güzel sesli bir kuş. (Lât. Parus ater)

köksü (anat.) (İnsan için) Sırt, arka.

köl Göl.

kölbeñ Su birikintisi, gölcük.

kölek 1. Gölge. **agaş kölegi** ağaş gölgesi. 2. (s.) Gölge, gölgeli. **kölek çer** gölge yer.

kölen- Sevmek, hoşlanmak.

kölengen Sevgili, yar.

köleniş Sevgi, aşk, sevdâ.

köleniştiğ En çok sevilen, sevimli, beğenilen, sevgili;

(mec.) göz bebeği.

köletki Gölge, gölge.

köllig (is. ve s.) Gölcül, gölde yaşayan.

köm- Gömmek.

könü Akıntı.

köñni tüşkeni Düş kırıklığı, hayal kırıklığı.

köñnü İstek, arzu, emel; keyif, iştah.

köñnü çok 1. İsteksiz, gönülsüz. **Meeñ köñnüm çok.** Benim gönlüm (keyfim) yok. 2. İsteksizce, istemeye istemeye, zoraki.

köñnüge kir- Beğenmek, hoşuna gitmek, sevmek, hoşlanmak, hoşla gitmek.

kööçe Yavaşça, sessizce, gürültüsüzce, usulca, yavaş yavaş.

köök (zool.) Guguk kuşu. (Lât. Cuculus canorus)

köp Çok.

köp- Hamur kabarmak, mayalanmak.

köp ebes Çok değil, az.

köp sabazı Çoğu, çoğunluğu, ekseriyeti; çoğunluk.

köp sannıg Kalabalık, sayıca çok.

köpsün- Pişirmek, abartmak, büyütme, mübalağa etmek.

kör (zool.) (I) Güve.

kör- (II) Görmek.

körbeen kal- Görememek, farkına varamamak.

körgile- Gözden geçirmek, mua-

yene etmek.

körgüs- Göstermek.

körgüzüş Gösterme, gösteriş, sergileme, teşhir etme

körin- Görünmek, gözükmek.

körneste Salon

kört Kürtün, rüzgârın biriktirdiği kar yığını. çığ. *Tagdañ kört çıl tüştü.* dağdan kar yığını düştü.

kör tañna- Gözlemek, gözetlemek, bakmak, incelemek.

körük (*zool.*) Üzeri çizgili bir cins küçük sincap. Derisi çok kıymetlidir

körük ayı Mart, yılın üçüncü ayı.

körükte- Çizgili sincap avlamak, çizgili sincap avcılığı yapmak

körüm Görünüş, görünüm, manzara, durum

körümniğ Gösterişli, görünümü iyi, boyu posu yerinde, heybetli, vekarlı

körün- Görünmek, gözükmek.

körünça Görünen, anlaşılan, herhalde, galiba.

köründüre 1. Açık, açıkça. 2. Anlaşılan, galiba, görünen o ki.

körünge Görünme, belirme, ortaya çıkma, peyda olma.

körünmeen Görülmeyen, görülmedik, görülmemiş, eşi benzeri görülmemiş.

körünmes Görünmez, görülmez, görülmeyen.

körüste (*bot.*) Keten. (Lât. Linum)

körüş- Görüşmek, selamlaşmak; konuşmak, ahbablık etmek.

kös 1. Görme, görüm. 2. Gözenek (ağ, file vb.). 3. Delik.

köste- Nişanlamak, vurmak üzere gözlemek, nişan almak.

köş (I) Göçebe konağı.

köş- (II) Göçmek, göç etmek.

köy- Yanmak, tutuşmak, alev almak.

köydür- Yakmak, tutuşturmak.

köygen Yanık, yanmış.

közedig Örnek, misal.

közediglig Örnekli, misallı.

köze-kara Çabuk, çabucak, hızlı hızlı, hemen, derhal.

közübe (*e.*) İle, ve, beraber *Ulug sadıgçıları Tomsk tura közübe sadıgıştep odurgannar.* Büyük tüccarlar Tomsk şehriyle alışveriş yapıyorlarmış.

közünek Pencere. *közünek alı* pencere kenarı.

Kraa çolı (*astr.*) Saman yolu, Saman uğrusu. Ayrıca *bkz. Kar çolı, Kıraa çolı.*

kraala- Kırığı düşmek, kırığı kaplamak.

krañ Kır, tarla.

krañ çer Ormanda ağaçsız küçük bölge, orman içindeki küçük tarla.

kre çarbek Bıçkı, testere.

krede Bostan; sebze bahçesi.
kredeçi Bahçıvan, bahçeci.
krede tabağı Sebze, zerzevat.
krele- Testere ile, bıçkı ile kesmek.
kre unduktarı Talaş, yonga.
kuba 1. Solma, sararma. 2. Solgun, sararmış, beti benzi uçmuş; donuk, donuklaşmış.
kubakkay Sararmış, solgun, ölü renginde.
kubala 1. Yara, yara izi, yara yeri. 2. Kenar, zıh. 3. Orman kenarı, orman kıyısı.
kubanak Kozalak.
kubar- Benzi uçmak, rengi kaçmak; sararıp solmak.
kubargan Beti benzi atmış, rengi kaçmış; sararıp solmuş.
kubu Sırık.
kubul- Çevrilmek, dönmek, bir hale gelmek.
kubuldur- Çevirmek, döndermek, bir hale getirmek.
kuça (zool.) Koç, öveç. *kuça eli* koç eti.
kuçak Kucak. *pir kuçak odun* bir kucak odun.
kuçakta- Kucaklamak, bağrına basmak.
kuçaktan- Kucağa alınmak. *Palanı kuçaktanarga gerek.* Çocuğu kucağa almak gerekir
kuda Dünür
kudagay Dünürcü, görücü.

kudala- Biriyle evlenmesini teklif etmek, dünürcü olmak. aracı olmak.
Kuday Tanrı, Allah, Huda.
kudug Kuyu.
kudurtpak Öfkeli olma, kudurganlık, kızgınlık; öfke, hiddet.
kudurtpaktıg Öfkeli, hiddetli, kudurmuş.
kugan Cam. *kr.ş. kügen*
kugannıg Camlı, camla kaplı.
kul Kul, köle.
kulak (anat.) Kulak. *kulakka sıbıraarga* kulağa fısıldamak.
kulaş Kulaç.
kulaşta- Kulaçla ölçmek, kulaçlamak.
kulun (zool.) Tay, kulun.
kumak Kum.
Kumandı Kumanlı, Kumanlı olan.
kumartkala- Vasiyet etmek.
kumartkı Miras, tereke; vasiyet.
kumduş (zool.) Kunduz. (Lât. Castor fiber)
kunagaş (zool.) Yeni doğmuş tay
kunan- Kederlenmek, üzülmek, mahzunlaşmak.
kunanış Keder, üzüntü, elem, gam.
kunanıştıg Kederli, üzüntülü, elemli, gamlı.
kundus odi (bot.) Bir cins ot.
kunuçak (zool.) Kutup porsuğu.

(Lât. Meles)
kunur- İftihar etmek, gurur duymak, kıvanç duymak.
kur (I) Kayış, kemer, kuşak.
kur- (II) Kurumak.
kuragan (zool.) Kuzu, koyun yavrusu.
kurçan- Kuşanmak.
kurçu Yüksük.
kurgak Damak.
kurgun 1. (zool.) Kanat kemiği (kuş için). 2. (anat.) Köprücük kemiği (insan için).
kurgunnug Kanatlı (kuş için)
kursak Kursak, karın.
kurt Solucan, kurt.
kurtuy İhtiyar kadın.
kurtuyak ayı Ekim, onuncu ay
kuru- Kurumak.
kuruda Kuruyuncaya kadar *Ürgençi çartını kuruda çostı.* Öğrenci ıslak tahtayı kuruyuncaya kadar sildi.
kurug 1. Kuru, kurumuş. 2. Kuru kuru, soğuk, soğuk soğuk.
kurug söök (anat.) İskelet, kuru kemik.
kurug til kiji Geveze, boş boğaz.
kurulçak Kasıncı, kramp.
kurulgak Muhbir, ihbarcı, jurnalcı; şikâyetçi.
kurulgakta- İhbar etmek, ele vermek, jurnalcilik yapmak.
kurup Bodrum.
kuruspan (anat.) Mide.
kurut- Kurutmak, kurulamak.

kuskun (zool.) Kuzgun. (Lât. Corvus corone)
kuskuş Çömçe, tahta kepçe.
kuspak Kayın ağacı kabuğundan yapılan büyük kutu.
kuş 1. Kuş. *açık kuştarı* yabani kuşlar, vahşi kuşlar *azrag kuştarı* evcil kuşlar; *kuş palazı* kuş palazı, kuş yavrusunun cıvcıvlikten sonraki durumu. 2. Tavuk. *İçem kuştardı azrapça.* Annem tavuklara yem veriyor
kušta- Kuş avlamak.
kuştıyı Kuşa ait, kuşla ilgili, kuşun.
kut Ruh, can.
kuu (zool.) Kuğu. (Lât. Cygnus olor)
kuu kat (folk.) Cadı
kuun Toz.
kuuşkan Ata bağlanan kemer, atın kuyruğunun altına bağlanan kemer
kuy (I) Mağara, in.
kuy- (II) At dört nala koşmak, çok hızlı gitmek, uçarcasına gitmek. *Attar kuyçalar.* Atlar dört nala koşuyorlar.
kuyak 1. Yelme, hızlı gitme. 2. Zırh, zırh gömleği; kabuk.
kuybur- Kabarmak, köpürmek, coşmak.
kuyuk-paş (Kond.) (zool.) Sibirya'da sedir ağacı ormanlarında yaşayan bir cins kuş.

kuyun Kasırğa, fırtına; hortum.
kuzam Kuzey, şimal.
kuzuk (*bot.*) Çam fıstığı, fıstık
çamının kozalak biçimindeki
meyvesinden çıkarılan fıstık.
kuzuk ağaş (*bot.*) Sedir ağacı,
kozalaklılardan orman ağacı.
(Lât. Cedrus)
kuzukta- Çam fıstığı toplamak.
kuzuk şırnbı Fındık, fındık ağacı;
fındıklık.
kuzurtak Çukurluk, çukur yer
kuzuruk Kuyruk.
kuzuruk söögü (*anat.*) Kuyruk
sokumu.
kübür Yumuşak, kolay ufalanır,
gevşek. **kübür kar** yumuşak
kar
kügen Cam.
kügennig Camlı, camla kaplı.
kügen suk- Cam takmak, camla
kaplamak, camlamak.
kügürt Kükürt.
küjü çok Güçsüz, gücü olmayan,
kuvvetsiz.
kül Kül.
külbüs (*zool.*) Yaban keçisi.
külük 1. Babayiğit, mert adam.
2. Akıllı, zeki, uslu, hikmetli,
hikemi. 3. Becerikli, yete-
nekli, mahir, usta.
külümzre- Gülümsemek, tebes-
süm etmek.
külünçek Kıskaç, kıskanan.
kümüş Gümüş.
kümüştüg Gümüştən, gümüşi.
kün 1. Güneş. 2. Gün. 3. Hava.

kündüs Gündüz.
künek 1. Gömlek (erkek için)
2. Kadın elbisesi, giysi.
künge köy- Güneşte yanmak,
güneşte kalmak; güneş
banyosu yapmak.
künge köygeni Esmerleşme,
güneşte yanmış olma.
kün konuju 1. Gün batışı.
2. Gün batısı, batı.
kün saya Her gün.
kün şığıjı Gün doğuşu; gün
doğumu; doğu.
kün şragı Güneşte, güneş altın-
da, güneş sıcaklığında.
kün tüştügü 1. Öğle vakti, öğle.
2. Güney
kürçek Kürek. **tebir kürçek**
demir kürek.
kürdek Kambur
kürdey- Kamburlaşmak, eğilmek,
bükülmek.
küre- Kar küremek, kürelemek;
karı kürekle atmak.
küreñ 1. Kahve rengi, kestane
rengi. 2. Kıpırmızı, koyu
kırmızı, boz (at donu
olarak.)
küreş (I) Güreş.
küreş- (II) 1. Güreşmek. 2. Mü-
cadele etmek, uğraşmak.
küreşçi Güreşçi.
kürtük (*zool.*) Yaban horozu.
kürük Kapı çengeli, kapı kolu,
mandalı.
küründük Tepe, küçük dağ.
küskü 1. Güz, sonbahar 2. Son

baharlık, güzlük
küsküdegi Güzün.
küş Güç, kuvvet, kudret
küş albas Gücünün üstünde.
 çok güçlü.
küş çok pol- Gücü yok olmak.
 güçsüzleşmek, gücünü kay-
 betmek, zayıflamak.
küşte- Zorlamak, mecbur etmek.
 güç kullanarak iş yaptırmak.
küştep Çok, çok fazla. *Sug
 küştep şişti.* Irmak çok
 yükseldi; ırmaktaki su çok
 şişti.
küştig Güçlü, kuvvetli.
küştüğ *bkz. küştig.*
kütken Kâr, kazanç. (*ata s.*) *Çok
 kîjiniñ iji, pay kîjiniñ
 kütkeni.* Yoksulun işi,
 zenginin kârı; zenginin malı
 züğürdün çenesini yorar
küülek Rüzgâr uğultusu, rüzgâr
 sesi
küün Hortum; havanın hızla
 dönüp sütun biçiminde
 yükselmesiyle oluşan alan,
 dar siklon.
küye (*zool.*) Güve, böcek.
küze Güvey, damat.
küzegen Ayna, gözgü.
küzre- Gök gürlemek, gürölde-
 mek.
küzürek Gök gürültüsü, gürle-
 me.

L

- l** (I) Fiilden isim türeten ek.
çiral neşe; *çazal* süs.
-l- (II) Edilgenlik veya meçhullük
 bildiren fiilden fiil türetme
 eki. *kezil-* kesilmek; *ködü-
 rül-* kaldırılmak, *taştal-*
 bırakılmak; *estel-* işitilmek;
acıl- açılmak; *tabıl-* bulun-
 mak; *tögül-* dökülmek.
+la-/+le-; +na-/+ne-; +ta-/+te-
 İsimlerden fiil türeten ek.
karala- karalamak; *añna-*
 avlanmak; *karakta-* bak-
 mak.
-laar; -aar İkinci çokluk kişi
 emir ekleri. *şıkpalaar* çık-
 mayınız; *nanmalaar* dön-
 mayınız; *toybalaar* eğlen-
 mayınız; *körbelaar* bakma-
 yınız; *köraar* bakınız; *pera-
 ar* veriniz.
laçın (*zool.*) Laçın, atmaca,
 doğan.
lapke Mağaza, dükkân.
+lar/+ler; +nar/+ner; +tar/+ter
 Çokluk eki **+lar/+ler**, ses
 uyumlarına bağlı olarak Şor
 Türkçesinde **+nar/+ner** ve
+tar/+ter şekillerinde de
 kullanılmaktadır *taglar* dağ-

lar; *kayalar* kayalar; *kebeler* kayıklar; *tallar* söğütler; *köller* göller; *tülgüler* tilkiler; *karlar* karlar; *koylar* koyunlar; *çerler* yerler; *nügler* yünler *şortannar* turna balıklar; *tiyiñner* sincaplar; *torunnar* kozalaklar; *temner* zamanlar; *inner* inler; *añnar* canavarlar. vahşi av hayvanları. *kuyunnar* kasırgalar; *ünner* sesler; *tonnar* kürkler *kuştar* kuşlar; *alıptar* alplar; *oktar* mermiler, kurşunlar; *itter* köpekler; *söökteer* kemikler

+ları/+leri; +narı/+neri; +tarı/+teri Üçüncü çokluk kişi iyelik eki. *turaları* şehirleri, *çolları* yolları; *kebeleri* kayıkları; *attarı* adları.

+larıñ/+leriñ; +narıñ/+neriñ; +tarıñ/+teriñ İkinci çokluk kişi iyelik eki. *turalarıñ* şehriniz; *çolarıñ* yolunuz; *kebeleriñ* kayığınız; *attarıñ* adınız.

lepektig Uzun tüylü, havlı.

+lıg/+lig; +lug/+lüg; +dığ/+dig; +dug/+düg; +nıg/+nig; +nug/+nüg; +tıg/+tig; +tug/+tüg İsimlerden isim türeten ek. *suglug* sulu; *ünnüg* dolgun sesli; *attug* atlı; *küştüg* küçlü; *mallıg* hayvanları olan; *unnug* un-

lu; *tagdıg* dağlı; *kıymaktıg* kaymaklı; *karlıg* karlı; *ırıstıg* mutlu; *palıktıg* balıklı, *palalıg* çocuklu, *aastıg* ağızlı; *tıllıg* dilli.

+lık/+lik; +luk/+lük; +dık/+dik; +duk/+dük; +tık/+tik; +tuk/+tük İsimden isim türeten ek. *nebelik* isim (gr); *añnuk* av ağı, *töştük* önlük; *paştık* başak, *tüştük* mola, *tündük* duman deliği, baca; *künnük* bir günlük yolun uzunluğu.

M

-m (I) Fiilden isim türeten ek.
altam adım; *paglam* bağlam; *ölüm* ölüm; *kiyim* giyim; *sogum* kesilecek yolkı; *torum* çam kozalağı; *taram* veter.

+m (II) Birinci teklik kişi iyelik eki. *turam* şehrim; *çolum* yolum; *kehem* kayığım; *sözüm* sözüm; *kolum* kolum; *adım* adım.

ma (ünl.) İşte ! nah ! *Ma, 'al !*
 İşte al !

maakta- Koyun kuzu melemek.

maas (zool.) At sineği, üvez.

magat Çok, pek, gayet. *Magat çakşı !* Çok güzel !

makkiş Merdiven.

mal Hayvan, mal. *müüstig mal* sığır; *mal adı* hayvanlara verilen ad, hayvana takılan ad.

malçı Malcı, çoban, sığırtaç.

malgada- Küstahlık yapmak, çalım satmak.

mal kadaçızı Çoban, sığırtaç.

mal kuş Evcil hayvan, ehli hayvan.

malta Balta. *malta sabı* balta

sapı.

mal tibeli Koşum, yük hayvanlarının kayış takımı.

manday (anat.) Şakak.

mañ Mola, iş sırasında verilen ara, serbest zaman.

mañnan- Vakıt bulmak, bir şeyi yapmaya vakıt bulmak.

mañnig Boş, serbest, müsait, açık.

mañ-saya Sık, aralıksız.

mañzıra- Acele etmek, acele davranmak.

mañziraga Acele ile, âcilen, ivedilikle.

mañziraglig Acele, âcil, ivedi.

mañzirak Acil, acele, ivedi, çabuk, hızlı.

maraş Meleme, koyun veya kuzu sesi.

maraşçı Meleyen, meleme sesi çıkaran.

margış- 1. Boy ölçüşmek, kozlarını paylaşmak. 2. Bahse girmek, bahis tutuşmak, iddiaya girmek.

martig Koşu, koşu yarışı, koşma yarışı.

martka Toka, kopça, tutturmalık.

maska Çekiç, balyoz, tokmak.

mattap 1. İnceden inceye, özenle, itina ile. 2. Çok, pek, gayet. *Men küskünü mattap kölençam.* Ben güz mevsimini çok seviyorum.

may Yavaş, ağır ağır.

mayık Zayıf, cılız, kuru.

maylan- Yavaş davranmak, ağırdan almak, acele etmemek.

mayrık Eğri bacaklı, paytak, çarpık bacaklı.

mazar Pazar, çarşı.

meeñ Benim. 1 teklik kişi zamirinin genitiv hali. *Meeñ akçam par.* Benim param var. *Po meeñ adım.* Bu benim adım

meg Ben, çil; siğil.

mekke Hile, oyun, düzen; kurnazlık.

mekkele- Aldatmak, dolandırmak.

mekkeleçi Düzenbaz, yalancı, hilekâr; kurnaz.

men (gr.) Ben. 1 teklik kişi zamiri.

mendig Öyle, böyle.

mergen Atıcı, avcı.

mestrik 1. Köknar kozalağı. 2. Selvi kozalağının içi, meyvesi, özü.

meşke (bot.) Mantar

meşkelig Mantarlı, mantardan.

mıkla- Vakvaka etmek, bağır-mak.

mılça Banyo, hamam.

mıltık (I) Tüfek. *multık tibel* silah, ateşli silah. (ata s.) *Kemniñ mıltık, aañ-ok tük nebe.* Kimin tüfeği varsa, kürkü de vardır; ancak, tüfeği olan avlanabilir, tüfeği olmayan hiçbir şey elde

edemez. Elinde ımkânı olan her şeyi elde edebilir

mıltık (II) Vaftiz.

mınañ Buradan, bundan.

mında Burada, bunda.

mındagı Yerli, buralı, mahallî. *mındagı kiji* yerli kişi, buralı kişi.

mındig 1. İşte böyle. 2. Bunun gibi, bu çeşit, buna benzer, aynı.

mırçak (bot.) Bezelye.

mırçaktıg Bezelyeli, bezelyeden.

mırslaş (zool.) Bir kuş cınsı.

miis Beyin.

mine İşte !

miyma Keçeden veya yünden yapılma çizme.

moga- İstirap çekmek, azap çekmek.

mogag Zulüm, tazyik, baskı, ağırlık.

mogatçı Zalim, gaddar

molat Çelik, polat.

molattıg Çelikten, çelik gibi.

molturgan (bot.) Tavşancıl otu. (Lât. Heracleum). Ayrıca *bkz. paltırgan.*

moñu Diri, canlı, yaşayan. *moñu sug* bengu, abıha-yat.

moos Yiğit, koçyiğit, babayiğit.

moostan- Yiğitlenmek, cesaretlenmek, kendini cesaretle göstermek.

moostandır- Yiğitlendirmek, cesaretlendirmek, cesaret

vermek, gayrete ve şevke
getirmek.

moynu Boyun.

mökkey- Başının eğerek selâm
vermek, baş ile selâmlamak.

möñüs 1. Kederli, mahzun,
üzüntülü. 2. Kuvvetsiz,
zayıf, çelimsiz, cılız, hafif.

möñüs süre- Zayıflamak, cılız-
laşmak, zayıf düşmek, halsiz
düşmek.

mözügü Yükseklik, irtifa, rakım,
boy

mözük 1. Yükseklik. 2. Yüksek,
yüce. 3. (z.f.) Yüksekten,
yüksek.

mukkanış Tasa, kaygı, gaile.

munçuk Boncuk.

muñ Bın, bin sayısı. *pir muñ*
pir bin bir

muñnan- Sıkıntı çekmek, eziyet
çekmek, ıstırap çekmek, acı
çekmek.

mus Buz.

musta- Donmak, buzlanmak. buz
tutmak.

mustag Buzul, buz dağı.

mustug Buzdan, donmuş, buzlu.

muzuruk Yumruk.

mükkeye- Eğilmek, meyletmek.

mün (I) Çorba; et suyu. *et mün*
et çorbası.

mün- (II) Binmek. *Atka münça.*
Ata biniyor

münçeñ Atlı, süvari.

mündre- Parlamak, pırıldamak,
göz yaşları parlamak.

mündür Dolu, havadan yağın
buz parçacığı.

müükte- ‘Hayvan böğürmek,
hayvan bağırarak.

müün- Gözünü kapamak, güzünü
yummak.

müüreş İnek böğürtüsü, inek
sesi, inek mölemesi

müüs Boynuz.

müüstig Boynuzlu.

N

-n (I) Fiilden ısım türeten ek
tozun toz; *püdü*n bütün;
*tüü*n düğüm; *şögün* bataklık;
kelin gelin

-n- (II) Dönüşlülük bildiren
fiilden fiil türetme eki.
aydın- söylenmek, *temnen*-
hazırlanmak, *şeberten*- ko-
runmak, *alın*- alınmak;
tartın- kendine çekmek

naa Yeni. *naa cıl* yeni yıl.

naak Yanak, avurt.

naak söögü (*amat.*) Elmacık
kemiği, yanak kemiği.

naal- 1. Yanılmak, hata etmek,
yanlış yapmak. 2. Tabiat
süslenmek, tabiat bezenmek.

naala Demin, az önce, yeni,
neredeyse, öyle işte.

naalganı Yanılma, yanlışlık,
hata.

naalış Yanlış.

naan Büyük, yetişkin, saygıdeğer,
muhterem. *naannarnıñ sözi*
büyüklerin sözü.

naara pas- *bkz.* *nara pas-*

nabaçı Yama.

nabaçıla- Yamalamak, yama-
mak, yama yapmak; düzelt-

mek, onarmak. *künek naba-
çılarga* gömlek yamamak.

naçıla- Yenilemek, yeniden
yapmak, tazelemek. *Küne-
gimni naçılp tiktım.*

Gömleğimi yenileyip diktım

naçılan- Yenilenmek, yeni hale
gelmek.

naçılap Yeniden, yeni baştan

nagbur Yağmur *çüze nagbur*
sağanak yağmur

nagburlıg Yağmurlu, yağışlı

nakla- Laf söylemek, çene
çalmak, gevezelik yapmak

naklakçı Geveze, boşboğaz,
çenesi düşük.

nan (I) 1. Bögür, yan, uyluk,
kalça. *sol nan* sol yan, sol
bögür 2. Çayırılık, mera,
tarla. *çalbak nan* geniş
çayırılık.

nan- (II) Dönmek, geri dönmek

nançı Dost, ahbap, arkadaş.
nançı kısı kız arkadaş.

nançıgaş Çanta

nançılaş- Dost olmak, arkadaş
olmak, dostluk etmek, arka-
daşlık yapmak.

nanda 1. Çanta, kese. 2. Yemiş
koymak için ağaç kabuğun-
dan yapılmış kap

nandır- Geri vermek, iade et-
mek; döndermek.

nandıra Geri, arka; geriye,
arkaya. *nandıra nanarga*
geriye dönmek. *Arbanı*
nandıra itkenner. Arabayı

geriye itmişler.

nandırış Cevap, karşılık, muka-bele.

nanek Nine (sadece annenin annesi için kullanılır), anne-
anne.

nan söğü içezi (*anat*) Kalça kemiği.

nantık Selâm.

nantış Çanta.

nañnalış Yankı, aksiseda, eko.

nara pas- Bir şeye basmak, bir şeye bastırmak.

natpak Alçak, kısa, kısa boylu.

nay 1. İsnat, kabahat bulma; suç-lama. suç ısnat etme. 2. Pek, gayet. **nay köp** pek çok, gayet çok.

nayle En. **Nayle çakşı!** En iyi, en güzel!

nayna- Suçlamak, suç ısnat etmek. kabahat bulmak.

nebe 1. Nesne, varlık, mal, eşya. 2. Şey **Pir-da nebe polbadı.** Bir şey olmadı.

nebegi Mezar, kabır

nebelik (*gr.*) Ad.

nebir- Yıkma, çökertmek, tahrip etmek.

neg (I) Buz çözümü, buzların çözülmesi; eriyen buzların gidişi, hareketi

neg- (II) Yenmek, mağlup et-mek, galip gelmek.

negbelen- İsrar etmek, üstele-mek, direktmek, peşinde koşmak, ele geçirmeğe

çalışmak.

negdir- Teslim olmak, razı olmak, etkisi altında kalmak.

negdirbes Yenilmez, alt edil-mez, mağlup edilemez.

neggeeçi Yenge, ağabeyin eşi.

negeeni Zafer, galibiyet, yengi, başarı.

negiş (I) Yenme, yeniş, galibiyet, zafer

negiş- (II) 1. Tartışmak, çekiş-mek, münakaşa etmek. 2. Mücadele etmek, yarış-mak.

negişçi Yenen, galip, muzaffer.

nek İnek. **nek edi** inek eti, sığır eti; **nek sağcı** inek sağıcı, inek sağan kişi. *krş. inek*

nemiş 1. Yem, yabani kuş ve vahşi hayvan yemi. 2. Yemleme, yemverme; tuzağa yem koyma. **Añçı tülgüğe nemiş sal saldı.** Avcı (tuzağa) yem koydu.

nençi Boncuk, küçük cam parçası.

nıbak 1. Masal, hikâye. 2. Bil-mece.

nıbakçı Masal, hikâye anlatıcısı; meddah, ozan.

nıbak taptır- Bilmece sormak.

nıbirt (*hot.*) Kuş kirazı, ılıncar, gelinfeneri. (Lât. Padus avium)

nıbirtka Yumurta.

nıkkı- Basmak, ezmek, bastırmak.

nıñnagi Kolaylaşma, basitleşme,

hafifleme.

nıñnak 1. Hafif, yeğni, ince.
2. Hafifçe, hafif tertip;
kolayca.

nıñnat- Hafifletmek, sadeleştirmek, kolaylaştırmak.

nırslak Tıkırtı, tıkırdama.

nırslat- Tıkırdamak, tak tak etmek.

nızıra- Gürlemek, gürüldemek, gümbürdemek.

nızırak Gürültü, gümbürtü, gök gürültüsü.

niik 1. Yen, elbise kolu. 2. Kolay, yeğni; hafif, havai, düşüncesizce.

niiktelgeni Kolaylaştırılmış, hafifletilmiş, basitleştirilmiş.

nom Kitap.

nongam (*bot.*) Yaban mersini, keçi yemişi. (Lât. Vaccinium myrtillus)

noo Ne. *Noo pol pardı?* Ne oldu?; Ne var ?

nooda Bir şey, şöyle bir şey, şöyle.

noodañ aara Neden, niçin, hangi sebepten dolayı. *Ol noodañ aara kelbedi?* O niçin gelmedi ?

nooga Niçin, neden, niye, ne diye.

nooga-da Nedense.

noygani Yorgunluk, bitkinlik, halsizlik.

noy par- Yorulmak, bitkin düşmek, kuvvetten düşmek.

zayıflatmak)

nööre Neden, niçin, niye, ne diye.

nüg Yün, tüy, yapağı.

nündük- Endişelenmek, endişe etmek, meraklanmak, rahatsız olmak.

+ñ İkinci teklik kişi iyelik eki. *turañ* şehrin; *kebeñ* kayığın, *çoluñ* yolun; *söziñ* sözün; *adiñ* adın.

O

o (ünl.) Oh !, ay !, of !, oo ! *O kaydıg çakşı çer!* Oh ne güzel yer!

obag Dert, belâ, felâket, musibet, âfet. *Obaga kir pardım.* Derde girdim, belâ-ya uğradım.

oda- Zararlı otları ayıklamak.

odag Baraka, derme çatma kulübe, üzeri dal ve hasırla örtülmüş yer, çardak, alaçık; keçeden yapılma çadır

oduñ Odun.

oduñçı Oduncu, ağaç kesen.

odur- Oturmak.

odurganı 1. Oturma. 2. Oturacak yer, oturak, oturma yeri.

odurt- 1. Oturtmak, bindirmek. 2. Dikmek, ekmek. *Apşır tamnıg şalganı odurt salgan.* Dede şalgam ekti.

odurtkanı 1. Oturtma, bindirme. 2. Dikme, ekme.

odurtkula- Fidanları şaşırtma yaparak dikmek, fidan şaşırtması yapmak.

odus Otuz, otuz sayısı.

ogandar Çocuklar, çoluk çocuk. *Po nom oganarga pazılğan.*

Bu kitap çocuklar için yazılmış.

ogannar *bkz. oganar*

oglan 1. Delikanlı, oğlan.

2. Genç.

oglannıñ Çocuk için, çocuğa ait, çocuğa göre.

oglan tuju Çocukluk, çocukluk çağı.

oglan ujak Oğul uşak, çoluk çocuk.

oglu Oğul, erkek çocuk.

ok Kurşun, mermi.

okçuduş Mide bulantısı, bulantı.

oksum (*bot.*) Soğan.

okta- Tüfek doldurmak, mermi koymak

oktar Cephane, mühimmat.

oktar törçeği Fişeklik, mermilik

oktug Fişek veya mermi konulmuş olma, dolu (tabanca, tüfek vb.).

ol (*gr.*) 1. O. 3 teklik kişi zamiri

2. (*iş.s. ve iş.zm.*) O.

olañna- Sallanmak, yalpalanmak, çalkalanmak, sarsılmak.

olok Gene, gine, gene o, o da;

olok ozuba Hemen, birden, derhal.

olok-ta Demin, az önce, biraz önce.

omaktan- Kendini cesaretli ve sağlam göstermek, kendi kendine cesaret vermek; yorgunluğunu gizlemek.

omaktançık Dinç, sağlam, canlı, çevik.

omaş Kepçe.

on On, on sayısı.

oñ (I) Şans, talih, başarı. *Oñ pütün poldu.* Bu gün şanslı gün oldu. *Aga kayda-da oñ polça.* O herşeyde şanslı: o ne yapsa şansı ona yardımcı oluyor

oñ (II) 1. Sağ. *oñ kol* sağ el; *oñ çanga* sağ yana, sağ tarafa, sağa. 2. Uygun, elverişli, münasip.

oñdayla- İyileştirmek, ıslah etmek, onarmak, düzeltmek, düzenlemek.

oñdaylan- Düzelmek, bir düzene girmek, iyileşmek, daha iyi olmak *Agriyum oñdaylan-ça.* Hastalığım geçiyor; iyileşiyorum.

oñna- Bilmek, anlamak.

oñnıg Başarılı, muvafık, iyi.

ono İştet!

oo Zehir, ağı.

oodul- Yıkılmak, çökmek, bozulmak, alt üst olmak, tahrip olmak.

oodulgan Parçalanmış, ayrılmış, bölünmüş.

ool Oğul, erkek evlat, oğlan, delikanlı. Ayrıca *bkz. oolak.*

oola- Uğuldamak, hışırdamak, gürüldemek. *Agaş paştarı oolaşçalar.* Ağaçların tepeleri hışırdıyor

oolak Oğlan, çocuk, uşak. Ayrıca *bkz. oolak.*

oolug Zehirli, zehirli olan.

oolug-nebe zehirli nesne, zehirli şey; *oolug çılan* (*=ool.*) Zehirli yılan, engerek yılanı.

oo-ot (*bot.*) Zehirli ot; benç, banotu, bangotu. Patıcangillerden uyuşturucu ve zehirli bir ot. (Lât. Hyoscyamus niger).

oorla- Çalmak, uğrulamak, aşırmaq, hırsızlık yapmak.

oorta- Yutmak, ağızda bulunan nesneyi yutağa geçirmek.

oortam Yudum.

oortka 1. Omur *moynu oortkazi* boyun omuru 2. Omurgalı.

ooş Avuç.

or (I) Ot biçme.

or- (II) Biçmek, ekin biçmek.

ora (I) 1. Kışın soğuktan korumak amacıyla bahçe bitkilerinin konulduğu derin olmayan çukur 2. Yar, dere.

ora- (II) Sarmak, dolamak, sıvamak, çemirlemek.

orak Patika, çığır, keçi yolu.

oral- Sarınmak, bürünmek, örtünmek; kendi üstüne sarmak, dolanmak.

oralçık Sarılgan, sarmaşan, sarmaşık.

oram Sokak, cadde.

oramnıñ Sokağa ait, sokakla ilgili.

oraza Oruç.

orba Şaman davulunun tokmağı.

orda Düşman ini, düşman barınağı.

ordas Kaba adam, hoyrat adam, nezaketsiz adam.

ordasta- Kabalık yapmak, kaba konuşmak, kaba sözler söylemek.

orgak ayı Ağustos, sekizinci ay

orin Yer, orun; mahal, mevki.

orına (Bir şeyin) yerine, (bir şeye) karşılık, mukabil.

orındagi Mahallî, yerli, yöresel, yerel. (*gr.*) *orındagi keliş* (~*oringi keliş*) bulunma (lokatif) durumu.

orna- Değiştirmek, (bir şeyi) değiştirmek.

ornajılıg Mübadele, değiş tokuş.

ornaş (I) Değiştokuş, mübadele, alıp verme.

ornaş- (II) Değiştokuş etmek, mübadele etmek, alıp vermek, trampa etmek.

ornuna Karşılığında, karşılık, yerine, mukabil. *Meeñ er karındaş ornuna.* Benim erkek kardeşimin yerine. *Aan ornuna paşkızı keldi.* Onun yerine başkası geldi.

orta 1. Yarım, yarı. 2. Orta, merkez.

ortadañ Ortadan, ikiye, iki parçaya, yarı yarıya. *ortadan pölerge* ortadan bölmek.

ortalık Adacık, küçük ada.

ortañ Ortanca. *ortañ oglu* ortanca oğul.

ortazında Ortasında, ortada. *ortazında kijiler* kişiler arasında, kişilerin ortasında, insanların arasında.

ortazındagi Ortasındaki, merkezdeki, merkezî.

orungu sös (*gr.*) Zamir

oruñ 1. Oturma. 2. Okul sırası. 3. Sıra, peyke, kerevet. 4. Evlerin duvarlarına bitişik olarak yapılan bank, oturma yeri.

os- Atlamak, sıçramak (daldan dala, ağaçtan ağaca). *Tüñ saldan salaga oşça.* Sincap daldan dala atlıyor

oskay palık (*zool.*) Mersin balığı. (Lât. *Acipenser sturio*)

oş Avuç, el içi, aya.

oşkan- Öpmek.

oşkaş (*e.*) 1. Gibi, kadar. 2. ...-da ...gibi, aynı şekilde, kadar *Meeñ abam siler oşkaş añçı.* Benim babam da sizin gibi bir avcıdır

ot (I) 1. Od, ateş. *Ot işte !* Ateş yak ! 2. Işık, elektrik.

ot (II) Ot. *kök ot* yeşil ot; yeşillik.

otuk Çakmak.

oya- Oymak, delmek, burgu yaparak kuyu açmak.

oyas Orman kenarı, orman kıyısı; ormanın başlangıcı.

oyda Sırt üstü, arka üstü.

oydara- Çevirmek, döndürmek.

oymarıla- Eğilmek, bükülmek.

oyna- Oynamak, oyun oynamak.
oynaçañ Oyunla ilgili, oyuna ait.
oynaçañ nebe Oyuncak.
oyuk Oyuk, delik, çukur
oyun Oyun, eğlence.
oyunçı Oyuncu.
oyunçak Oyuncak.
oyunçık Oynak, oyunu seven,
oynamayı seven.

Ö

öçe- Sitem etmek; kınamak.
öçeg Sitem, serzeniş; kınama.
öçeñ 1. İnat, ısrar, ayak direme, direnme. 2. İnatçı, ısrarcı.
öçeñ pala inatçı çocuk, inatçı bala.
öçeş Kavgalı olma, bozuşmuş olma; hasım olma, düşmanlık.
ödük Çizme. *ödük poju* çizme bağı, ayakkabı bağı.
ödür- Öldürmek, vurmak. (*ata s.*)
Açıktā ödürgen kiyik edi parçın çonnuñ çiiji polar; emde sokkan koyduñ edi ezok perze çüüş polar. Avda vurulan geyiğin eti herkese yemek olur; evde kesilen koyunun eti sahibi verirşe yemek olur.
ödüş Ödünç, borç.
ödüşke per- Borç vermek, ödünç vermek.
ökpe 1. (*anat.*) Akciğer. 2. Öfke, kızgınlık, hiddet.
ökpe agıyı (*tıp*) Verem, tüberküloz.
ökpede Öfkeden, kızgınlıktan, hiddettten.

ökpelen- 1. Öfkelenmek, kızmak
hiddetlenmek. 2. At galeya-
na gelmek.

ökpeleniş Öfkelenme. kızgınlık,
hiddet, hışım.

ökpelig Öfkeli. hiddetli, kızgın.

öksüs Öksüz, yetim.

öl (I) (s) Islak, yaş, ıslanmış. *öl
şüherek* ıslak bez.

öl- (II) Ölmek, can vermek, vefat
etmek.

ölbes Ölümsüz, ölmez, lâyemut,
ebedî. *Aaň aadı kaçan-da
ölbes.* Onun adı hiç bir
zaman ölmez; onun adı
ölümsüzdür

ölbes parbas Ölümsüz, ebedî.

öleen (zool.) Balık yavrusu,
yavru balık

öleň Ot, yeşil ot.

öleň ayı Haziran, yılın altıncı ayı.

ölgen Ölü, ölmüş, cansız.

ölgende Ölünce, öldükten sonra.
Ölgende nagrada polgan.
Öldükten sonra ödüllendi-
rilmiş.

ölle- Islamak, ıslatmak.

öllig 1. Islak, nemli. 2. Ölü,
ölmüş, cansız.

öl pol- Islanmak, ıslak hale
gelmek.

ölüm Ölüm.

öme Birlikte, ortaklaşa, müşterek
olarak. *ömebe küreş* ortak
mücadele.

önettin Özel olarak, hususi
olarak, mahsus.

öñ Renk.

öñdel- Gizlice yaklaşmak, gürül-
tü çıkarmadan yavaş yavaş
yaklaşmak.

öñdeş- Ses vermek, seslenmek.
ses çıkarmak.

öñnen- 1. Çiçek açmak, çiçek-
lenmek. 2. İyileşmek, hasta-
lıktan kurtulup iyileşmek,
düzelmek.

öñnüg Renkli. *paşka paşka
öñnüg* başka başka renkli,
çeşitli renkli. rengârenk.

öñzre- Acımak, merhamet etmek.

öñzrek Merhametli, yufka yürek-
li.

öñzreş Acıma, acıyış, merhamet.

öön 1. Başkan, reis, lider, şef.
2. Baş, asıl, esas, ana,
temel. *öön iş* esas iş, asıl iş.

öör 1. Hayvan sürüsü, evcil
hayvan sürüsü. 2. Yılkı, at
sürüsü. 3. Kuş sürüsü.

ööre Kız arkadaş, kadın arkadaş.

öörlen- Sürü haline gelmek, sürü
toplanmak, yıldı toplanmak,
bir araya gelmek.

öörü Elbise altı, giysi altı.

öörüg Sakin, dingin. *öörüg kiji*
sakin kişi.

öös Göğüs kafesi.

öös tartkiş (tıp) Boğmaca.

ööy Üvey, öz olmayan. *ööy aba*
üvey baba, babaalık.

ör- 1. Eğirmek. 2. Örmek.
sürüñmeş aar örege saçları
zor örmek.

öre Yukarı, yukarıya. *Öre-pak !*

Yukarı çık ! *öre pagarga*
yukarı çıkmak.

örede Yukarıda, üstte, yüksekte.

öregi Üst, yukarı.

örekken İhtiyar kadın, yaşlı kadın, kocakarı.

örge Saray

örge Kazık.

örle- 1. Yukarı çıkmak, yükselmek. 2. Güneş doğmak, güneş çıkmak.

örleş 1. Kalkış, çıkış, yükseliş. 2. Doğuş, doğma. *kün örleji*
gün doğuşu, güneşin doğması.

örökö Saray

ört Yangın *ört ornu* yangın yeri; *ört üçürçeñ kiji* itfaiye, itfaiyeci, yangın söndüren kişi. *Ört üçür !* Yangını söndür !

örte- Yakmak, ateşe vermek.

örtek (zool.) Ördek.

örtekte- Ördek avlamak, ördek avcılığı yapmak.

örten Harman, harman yeri.

örtken Balık yumurtası, havyar

örtken tökkeni Yumurta dökmek, yumurtlama.

örün- Saçlarını örmek. *Kıs pozu örünça.* Kız kendi saçını örüyor

örünmek Kaymak, krema.

ös- Büyümek, yetişmek.

öske Özge, başka, değişik.

öskelen Cilasun, boylu boslu,

dalyan gibi.

öskeni Yükselme, artma, büyüme, gelişme. *kalık konugunuñ öskeni* millî ekonominin büyümesi.

öskezi Özgesi, başkası, öteki, geriye kalanı.

öste- İnlemek, inildemek, yanıp yakılmak, sızlanmak.

östeg İnilti, inleyiş.

östeş İnleyiş, inilti.

östür- Büyütmek, yetiştirmek, beslemek.

öş Öç, intikam.

öške- Ovmak, ovalamak, ovuşturmak.

öşkü (zool.) Keçi (evcil). *öşkü edi* keçi eti; *öşkü palazı* oğlak, keçi yavrusu, çebic.

öşkü südü 1. Keçi sütü. 2. Beyaz peynir

öşteñ öške İnat olsun diye, inadına.

öşteş- Birbirine düşman olmak, arası açık olmak.

öştü (anat.) Omuz.

öştüg Hınçlı, hınç dolu, kindar, düşmanca, hasmane.

öt (I) Öd, safra; öd kesesi.

öt- (II) Geçmek, içinden geçmek, bir uçtan öbür uca geçmek, karşıya geçmek.

ötkür 1. Şiddetli. *ötkür salgın* şiddetli rüzgâr 2. Keskin, sivri. *ötkür tillig* sivri dilli. 3. Çınlayan ses, keskin ses. *ötkür ünnig* keskin sesli;

(gr.) **ötkür ün** ötümlü ses.

ötküş Delik, kaçacak yer, kaçacak delik, kaçamak yolu.

ötre Her zaman, her vakit, daima.

öttire İçinden, arasından; bir uçtan öbür uca.

öttür- Geçirmek.

özalınañ Ayrı, ayrı ayrı, ayrı olarak. **Özalınañ çerge sösterdi pas salar.** Kelimeleri ayrı ayrı yazınız. **özalınañ konuktıg** tek sahip, tek işletici, tekel.

özek 1. Öz, iç. **agaştıñ özeği** Ağacın özü. 2. Direk.

özere (e.) 1. İle. 2. Birbiriyle; birbirimizle. **Pis özere mañ-zaya togaşcabıs.** Biz birbirimizle sık karşılaşıyoruz.

özüş Büyüme, yükselme, boy atma.

P

-p Zarf-fiil eki.

pa ~ **pe** Soru eki m° **Çabıs pa mözük pe ?** Alçak mı yüksek mi ?

paa Fiyat, paha, bedel.

paala- Değerini anlamak, kıymetini anlamak.

paalaş Geçme notu, derece.

paar (anat.) Karaciğer

paazı ös- Pahalılaşmak, zam gelmek, değeri yükselmek.

paazı tüş- Ucuzlamak, fiyatı düşmek.

pabırgan (zool.) Uçar sincap, bir cins sincap.

padat (zool.) Sinek.

padırbaş Parmak. **ergek padırbaş** baş baş parmak; **uştug padırbaş** orta parmak; **adı çok padırbaş** yüzük parmağı, dördüncü parmak.

pag İp, organ, bağ.

paga (zool.) Kurbağa.

pagla- Bağlamak, düğümlemek. **Tünçek pagla !** Düğüm at, bağla, düğümle !

paglaçañ Örme, örme ile ilgili, örgü ile ilgili.

paglalışkan (gr.) Düzenli,

kurallı, uyumlu.

paglalışpaan (*gr.*) Düzensiz, kuralsız, uyumsuz.

paglaştır- Bağlatmak.

paja- Başlamak, gırışmek.

pajaçı Baş, başkan, şef, yönetici.

pajal- Başlamak, baş göstermek, baş vermek.

pajalganı Başlangıç, baş, başlama.

pajançızı İlk, başlangıç. *pajan-çızı şkol* ilk okul.

pajında Zaman zarfında, içinde. *Aday peş kün pajında aylandı.* Köpek beş gün içinde döndü.

pak (I) Övme, meth, sitayiş.

pak- (II) Tırmanmak, çıkmak, tırmanarak çıkmak. *Kıs ağaşka paktı.* Kız ağaca tırmandı.

pakinçe Bir cins içecek, süt kaymağından yağ yaparken elde edilen yağ tabakasının altında kalan ve ayran kıvamında olan sıvı.

pakka şık- Tanınmak, şöhet kazanmak, ün salmak, meşhur olmak.

pakta- Övmek, methetmek, sitayişle bahsetmek.

paktaglıg 1. Övücü, sitayişkâr. 2. Takdire şayan, methe lâyük.

paktalğan Övülmüş, methedilmiş, göklere çıkarılmış.

paktan- Övünmek, kendi kendi-

sını övmek.

paktançık (*is. ve s.*) Övüngen, çok övünen, kendini çok öven, farfara.

paktanış Övüngenlik, çok övünme durumu

pal Bal, arı balı.

pala Çocuk, bala.

pala kör- Çocuk bakmak, dadılık etmek.

pala parka Çoluk çocuk, çocuklar

palar (*bot.*) Su yosunu, deniz yosunu.

palarlıg Yosunlu, yosunla kaplı, yosun dolu.

palazınıñ palazı Torun.

palbış Suyun dalgalanması, çalkantı, dalgalanma.

palgaş Kil, çamur

palıg Çıban, yara, yara bere.

palıglıg Yaralı, yaralanmış.

palık (*zool.*) Balık. *palık attagı* balık solungacı, galsame; *palık kastırığı* balık pulu.

palıkçı Balıkçı.

palık odu (*bot.*) Eğrelti otu. (Lât. *Driopteris filix-mas*)

palıkta- Balık tutmak, balık avlamak, oltayla balık tutmak.

palıktaganı Balıkçılık, balık avı.

palıktaş Balıkçılık, balık avı.

palıkıtıg Balıklı, balıkla dolu.

palıkıtıg sug balıklı su, balıklı ırmak.

pallar Çocuklar, balalar

paltırgan (bot.) Tavşancıl otu (Lât. Heracleum). Ayrıca *bkz. moltırgan*.

par (I) Var, mevcut. *Aaň andıg nom par*. Onun şöyle (bir) kitabı var

par- (II) Varmak, gitmek *Abam açıkka parıbıstı*. Babamı ava gitti

parçazı Hepsi, tamamı, bütünü

parçın Her

pas- 1. Yazmak. *katka pazarga* kâğıda yazmak. *Kadıraştı toozu pas salarım*. Defteri sonuna kadar (son sayfasına kadar) yazacağım. 2. Basmak, ezmek, tazyik etmek. *Kar emiň çabıgın pasça*. Kar evin çatısına tazyik ediyor

pasçak Kalem, yazı kalemi.

pasçaň Yazıya ve yazmağa mahsus. *pasçaň kat* yazı kâğıdı.

pastır- 1. Çekmek, gelmek (ağırlık için). *Po palık iygi kg. pastırça*. Bu balık iki.kg geliyor 2. Saçı uzamak, saç sakalına karışmak. *paşka pastırarga* başı saç kaplamak. 3. Yazdırmak. *Emge pişik pastır*. Eve mektup yazdır

pastırmanı 1. Tartma, ağırlık tarma, çekme. 2. Kaplanma, bürünme, herhangi bir şeyle üzeri örtülme.

paş 1. Baş, kafa. 2. Baş kısım. bir şeyin baş tarafı, ön taraf. 3. Irmağın doğduğu yer, su gözü, pınar başı. *Tom paşı* Tom ırmağının başı. 4. Tepe, doruk, zirve, baş. 5. Baş, esas, ana.

paş aylanıştıg Baş döndürücü, baş döndüren

paşka 1. Başka, özge, diğer 2. Değişik, ayrı. 3. Yabancı, ecnebî. 4. Başka şekilde, ayrı ayrı, farklı olarak.

paşkaçıl 1. Bambaşka, alışılmamış, olağan dışı. 2. Tuhaf, garip, acıip. *Paşkaçıl nebe pol pargan*. Tuhaf bir şey olmuş, acayip bir şey olmuş. 3. Acıip bir şekilde, tuhaf bir şekilde, tuhaf tuhaf 4. Fevkalâde, son derece, aşırı derecede

paşka polçatkanı Nüans, fark, ayrıntı.

paşkazı Fark, ayrıntı, ayrılık.

paş söögü Kafa taşı.

paşta- 1. Yönetmek, idare etmek. 2. Başkanlık yapmak, başında bulunmak.

paştap Önce, ilk önce, ilkin, evvela, en önce. *Paştap sanap al, anaň erbeke !* Önce düşün, ondan sonra konuş.

paştapçatkan Yeni başlayan, acemi, toy

paştapkı 1. İlk, başlangıç.

Paştapkı tuştı. İlk zamanda.
ilk anda. 2. İlk, birinci.
paştapkı urok ilk ders,
birinci ders.

paştapkıızı Baş, başlangıç.
paştapkıızınñ ucuna töön-
çe baştan sona kadar

paştap-la İlk defa, ilk defa
olarak.

paştıg Akıllı, zeki, anlayışlı,
kıvrak zekâlı *paştıg kiji*
akıllı kişi.

paştık 1. Muhtar 2. Başkan,
reis. 3. Başak, arpa,
buğday gibi ekinlerin başağı.

patka Nikotin

patkak Batak, balçık

pay (ıs. ve s.) Zengin, varlıklı.
pay kiji zengin, zengin kişi,
varlıklı insan (ata s.) *Pay*
kijiniñ malı öleñ ottarça,
çok kijiniñ malı tobrak
ottarça. Zengin kişinin
hayvanı ot yiyor, fakir
kişinin hayvanı toprak
yalıyor

paya Demin, az önce, yakınlarda,
geçenlerde. *Paya-la pargan.*
Az önce gitmiş. *Men anı*
paya-la kördüm. Ben onu
az önce gördüm

payagı Az önceki, yakın
zamandaki, deminki, biraz
önce olmuş olay

payba Çuval, torba.

paybala- Çocuğu uyutmak için
ninni okumak, ninni

söylemek. *Palanı paybalap*
uzut ! Çocuğu ninni söyle-
yerek uyut !

payla- Zenginleşmek, zengin
olmak.

pay-pay (inl.) Ay *Pay, noo*
polça ! Ay, ne oluyor

payram Bayram.

payram alındağı Bayram önce-
si, bayramdan önceki gün,
arife.

payramna- Bayram kutlamak,
tören yapmak

payramnaganı Bayram yapma,
bayram kutlama, tören
yapma.

payramnıñ Bayramlık, bayrama
atı. *payramnıñ künek*
bayramlık gömlek

paza Yeniden, gene, yine, bir
daha, daha.

pazada Gelecek sefer, gelecek
defa.

pazazı Gelecek, önümüzdeki,
müteakip. *pazazı çıl* gelecek
yıl, önümüzdeki yıl.

pazıl- Yazılmak. *Po sös peede*
pazılarga kerek. Bu kelime
böyle yazılmalı.

pazılıg Yazılı, yazılmış olan.

pazım Çile, iplik veya yün
kangalı

pazış- Mektuplaşmak, yazışmak

pazıt Yürüyüş, gidiş.

pazok 1. Gene, yine, yeniden,
tekrar *Pazok keldi.* Yine
geldi. 2. Ve, ile. *Kışçak*

pazok oolak oynagannar.
Kız ile oğlan oyun oynamışlar
peçe 1. Abla. 2. Hala, babanın kız kardeşi.
pedre Kova, bakraç.
peede Böyle, şöyle, böylece.
peere Buraya, bu yere. *Peere kel!* Buraya gel!
peerik Orun, or, müstahkem yer
pegem (*zool.*) Çalı horozu; tavukgillerden eti beğenilen bir yaban kuşu.
pegi Sağlamlık, sarsılmazlık.
pejik Salıncak, beşik (*ata s.*) *Tugar tugbas palaga pejik çepsep salba.* Doğmamış çocuğa beşik hazırlama; doğmamış çocuğa don biçilmez.
pek (I) 1. Bey, bay, beyefendi. 2. Memur, bürokrat.
pek (II) 1. Sağlam, berk, katı. 2. Dayanıklı. 3. Katı bir şekilde, sertçe, sert bir şekilde. 4. Sağlamca, iyice, sağlam bir şekilde.
pekte- Kapamak, örtmek, kapatmak, kilitlemek.
pekten- Kapanmak, örtülmek.
pektig Kapalı, kapanmış.
pel (I) Bel, vücudun ortası.
pel (II) (*zool.*) Sibiryâ bölgesinde yaşayan bir cins ala balık.
pelen Hazır, tamam, âmâde.
Pelen pol! Hazır ol!
peleni Hazır olma, âmâde olma.

pelne- Hazırlamak, yapmak, tedarik etmek.
pelen- Hazırlanmak, hazırlık yapmak. *uroktarga pelne-nerge* derslere hazırlanmak.
pelnetken Hazırlanmış olan, hazır
peltir Nehir ağzı, ırmak ağzı.
per- Vermek, iletmek.
peret- Sakatlamak, sakat etmek, iler tutar yerini bırakmamak.
pergen Bu, şu, şimdiki. *pergen sôs* bu söz, bu vaat.
pergizi Yakın, komşu.
peril- Verilmek, sunulmak.
perilgeni Verme, sunma, teslim etme.
perilgi (*gr.*) Yönelme (datif). *perilgi keliş* yönelme (datif) durumu.
perin- 1. Mırıldanmak. 2. Homurdanmak, söylenmek, şikâyet etmek.
perinçek Hırçın, huysuz, homurdanma huyu olan, mızımız.
peringeni 1. Mırıltı, hafif ses. 2. Hoşnutsuzluk, memnuniyetsizlik.
periş Veriş, verme, sunma, teslim etme.
pes (*bot.*) Alp lâlesi, köpekdişi. (Lât. *Erythronium dens-canis*)
pes ayı Mayıs, yılın beşinci ayı.
peske Terazı, tartı.
peş Beş. *Püün ürge digçi aga peş gurgustu.* Bu gün

öğretmen ona beş (puan) verdi.

peş çüs Beş yüz; beş yüz sayısı.

peştig Beşlik, beşli.

pey (*zool.*) Kısarak. *pey südü* kırmız, kısarak sütü.

pıçak Bıçak.

pıgıt Körfez, koy

pıjig Özenli. *pıjig iş* özenli iş.

pıjigla- Özenle çalışmak, itinalı çalışmak, ihtimamla çalışmak.

pıjılğanı Biçim, biçki modeli, patron

pıjır- Pişirmek

pıjırış Yemek pişiriş. yemek pişirmek, yemek yapmak.

pıjılak Ev peyniri.

pık- Paylamak, azarlamak. *Püün pis po kījini pıgarbıs.* Bu gün biz bu kişiyi azarlayacağız.

pıkta- Kıvrılmış bir şeyi açmak, düzeltmek, doğrultmak.

pıltır Geçen yıl.

pıltırgı Geçen yılki, geçen yıldan kalan.

pırgı (*mitiz.*) Boru, borazan.

pırın Kurum, ıs.

pırıla- Titremek, soğuktan veya korkudan titremek, tir tir titremek. *Aaň üni pırlapça.* Onun sesi titriyor

pırılaş Titreme, titreyiş, ürperme, ürperiş.

pış- (I) 1. Pişmek. *İtpek kebegede pışça.* Ekmek

fırında pışıyor 2. Olgunlaşmak, olmak, erişmek, kemâle ermek. *Çestek pış pardı.* Yemiş olgunlaştı

pış- (II) Biçmek, kesmek.

Künekti pış saldı. Gömleği biçti.

pışkak 1. Hayvan derisi, post, pösteki. 2. Atın bacağıının derisi; mus derisi. 3. Deriyle kaplanmış avcı kayağı.

pışkalak 1. Ham, olmamış, olgunlaşmamış. 2. Hamur, tam pişmemiş.

pışkan 1. Pişmiş. 2. Olgun, olmuş, yetişmiş (meyve için). 3. Haşlanmış, sudâ haşlanarak pişirilmiş.

pışkanı Biçki modeli, biçim.

pışkı Meşale, kundak.

pışkır- Burundan solumak, burundan gürültüyle soluk vermek.

pıza (*zool.*) Buzağı, dana (bir yaşına kadar).

pızanıñ Buzağıya ait, buzağı ile ilgili.

pızañ Pırıldı, parıldı, pırlıdama, ışıltı.

pızañna- Pırlıdamak, ışıldamak.

pızrak (*zool.*) Erkek kedi.

piçen Kuru ot. *piçen şapçañ kiji* ot biçen kişi, orakçı, biçici.

piçen ayı Temmuz. yılın yedinci ayı

piçen şapkanı Ot biçimi, ot

biçme zamanı

piçik 1. Mektup, betik, belge, vesika 2. Alfabe, okuma-yazma kitabı.

pidiçin (zool.) Tatlı su levreği, perki (küçük)

pil- 1. Bilmek, bir şeyi anlamış veya öğrenmiş bulunmak. *Şor tiliñ pilçazıñma ?* Şor dilini biliyor musun ? 2. Anlamak, kavramak. (ata s.) *Pilerge pir söz, pilheske muñ söz.* Anlayana bir söz, anlamayana bin söz. 3. Tanımak.

pildir- 1. Bildirmek, haber vermek 2. Anlaşılmak *Aañ sözi pildirdi.* Onun sözü anlaşıldı

pildirbeen Farkına varılmadan, belli etmeden, bildirmeden, hissettirmeden.

pildirbes Göze görünmez, zor görülür, belli belirsiz, silik.

pildirip Gözle görülür bir şekilde, belli olacak şekilde, açıkça, bildirerek, bilerek.

pildirt- Belli olmak, ortaya çıkmak, meydana çıkmak, belirlemek.

pilgedig 1. Açıkça, açık bir şekilde, net olarak; anlaşılır bir şekilde. 2. Tabii, elbette, anlaşıldı.

pile Bileği, bileği taşı.

pileçeñ Bilgili, bilgi sahibi, malûmat sahibi.

pilek Bilek

pilerge kinganı Merak, tecesus

piligçi Bilgin, allâme, bilgîç

pilin- 1. Bir şeyi anlamak, bir şeyi bilmek, bir şeye aklı ermek 2. Bir şeyi duymak, hissetmek

piliş 1. Biliş, bilme, anlayış, kavrayış. 2. Yetenek, kabiliyet 3. Anlam, mefhum, kavram. 4. Bilim, ilim, bilgiler

pir Bir, bir sayısı; tek

pir aaldıñ Köydaş, aynı köyden olan kişilerin birine göre her biri

pir çöptig Dayanışık, mütesanıt, üyeleri arasında dayanışma bulunan, hemfikir olunan, uygun bulunan

pir-da Hiç bir zaman, asla, hiç.

pir-da kiji Hiç kimse, hiç bir kişi.

pir-da nebe Hiç bir şey

pir-de Zaman zaman, ara sıra, bazan, kımı vakit.

piree Aşağı yukarı, yaklaşık olarak, hemen hemen, takriben. *piree on kün* yaklaşık olarak on gün.

piree nebe Bir şey, herhangi bir şey

pireezi Biri, birisi, bir kimse.

pirge 1. Birlikte, beraber, ortaklaşa, müştereken, bir arada. 2. Bir bütün halinde.

pirigiş- Birleşmek, bir araya

gelmek, el ele vermek, toplanmak.

pirik- 1. Birikmek, bir araya gelmek, toplanmak. 2. Toplumlaştırılmak, topluma mal edilmek, kamulaştırılmak, devletleştirmek.

pirikçatkan Birleşme, bir araya gelme. *iygi sug pirikçatkan çeri* iki ırmağın birleşme yeri.

piriktir- 1. Biriktirmek, bir araya getirmek, toplamak, bir araya getirip birleştirmek, eklemek, katmak. 2. Toplumlaştırmak, topluma mal etmek, kamulaştırmak, kollektifleştirmek.

piriktire Bir bütün halinde, tam olarak; bitişik, birleşik. *Sösterdi piriktire pazarga kerek.* Kelimeleri bitişik olarak yazmak gerek.

piriktirgeni Bir araya getirme, birleştirme, kaynaştırma, ekleme, katma

piriktirilgen 1. Birleşik, birleşmiş, müşterek 2. Kamulaştırılmış, toplumlaştırılmış.

pirinçizi 1. İlk olarak. 2. (*is. ve s.*) Birinci, ilk, öncü. *Parçın temde ol pirinçizi polgan.* Her zaman birinci o olmuş.

pir katnap Bir defa, bir kez, bir sefer

pir-le Biricik, yegâne, tek, bir tek.

pir-prezi Her hangi biri, birisi.

pirsi Birisi, (onlardan) biri, (içlerinden) biri, (aralarından) biri. *köptüñ pirsî* kalabalıktan birisi.

pirsi-da Hiç birisi, biri de. *Ilardıñ pirsî-da kelbes.* Onların birisi de (hiç birisi) gelmez.

pirtelek Duvar, set.

pis (*gr.*) Biz, 1 çokluk kışı zamiri.

pistiñ (*gr.*) Bizim, 1 çokluk kişi zamirinin ilgi (genitif) durumu.

piy Baş, başkan, şef, müdür, bürokrat. (*ata s.*) *Kim pay, ol-ok piy.* Kim zenginse başkan da odur

plakta- Sallamak. *Pajın plaktadı.* Başını salladı.

plat Baş örtüsü, yazma, şal.

plekteş Kamçı.

plet Servi fidanı.

po (*gr.*) Bu, işaret zamiri.

poçag Süre, vakit, zaman.

pogda Büyük, kocaman, ırı, muazzam.

pojaganı 1. Kurtarma, kurtarış. 2. Çıkarma, işten çıkarma, terhis. 3. İzin verme, serbest bırakma, bırakma, salıverme.

pojat- 1. Bırakmak, salıvermek, serbest bırakmak. 2. Boşaltmak, tahliye etmek. 3. Kurtarmak. 4. Terhis etmek

pokla- Islanmak.

pol- 1. Olmak. *Po kiji añçı*

poldı. Bu adam avcı oldu.
 2. Bulunmak, var olmak.
 3. Hazır bulunmak. *Çuligda pol!* Toplantıda hazır bulun!
polar Yeter, kâfi. *Polza polar, polbazu polbas.* Olsa yeter (olur), olmasa olmaz.
poları 1. Olabilirlik, fırsat, ihtimâl. 2. Gelecek, müstakbel, önümüzdeki, istikbal.
polaştıp Şişe. *süt polaştobu* süt şişesi; *Polastaпта süt par.* Şişede süt var
polbaan Olağan üstü, hayal ürünü. *polbaan nebe* olmayacak şey, saçmalık, masal.
polbaska- Bulunmamak, olmamak, mevcut olmamak, hazır bulunmamak.
poldur- Gerçekleştirmek, tahakkuk ettirmek, öldürmek, yerine getirmek. yapmak, etmek.
poldurtpaska- Önlemek, olmasına mâni olmak, önünü almak, önüne geçmek.
polgadig Yeteri kadar, yetecek kadar, gereği kadar, kâfi miktarda.
polganı-la Herkes, her kişi. *Polganı-la ariaaşça.* Herkes karışıyor
polunmas Yeteneksiz, kabiliyetsiz, aciz, beceriksiz.
poluş (I) Yardım, yardım etme; destek.

poluş- (II) Yardım etmek, yardımda bulunmak, desteklemek.
poluşçı Yardımcı, yardım eden, muavin.
polzun Olsun, öyle olsun, hay hay *Noo-lu polza, ol polzun.* Ne olacaksa o olsun.
pooga Buraya, burasına, bu yere; buna.
pooş Sargı.
por Küstah, terbiyesiz, şirret.
porakiy (*zool.*) Serçe, serçe kuşu.
poramzık Bulanık. *poramzık sug* bulanık su.
poran Boran, kar fırtınası.
poras Karanlık, alaca karanlık.
porkuy Dalga; ırmağın coşması, dalgalanması, kaynaması.
porkuyla- Dalgalanmak, köpürmek, coşmak.
porkuyliğ Dalgalı, coşkun, fırtınalı.
porlan- Terbiyesizlik etmek, küstahlık yapmak.
porlug Terbiyesizce, küstahça.
posuk Porsuk.
postañ 1. Bekâr Ayrıca *bkz. postug.* 2. Yetişkin, yaşını başını almış, yetişmiş.
postug Bekâr. Ayrıca *bkz. postañ.*
poş (I) 1. Boş, serbest. *poş tem* boş zaman. 2. Özgür, hür, serbest. 3. Özgürlük, hürriyet, serbestlik. 4. Yük-

süz, boş, dolu olmayan.
poş epçek boş sepet.

poş- (II) Serbest bırakmak,
bırakmak, izin vermek.

poštañ-poşka Boşu boşuna.
boş yere, nafile.

pozaga Eşik; kapı boşluğunun alt
yanında bulunan alçak
basamak.

pozu (gr.) Kendi, kendisi;
dönüşlülük zamırı. *Ol pozu
ürgença.* O kendisi öğreni-
yor

pozug Çivi.

pozun Kendisini. *Aday pos
pozun sugda körça.* Köpek
kendi kendisini suda
görüyor

pozunuñ 1. Kendisinin, kendi-
sine ait. *pozunuñ emi*
kendisinin evi. 2. Kendi.
pozunuñ köñnübe kendi
gönlüyle.

pöbey Salıncak, beşik.

pögün- 1. Hatırlamak, hatırına
gelmek, aklına gelmek.
2. Kendi kendine düşün-
mek.

pögünüş Düşünceye dalma.
düşünme, tefekküre dalma.

pöl- Bölmek, taksim etmek,
ayırmak.

pöle Dayının oğlu veya kızı,
dayızade.

pölen- Yüz ekşitmek, surat
asmak.

pölgü 1. Nokta. *Am pölgü pas!*

Şimdi nokta koy. 2. İşaret,
iz. 3. Not, işaret, nişan.

pölgüle- 1. Görmek, farketmek,
dikkatini çekmek. 2. İşaret-
lemek, işaret koymak.

pölgülig 1. Dikkatı çeken, göz
alan, göze çarpan. 2. Nokta-
lı.

pölük 1. Bölük, bölüm, kısım,
parça; asker bölüğü.
2. Bölüm, reyon, daire.
3. Bir yazının veya bir
kitabın bölümleri. 4. Şube,
dal.

pölül- 1. Bölünmek, parçalan-
mak. 2. Ayrılmak.

pölülbes Bölünmez, parçalan-
maz, ayrılmaz. *pölünbes
san* bölünmez sayı.

pölüş 1. Bölme, bölüş, taksim
etme, parçalara ayırma.
2. Ayırma, parçalama.
3. Dağıtma, tevzi etme.

pölüştig 1. Bölen, ayıran.
2. Dağıtan, tevzi eden,
taksim eden.

pölüştürgeni Bölüştürme, tak-
sim etme, paylaşırma,
dağıtma.

pörsen Pazar günü

pörsügün Geçen gün. evvelki
gün

pörü (zool.) Kurt, börü *pörü
palazı* kurt yavrusu, yavru
kurt.

pörük Börk, kalpak, başlık

pötne (zool.) Dişi bildircin

preede Bir gün, gelecekte bir gün.

puga (zool.) Boğa, öküz.

pugday (bot.) Buğday *pugday unu* buğday unu.

pugul Tınaz, çeç, tahıl demetleri; ot yığını.

pugula- Ot yığını yapmak, tahıl demetlerini bir araya getirmek.

pula- Buram buram çıkmak, yükselmek. *Sugdañ pus pulapça.* Sudan buhar çıkıyor.

pulan (zool.) Mus, elke, Sibirya ve Avrupa'da yaşayan bir geyik cinsi (Lât. Alces alces).

pulbir- 1. Homurdanmak, homur homur etmek. 2. Mırıldanmak, mırıldamak.

pulga- Karıştırmak, karmak, harman etmek.

pulgaş Karmaç.

pulut Bulut.

pulut çok Bulutsuz, açık hava.

pulutta- Bulutlanmak, bulutla kaplanmak.

puluttug Bulutlu, kapalı hava.

pur- 1. Çevirmek, döndürmek, burmak. *At paş purdu.* At baş çevirdi; at başını çevirdi. 2. Delmek, delik açmak.

purba Burgu, matkap, delgi.

purguş Tornavida.

purluguştug 1. Boğucu, bunalıcı, ağır (hava için).

2. Boğucu olma, bunalıcı olma.

purluk- 1. Suda boğulur gibi olmak, su yutmağa başlamak. 2. Boğazında bir şey kalmak, boğazında kalmak, tıkanmak.

purna- 1. İleri geçmek, öne geçmek, önüne geçmek, geride bırakmak, arkada bırakmak. *Aaň adı purnadı.* Onun atı öne geçti. 2. Saat ileri gitmek. *Ças purnapça.* Saat ileri gidiyor.

purnada İlk önce, ilkin, evvelâ, başlangıçta.

purnaganı Geride bırakma, arkada bırakma.

purnu (anat.) Burun. *purnu üdü* burun deliği; *purnu koolı* burun boşluğu.

puruk- Buruklaşmak, kederlenmek, üzüntülü olmak.

purul- Burulmak, çevrilmek.

purunda 1. (s.) Evvelki, önceki. 2. (s.) Eski. *Purunda kalık katçı ebes polgan.* Eski halk okur-yazar değilmiş. 3. (zf.) Daha önce, daha evvel, daha erken.

purungu Eski, kadim, çok eski. *purungu nihak* eski masal.

purungu çok Efsane, menkıbe.

pus Pus, buğu, buhar

putka- Karıştırmak, karma karışık etmek, dolaştırmak, arap saçına çevirmek.

putkalış- Karışmak, dolaşmak, karma karışık olmak.

putkalıştig Dolaşık, karışık, karma karışık, çetrefil, dolambaçlı.

puza- Bozmak, parçalamak, dağıtmak, yarmak.

puzuk Bozuk, çatlak, kırık.

puzul- Bozulmak, kırılmak, parçalanmak, yanılmak.

püdre (zool.) Bir cins Sibirya tilkisi, beyaz tilki

püdüji çok 1. Güvenilmez, emin olmayan, sağlam olmayan. 2. Çaresiz, ilacı bulunmaz.

püdün Bütün, tam.

püdündür- İnanırmak, iknâ etmek.

püdündürüp İnanırarak, iknâ ederek

püdünge İnanma, kanaat getirme, kani olma.

püdür- 1. Kurmak, inşa etmek, yapmak, yükseltmek. 2. Yaratmak, meydana getirmek, vücuda getirmek.

püdürçi İnşaatçı; yapı işçisi, inşaat işçisi.

püdürge (zool.) Kaya balığı.

püdürge 1. Kurma, yapma, inşa etme, yapım. 2. Tesis, bina. 3. Yaratma, meydana getirme, vücuda getirme.

püdürge Vasıta, araç. **püdürge keliş** (gr.) vasıta durumu.

püdürül- Meydana gelmek, meydana çıkmak, yapılmak,

kurulmak, inşa edilmek.

püdü Kurma, yapma, yapım, inşa etme.

püdü İnanç, inanış, inanma, güven, itimat, güvenme.

püdüke kir- Güvenmek, inanmak, itimat etmek.

püdüştig Emin, güvenilir, sağlam, emniyetli.

pügrek Böbrek.

pügül- Bükülmek, eğilmek.

pügülgen çeri büküm yeri, büküm noktası.

pügün Bu gün. Ayrıca *bkz. püün*

pük (I) Çayır, çimen.

pük- (II) Bükmek, eğmek.

pür Yaprak. **Pürler tüş pargannar.** Yapraklar (yere) düşmüş.

pürge- 1. Örtmek, kaplamak, bürümek. 2. Sarmak, sarıp sarmalamak. **Palanı çorganma pürge salgannar.** Çocuğu yorganla sarmışlar

pürgey- Eğilmek, bükülmek, sırtını hafifçe kamburlaştırmak; kamburlaşmak.

pürgü Sırtı hafifçe kamburlaşmış, beli bükülmüş, kamburu çıkmış, kambur.

pürle- 1. Yaprakla örtünmek, örtülmek, kaplanmak. 2. Yapraklanmak, ağaçlar çiçek açmak.

pürliğ Yapraklı, yaprakla kaplanmış.

püt- İnanmak, güvenmek, itimat

etmek, emin olmak.

pütken-püdüjü Bünye, beden, vücut.

pütpeençatkan Ateist, tanrı tanımaz, dinsiz, inançsız.

püül Bu yıl.

püülgü Şimdiki, halihazırdaki, bu günkü.

püün Bu gün, bu an, şimdi.

Püün izig. Bu gün (hava) sıcak. Ayrıca *bkz.* **pügün.**

püüngü Bu günkü, şimdiki, bu güne ait.

R

+r- (I) İsimlerden fiil türeten ek. *kıskar-* kısalmak.

-r- (II) Fiilden fiil türeten ettirgenlik eki. *kaçır-* kaçır-mak; *tüjür-* indirmek; *ajır-* götürmek; *ujur-* yıktırmak.

-r; -ar/-er Kesin olmayan gelecek (geniş) zaman eki. *parar* gider; *kelerim* gelirim. Olumsuz şekli ise **-bas/-bes; -mas/-mes -pas/-pes** ekleriyle yapılır *körbe-sim* bakmam.

+ra- İsimlerden fiil türeten ek. *sayra-* dibe dokunmak.

rak 1. Irak, uzak. 2. Uzak, uzaktan.

roçe Gügüm, testi; kap.

S

- s-** Fiilden fiil türeten ettirgenlik eki. *agıs-* akıtmak; *emis-* emdirmek; *ertis-* geçirmek.
- sa/-se; -za/-ze** Şart eki. *parza* gitse; *suraza* sorsa; *şıksabıs* çıksak; *çatpazañ* yatmasan; *şıksa* çıksa; *körsem* görsem.
- saada-** Ağır davranmak, acele etmemek, ağırdan almak.
- saadag** Gecikme, geciktirme, tehir etme.
- saadak** Sadak, ok konulan kılıf.
- saadat-** Ninniyle uyutmak, ninni okuyarak uyutmak; çocuğu uyutmak.
- saak** Ağaçtan yapılma havan, döveç. *saak palazı* havan eli.
- saara** (e.) -e doğru, bir yere doğru, bir yöne doğru. *Prass-peltir saara ıkçalar.* Mras ırmağının ağzına doğru yüzüyorlar
- saaskan** (zool.) Saksavaşan.
- saat** Gecikme, rötör
- saba** Önünden, yanından, yakınından.
- sabak** 1. (bot.) Sap, yapraklı dal, bitkinin gövdesi,

sürgün. *kartöpke sabagı* patates bitkisinin sapı, gövdesi. 2. Tel. *çes sabagı* bakır tel.

saban Saman.

sabannıg Samandan, samanlı, samana ait.

sabıksı- Uyuklamak, pinekle-
lemek, uykuya dalmak, içi geçmek.

sabıksıganı Uyuklama, pinekle-
me.

sabın Sabun.

sabır- Rüzgâr esmek, esinti.

sadanın- Avunmak, teselli bul-
mak.

sadat- Avutmak, teselli etmek.
Palanı sadadarga kerek.

Çocuğu avutmak gerek.

sadatkanı Avutma, teselli etme,
avundurma.

sadıg Ticaret yapma, satma.

sadıgçı Satıcı, tüccar

sadıl- Satılmak.

sadılıg Ticari, ticarete ait.

sadıp alçan kiji Müşteri, alıcı.

sadıp algan nebe Alışveriş, alıp
satma.

sadış Satış, satma.

sag- 1. Toplamak, dermek.

Çestek sag ! Yemiş topla !

2. Sağmak, süt sağmak.

Nekti sag! İnek sağ !

sagal Sakal.

sagalak (zool.) Bıyıklı balık;
sazangillerden bir balık (Lât.
Barbus fluviatilis).

sagallığ Sakallı, sakalı olan.
saganı Sağma, inek sağma.
sagiji çetpes Salak, aptal, sersem, budala.
sagıl (*Kond.*) (*zool.*) Sincap. Ayrıca bkz. **sakkıl**.
sagilla- (*Kond.*) Sincap avlamak.
sagın- Canı sıkılmak, içi daralmak, hüzünlenmek.
sagınış Can sıkıntısı, iç sıkıntısı, kasvet, hüzün.
sagınıştığ Hüzünlü, elemli, kasvetli. iç sıkıntısı veren.
sagıs 1. Sakız, çiklet. 2. Reçine, ağaç sakızı, katran. **karagay sagıs** çam reçinesi. 3. Ağaç kükürdü.
sagista- Katranlamak, ziftlemek.
sagistığ Reçineli.
sagiş 1. Akıl, zekâ. 2. Şuur, bilinç. 3. Düşünce, fikir, düşünme.
sagişka kir- Hatırlamak, aklına gelmek, hatırına gelmek.
sagişrabas Gamsız, kaygısız, tasasız.
sagişraçı 1. Özenli, dikkatli, itinalı. 2. Endişeli, telâşlı. 3. Kederli, üzüntülü, mahzun.
sagişraş Telâş, endişe, heyecan, tasa, keder, üzüntü.
sagişrat- 1. Tedirgin etmek, huzurunu bozmak, huzursuz etmek, rahatını kaçırmak, telâşlandırmak. 2. Hüzün vermek, kederlendirmek,

efkârlandırmak, üzmek, üzüntü vermek.
sagiş sanañ- Düşünmek, düşünceye dalmak, tefekküre dalmak.
sagişsıra- 1. Üzülmek, efkârlanmak, kederlenmek, içi sızlamak, hüzünlenmek. 2. Bir şeyi merak etmek, tasalanmak, endişelenmek, endişe etmek, kuşkulanmak.
sagiştığ Akıllı, zekî.
sagol Pusu, tuzak.
sak 1. Sak, uyanık, gözü açık. 2. Dikkatli. 3. Ayık, sarhoş olmayan. 4. (Uyku için) Hafif, derin olmayan. **sak uygu** hafif uyku.
sakkıl (*Kond.*) (*zool.*) Sincap. Ayrıca bkz. **sagıl**.
sakta- Beklemek, gözlemek. **Aymakçılardı sakta!** Misa-firleri bekle !
saktaganı Bekleme, umma, gözleme.
saktalbaan Beklenmedik, umulmadık, ummadık.
sal (I) Sal.
sal- (II) Koymak.
sala Dal, budak (ağaç için). **Sala talbıraçça.** Dal sallanıyor
salalığ Dallı budaklı, budaklı.
salbak Sallanma, salınım.
salbaktan- Sarkmak, sarkık olmak.
salbaktat- Sallamak, sallandırmak.

salban (*hot.*) Râvent; kara buğ-daygillerden büyük yapraklı otsu bir bitki. (Lât. Rheum officiale).

salçañ ot (*hot.*) Isırgan otu (Lât. Urtica).

salda 1. Pulluk; kara saban. *salda çolu* saban izi, evlek. 2. Kadın şamanın ruhu.

salgın Rüzgâr, yel. *üdüre salgın* ters rüzgâr, muhalif rüzgâr; (*ata s.*) *Salgınınğ künde aarçı çok, sağış sananganda uygu çok.* Rüzgârlı günde çiy olmaz. düşünürken uyku tutmaz.

salgina- Esmek, rüzgâr esmek.

salig Eğim, meyil.

salıglıg Eğik, meyilli, şev, bayır

salındazı (*gr.*) Vurgu.

salkla- Yerleştirmek; toplamak; doldurmak (eşya vb. için). *nehelerdi salklarga* eşyayı yerleştirmek.

salkoviy Ruble.

saltım Döşeme, kaplama.

saltım altı Bodrum.

samna- Ayırmak, tahsis etmek, önceden tayin etmek.

san Sayı, adet.

sana- 1. Saymak. *akçanı sanar-ga* parayı saymak. 2. İstemek, arzu etmek. *Ilarga par kelerge sanapçam.* Onlara gitmek istiyorum. *Oolak po nomnu kurarga sanapça.* Oğlan bu kitabı okumak

istiyor

sanaganı Sayma, sayı sayma; hesaplama.

sanan- Kendi kendine düşünmek, tefekküre dalmak.

sananganı 1. Düşünme, düşünce, fikir 2. İstek, arzu, emel. *Meeñ "sananganıma pol!* Benim isteğim olsun!

sanaş Sayma, sayış, hesaplama, hesap etme.

sançı Muhasebeci, muhasip, sayman.

sandığı Dik, sarp, yalman. *sandığı tag* dik dağ, sarp dağ.

sanı Miktar, sayı, adet.

sanı çok Sayısız, haddi hesabı yok, haddi hesabı olmayan.

sannıg Sayı ile ilgili, sayısal.

sap 1. Sap, kabza. *pıçak sabı* bıçak sapı. 2. Bitki sapı. *çakkiyek sabı* çiçek sapı.

sapta- 1. Sap takmak. 2. İğneye iplik geçirmek, iğneye iplik takmak. *İngege çipti sapta.* İğneye ipi geçir.

sarbay- Hayvan yününü atmak; eğirmeğe hazır hâle getirmek için hayvan yününü bir sopayla dövmek.

sarbazan Gülle veya şarapnel atan büyük ateşli silah, top. *sarbazan ogu* top mermisi. Ayrıca *bkz. tarbazan.*

sarga- Harman savurmak, elemek, elekten geçirmek.

sargamdık Sarımtırak, sarıya yakın, sarıya çalan.
sargar- Sararmak, sarı olmak, sararip solmak.
sargargan Sararmış, sararıp solmuş, solgun.
sargaş Kalbur; tahıl veya çam fıstıklarını elemek için kullanılan seyrek telli elek.
sargat (*bot.*) Yabanî iğde ağacı, kumdikeni. (Lât. Hippophae rhamnoides)
sargay (*bot.*) Nodları (düğüm-leri) ilaç yapımında kullanılan gülgillerden bir bitki.
sarıg Sarı, san renk.
sarıgaş (*bot.*) Sarıya çalan bir cins mantar
sarıg may Tere yağı.
sarıg ozu Yumurta sarısı.
sarın Şarkı. *oyun sarını* oyun şarkısı, *çaraş sarını* halk şarkısı, türkü; *ırın sarın* melodi, ezgi, hava.
sarınçı Şarkıcı, ses sanatçısı.
sarna- Şarkı söylemek.
sarnaçı Şarkıcı, şarkı söyleyen kişi, muganni.
saman- Kendi kendine şarkı söylemek, hafif hafif şarkı söylemek, şarkı mırıldanmak.
sartka (*zool.*) Kene, sakırğa.
sas Batak, bataklık. *ert polbas sas* geçilmez bataklık, geçilmesi mümkün olmayan bataklık.

sas kıyağı (*bot.*) Ayak otu.
sastığ Bataklık. *sastığ çer* bataklık yer
sastıp Demirden yapılma kürek, bel.
sat- Satmak, satış yapmak.
say Çakıl, çakıl taşı.
saya (I) Her *Çıl saya Tomazakta tınança*. Her yıl Tomazak'ta (Tom ırmağı kıyısında) dinleniyor
saya- (II) 1. Yıkamak, kırmak, parçalamak, bozmak. 2. Atın koşumunu çıkarmak.
sayak Seyrek, sık olmayan, az. *sayak şaş* seyrek saç.
sayal 1. Kırılmak, parçalanmak, parça parça olmak, yıkılmak. 2. Atın koşumu çıkarılmış olmak.
sayalbas Yıkılmaz, bozulmaz, kırılmaz, sağlam, dayanıklı.
sayalğan 1. Yıkılmış, harap, tahrip edilmiş. 2. Koşumu çıkarılmış.
sayga- Vaz geçirmek, caydır-mak.
saygak Bahane.
sayra- Karaya oturmak.
sayrañ 1. Sığlık, sığ yer. 2. Sığlaşmış, derinliğini kaybetmiş, sığ.
sebir- Semirmek, semiz hâle gelmek, şişmanlamak, kilo almak.
sebirgeni Aşırı şişmanlama, çok fazla kilo alma.

sebis Semiz, şişman, tombul.
seek (*zool.*) Sıvri sinek.
seek-maas (*zool.*) Böcek, haşere, haşerat.
seeñ (*gr.*) Senin; ikinci teklik kişi zamirinin ilgi (genitif) durumu çekimi.
segertkiş (*zool.*) Pire.
segir- Segirtmek, atlamak, daldan dala atlamak.
segis Sekiz, sekiz sayısı.
segizon Seksen, seksen sayısı.
seleñeş Salıncak.
seley (*zool.*) Yaban horozu, çalı horozu.
semis *bkz. sebis.*
sen (I) (*gr.*) Sen; ikinci teklik kişi zamiri.
sen- (II) İnmek, azalmak. *Şijig sen pargan.* Şiş inmiş.
seniyi Seninkî. sana ait olan, senin.
seranke Kibrit.
sereen 1. Serinlik, soğukluk.
 2. Serin, soğuk.
serelen- Soğumak, serinlemek.
serelengeni Soğuma, serinleme.
serki- Dans etmek, oynamak.
serkiçeñ Dansa ait, oyuna ait, dansla ilgili. *serkiçeñ kög* (*müz.*) dans müziği, oyun müziği.
serkiş Dans, oyun.
serkişçi Dansçı, rakkas, rakkase, oyuncu.
ses- 1. Duymak, hissetmek.
Aday añni sesça. Köpek

avını hissediyor 2. Sezmek, fark etmek, farkına varmak.
sestir- Duyurmak, sezdirmek, hissettirmek.
setki- 1. Sezmek, duymak.
 2. Anlamak, aklına gelmek, fark etmek.
setkim Hassaslık, duyarlık, dikkatlilik, uyanıklık.
setkimniğ Dikkatli. uyanık, gözü açık, hassas. *Ol setkimniğ kiji.* O uyanık kişidir
setkiş Gözleme, gözetleme, gözlem.
setleş- Zonklamak, atmak.
seybe (*bot.*) Üvez; gülgillerden bir ağaç (Lât. *Pirus sorbus*) ve muşmulaya benzeyen yemişi.
sezergек Dinç, çevik, canlı.
sezin- Sezmek, sezinlemek, hissetmek.
sezindir- Sezdirmek, hissettirmek, sakındırmak, önceden haber vermek, uyarmak.
sezingeni Sezgi, hissetme gücü, tahmin, sezme.
seziş Seziş, sezmek ışı.
seziştig Anlayışlı, ferasetli, sezme yeteneği olan.
sıbildiñ (*zool.*) Kunduz (Lât. *Castor fiber*).
sıbır- 1. Kulağa fısıldamak, kulağa fısıllı fısıllı konuşmak
 2. Üfürükçülük yapmak, büyücülük yapmak.

sıbıra (I) Ayrıntılı olarak. tafsilatlı olarak, ayrıntılı bir şekilde, etraflıca.

sıbıra- (II) Süpürmek, silmek, silip süpürmek. *Tergideñ itpek unduktarın sıbırdı* Masadan ekmek kırıntılarını süpürdü.

sıbirakçı 1. Büyücü, üfürükçü, büyü yapan kişi 2. Otcu, otacı, köylerde hekimlik yapan kişi 3. Sihirbaz, hokkabaz.

sıbiran- Fısıldaşmak.

sıbıraş Fısıltı, fısıldama, fiskos.

sıbiş Süpürge, süpürmeye yarayan araç Ayrıca *bkz. sıybaş*.

sıgır- Islık çalmak

sıgırayt- Gözlerini kısmak, gözlerini yarı kapamak.

sıgırtkış Düdük.

sıın (*zool.*) Erkek geyik; Sibirya'da yaşayan bir geyik türü.

sıt (*folk.*) Ağıt.

sık- Sıkamak, sıkıştırmak.

sıksın- Kolları sıvamak, çemremek.

sıkta- Ağlamak.

sıktaganı Ağlama, ağlayış.

sılagay 1. Düzgün, mevzun. 2. Boylu poslu, endamlı.

+sın/-+sin-;+sun/-+sün- İsimlerden fiil türeten ek. *çürek-sin-* çekinmek; *çoksun-*

özlemek, *assın-* küçültmek, azaltmak.

-sın/-sin; -sun/-sün; -zın/-zin; -zun/-zün Üçüncü teklik kişi emir eki. *parzın* gitsin; *kelzin* gelsin; *nanzın* dönsün, *parbazın* gitmesin; *kelbezın* gelmesin.

sın (I) 1. Sıra dağ. 2. Görünüş, suret. 3. Dış görünüş, şekil, duruş. 4. Boy

sın- (II) Kırılmak, parçalanmak, kopmak. *Takta sındı.* Sandalye kırıldı.

sınakkay Kolay kırılan, gevrek, kırılan.

sınakşıl Meraklı, merak uyandıran, ilgi çekici.

sındır- Kırmak, parçalamak, koparmak.

sındırış Kırma, kırış, kırma hareketi.

sıngada Uzunlamasına, boylu boyunca; kenarınca, kenarından. *Añçı suğ sıngada par çördü.* Avcı ırmak kenarından yürüyordu.

sınınañ Uzunlamasına, boylu boyunca, boydan boya.

sınma (*zool.*) Çil; orman tavuğugillerden eti için avlanan bir kuş, dağ tavuğu (Lât. Tetraesthes bonasia).

sınmala- Çil avlamak, çil avcılığı yapmak.

-sınnar/-sinner;-sunnar/-sünnar; -zınnar/-zinner;

-zunnar/-zünнар Üçüncü çokluk kişi emir eki *par-zunnar* gıtsınlar; *kelbezinner* gelmesinler; *nanmazinnar* dönmesinler; *kessinner* kes-sinler

sınzı- 1. Cıyak cıyak bağırarak. 2. Sızlanmak. mildemek. yanıp yakılmak.

sıñ- İçine sığmak, almak, sığmak.

sıñra (I) Çingirak, zil.

sıñra- (II) Zil çalmak, çingirak çalmak.

sıñraçak (*bot.*) Çan çiçeği. Meryem ana eldiveni (Lât. Campanella).

sıñrak Çınlama, tınlama, zil ses.

sır Boya.

+sıra-/+sire-; +zıra-/+zire-

İsimlerden fiil türeten ek. *şagsıra* savaşkan olmak; *mañzıra-* acele etmek; *mönüşüre-* zayıflamak, hal-siz düşmek; *çoksıra-* fakirleşmek, müflis düşmek.

sırañay Hemen, derhal, anında.

sırçı Ressam, resim yapan sanatçı.

sırın Palto, manto.

sırınma (*bot.*) Liken; bir mantarla bir su yosununun ortak yaşamasıyla ortaya çıkan bitkilerin genel adı. Ayrıca *bkz. terbe.*

sırt- Yorganı iri iri, aralıklı diktirmek

sırtkan İri iri, aralıklı dikilmiş.

sırıla- 1. Resim yapmak. 2. Boya-

mak, boya yapmak.

sırlagan 1. Boyalı, boyanmış, boya sürülmüş. 2. Çeşitli renklere boyanmış.

sısta- Bir yeri sızlamak, şiddetli acı duymak, ıstırap çekmek.

sıy Hediye, armağan; ikram. *sıylap pergen* hediye edilmiş, armağan verilmiş.

sıyba- 1. Süpürmek. 2. Okşamak, sıvazlamak

sıybaş Süpürge. *bkz. sıbış.*

sıyçı Konuksever, misafirperver
Ayrıca *bkz. sıylakçı*

sıyła- İkram etmek, hediye etmek, armağan vermek, bağışlamak.

sıylakçı Konuksever, misafirper-ver
Ayrıca *bkz. sıyçı.*

sıylan- Ağırılanmak, ikram edilmek, misafir edilmek.

sıyłaş Hediye, armağan, ikram, ikram etme.

sibolon Tutuklu, mahbus, mevkuf.

siler (*gr.*) Siz; ikinci çokluk kişi zamırı.

silerdiñ (*gr.*) Sizin; ikinci çokluk kişi zamirinin ilgi (genitif) durumu çekimi.

silgi- Silmek, silkelemek, sarsmak.

silgin- Sarsılmak, titremek, salanmak, silkinmek.

silgiş Silkme, sarsma, sallama.

silig Güzel, sevimli, tatlı. *silig tülkü* sevimli tilki.

sirle- Titremek, ürpermek.
sirleş (I) Titreyiş, titreme, ürperme.
sirleş- (II) Titreşmek, ürpermek, heyecandan titreşmek.
sirleştig Titreyen, titreşen.
siy- Erimek, eriyerek dağılmak.
siydir- Islatmak, içine su çek-tirmek, ıslamak.
siygeni İçme, emme, içine çekme.
slekkey Tükürük; salya.
slekkeyle- Tükürüklemek, tükürmek.
slekkeylig Salyalı, salyası akan.
sogan Ok; yay ile atılan ok.
soguluş- Yer sallanmak, sarsılmak.
sogum Eti için beslenen evcil hayvan.
soguş Savaş, harp, muharebe, dövüş, kavga.
sok- 1. Hayvan boğazlamak, eti için hayvan kesmek.
 2. Dokumak; örmek, işlemek. *keden sogarga* keten dokumak 3. Öğütmek, dövmek, küçük parçalar haline getirmek.
sokçañ Kesmeyle ilgili, boğazlamakla ilgili.
sokkanı Kesme, boğazlama. *mal sokkanı* hayvan kesme
soksug Sarsıntı, çarpma.
soksul- Sallanmak, sarsılmak, çalkalanmak.
soktan- Hoplayıp zıplamak,

tepinmek. *Pala soktança.*
 Çocuk hoplayıp zıplıyor
sokturtkan Dövülmüş, dayak yemiş. (*ata s.*) *Sokturtkan pörü tülünü aparça.*
 Dayak yemiş kurt tilkiyi avlar; dayak yiyen kurt acısını tilkiden çıkarır
sol Sol. *sol kol* sol el; *sol çanunañ* soldan, sol taraftan.
solagay Solak.
solgum Harika, muhteşem, eşsiz; hayret verici. *solgum kiji* muhteşem kişi.
som 1. Suret, kılık. 2. Tip, görünüş. 3. Fotograf.
 4. Tasvir, betimleme; taklit. *kaya tajında kiji somu* kaya taşında insan resmi, tasviri.
sondurkak Meraklı, ilgi çekici, merak uyandıran.
soñ kal- Sona kalmak, geride kalmak.
soñna- Takip etmek, adım adım peşinden gitmek, izlemek. *Meeñ sooba soñna!* Benim arkamdan gel.
soñnaş- Kovalamak, ardından koşmak, ardından gitmek. *Añnu soñnaş!* Avı kovala!
soñuzu Sonradan, daha sonradan, bilâhare.
sooba Arkadan, peşinden, ardından. *Aañ sooba pararga!* Onun ardından gitmek.

soodug Tavla, atların bağlandığı yer
soogani Soğuma, serinleme, havanın soğuması, serinlemesi.
sook 1. (is. ve s.) Soğuk, ayaz. *Püün sook kün.* Bu gün soğuk gün. 2. Soğuk olarak, soğukça.
Sook Akka Noel baba. *bkz. Apşıy Sook.*
sookka aldır- Soğuk almak, üşütmek.
sookka kaptırganı Soğuk kapma, soğuk alma, üşütme, soğuk algınlığı
sookka şırık- Üşümek, donmak
sool- (Su vb sıvılar için) Azalmak, eksilmek. *Çaygı-da suglar sool parçalar.* Yazın ırmakların suyu azalıyor
sool par- Gözleri kör olmak, göz nurunu kaybetmek
soon Art, arka kısım.
soonañ Sondan, arkadan, geriden, arkasından.
soonda Sonra, daha sonra, ondan sonra. *Ol kerekten aara soonda erbektejerbis.* O işi daha sonra konuşacağız.
soondagı Ondan sonraki, daha sonraki
soondagı sös Son söz.
sor- Emmek, sömürmek, sorumak. *Süt sordı.* Süt emdi.

soray- Ucu çıkmak, biraz çıkmak, baş göstermek.
sorbu Yara izi, dikiş izi, yara yeri.
sordur- Emzirmek, emdirmek
sorsu- Solumak, sesli sesli burundan solumak, öfkeyle burundan nefes alıp vermek
sortuk- Huyundan vaz geçmek, alışkanlığından vaz geçmek, bırakmak *Men karangı sortuga perdım.* Ben yavaş yavaş bıraktım.
soruk Küçük koy; sâkin, durgun koy
soot- Soğutmak, soğuk hâle getirmek.
soy- 1. Kabuk soymak; deri soymak, yüzmek. 2. Atı kamçılama, ata kamçı vurma.
soyga Ağaç kabuğunun soyulmasıyla elde edilen bir cins kahnıp
soyul- Soyulmak, derisi yüzülmek, kavlamak.
sögül- Sökülmek, dikişi sökülmek. *Könek çikteñ sögüldi.* Gömlek dikiş yerinden söküldü
sögüş Küfür, sövme, sövüş, hakaret.
sök- 1. Sövmek, küfür etmek, hakaret etmek 2. Sökmek, dikişlerini sökmek.
sökençik Hırçın, homurdanıp duran.

söök 1. Kemik. 2. Cenaze. naaş. 3. Boy, kabile.
söökter Mezarlık, kabristan.
sööküg 1. Kemikli, kemikleri çıkık, derısı kemiklerine yapışmış, cılız. 2. Kemikle ilgili, kemige ait. kemikten, kemikten yapılmış.
sööl 1.(sp.) Bitiş yeri, varış, finiş. 2. Sığıl, özellikle ellerde oluşan küçük ur
söölge çet- Yanşı bitirmek, bitiş noktasına ulaşmak.
sööllüg 1. Sığıllı. 2. Sonuncu, sonda bulunan
sööt Söğüt, söğüt ağacı.
sörte- Sürüklemek, sürükleyip götürmek, sürümek.
sörtel- Sürüklenmek, sürünmek.
sörtke At derisinden yapılan halat.
sös (gr.) Söz, kelime, sözcük.
sös kebi Ata sözü, atalar sözü.
sös köçüreri (gr.) Hece bölünmesi, hece bölmesi.
sös per- Söz vermek, vaad etmek.
söstüg Sözle ilgili, söze ait, °sözel.
söstük Sözlük, lügat.
sözürbe Ağ, balık ağı.
spotke Sadece baş parmağın tek olarak, diğer dört parmağın ise topluca girdiği eldiven.
sug 1. Su. 2. Irmak, nehir, çay
sugalgi Buzdaki delik, oyuk.

sugar- 1. Su vermek, su içirmek. *Mallardı sugar!* Mallara (davarlara) su ver!
2. Sulamak. *Krede tabağın sugar!* Sebzeleri sula!
sugarganı 1. (Hayvan için) Suvarma, su verme, su içirme. 2. Sebze ve çiçek sulamak.
sug eezi (folk.) Su cini, suyun sahibi olan cin.
sug ersegi (zool.) Yalı çapkını, su kıyılarında yaşayan bir kuş, iskele kuşu, emircik (Lât. Alcedo atthis).
sug kaji Rıhtım.
suglig Sulu, sıvık.
sugluk Gem, atın ağzına takılan demir alet.
suglukta- 1. Gem vurma, gemlemek. *Atı sugluktağa gerek.* Atı gemlemek gerek. 2. Atın taşkınlığını önlemek.
sug töbergezi Iрмаğın aşağı kısmı.
sugun- Sokmak, tıkmak, tıkiştirmek, sokuşturmak.
suk- Saklamak, gizlemek.
sukkol (anat.) İşaret parmağı.
suksa- Susamak, su içme ihtiyacı duymak.
suksu Susuzluk, susama. *Suksu kantır!* Susuzluk gider!
sula (bot.) Yulaf, buğdaygillerden otsu bitki. (Lât. Avena sativa).

sulalig Yulafa ait, yulafla ilgili, yulaftan. yulaftan yapılma.

suna (I) Uzata uzata, boylu boyunca

suna- (II) El uzatmak

sur (*zool.*) Kız böceği; eklem bacaklılardan zar kanatlı bir böcek. (Lât. Libellula depressa).

sura- 1. Sormak. 2. İstemek, dilemek, rica etmek.

surag 1. Soru, soru *surag peribizerge* soru sormak. 2. Rica, dilek, istek

suragçı Ricacı; kendi için veya bir başkası için ricada bulunan kişi.

suragdıg 1. Soru soran, sorgucu. 2. Soru sorar gibi.

suraglıg Soran, sorar gibi. soru sorar gibi.

suraglıg pölgü Soru işareti. *Mında suraglıg pölgü turguzarga kerek.* Buraya soru işareti koymak gerekir

suralgan Sorulan, soruşturulan.

suran- Rica etmek, dilemek, ıstirham etmek, bir şeyi yapmak için izin istemek.

suranış Dilek, istek, rica.

suraştır- Soruşturmak, soru sorarak araştırmak.

sus (I) 1. Işık, nur *kün suzu* güneş ışığı. 2. (*zool.*) Dişi ördek, göl ördeğinin dişisi.

sus- (II) Su çekmek, su almak.

suska Balıkçı kepçesi, küçük balıkları yakalamak için kullanılan kepçe.

susku 1. Kürek; faras. 2. Kepçe, çömçe.

susta- Parlamak, parıldamak, ışık saçmak, ışıldamak.

sustan (*zool.*) Su sıçanı.

suyuk Sıvı, mayi, akışkan, akar

suzak-askır (*zool.*) Suna; erkek ördek.

sügen Balıkçı ağı.

sügen suk- Balık ağını yerleştirmek, balık ağı germek

süme 1. Maharet, el yatkınlığı, ustalık. 2. Öğüt, nasihat, tavsiye. *Po arıg pır süme.* Bu iyi bir öğüt.

sümelig Mahir, usta, maharetli, mahareti olan.

sür (I) Koni, mahrut.

sür- (II) 1. Sürmek. 2. Kovalamak, takip etmek, peşinden gitmek. 3. Kovmak, defetmek.

sürtküş Merhem, deriye sürülecek kullanılan ilaç.

sürün- 1. Sürçmek, takılmak, değmek. 2. Okumada tereddüt geçirmek, takılmak, duraklamak, duraksamak.

sürünçi Ulak.

sürünmeş Belik; saç örgüsü. *Sürünmeş ör!* Belik ör!

sürüş (I) Takip etme, izleme, kovalama.

sürüş- (II) Kovalamak, takip

etmek, peşinden koşmak;
arkasından yetişmek.

sürüşçi Takipçi, izleyen, kovalayan, ardından koşan.

süs- Süsmek, tos vurmak,
boynuzla vurmak.

süt Süt.

süttig Sütlü, sütten yapılma.

süzegen Süsen, tos vuran,
boynuz vuran. *süzegen nek*
süsen inek.

süzetki (*folk.*) Halk inanışına
göre evlerde yaşayan cın

süzüş Süsme, tos vurma.

Ş

-ş (I) Fiilden isim türeten ek.
tanış tanıdık; *sargaş* kalbur
makinesi; *eniş* iniş, *püdüürüş*
inşaat, *pölüş* pay, hisse.

-ş- (II) Ortaklık bildiren fiilden fiil
türetme eki. *çooktaş-* birlikte
konuşmak; *sarnaş-* bir kim-
se ile birlikte şarkı söylemek;
çöpteş- anlaşılmak; *pazış-*
birlikte adım atmak; *keziş-*
birlikte kesmek; *teş-* bir
kimse ile birlikte konuşmak,
söyleşmek.

şaaçıl- Fıskırmak, serpilmek,
saçılmak.

şaaçılış Damla, serpinti.

şaaş per- Fotoğraf çekmek.
Somıñnı şaaş pereyin !
Fotoğrafını çekeyim !

şaaş Felâket, belâ, musibet, afet.

şabal 1. İğne yaprak, iğne
yapraklar 2. Dal, budak.
kurug şabal kurumuş dal.

şaballıg 1. Dallı budaklı, dallı.
2. İğne yapraklı.

şabık Ot biçimi. ot biçme.

şabılış- Sallamak, çalkalamak.

şabılışkanı Atma. çarpma,
çarpıntı. *çürek şabılışkanı*

yürek çarpıntısı.

şabın- Kanat sallamak, kanat çırpamak.

şabır Keten bezinden yapılma gömlek; entari.

şabiş Savaş, cenk, meydan savaşı, muharebe.

şabla Kaşık.

şaçık Aniden ortaya çıkan kaza, bela, musibet, dert.

şaçılan- 1. Homurdanmak, mırıldanmak, söylenmek. 2. Tepesi atmak, beyni dönmek, parlamak, ateş püskürmek.

şaçılançık Homurdanan, söylenip duran, burnundan soluyan, öfkeli, hiddetli.

şaçır- Sıçramak, fişkırmak, püskürmek, taşmak.

şaçırat- Sıçratmak, fişkirtmek, püskürtmek, taşımak, serpmek.

şaçırıp Çok hızlı olarak, pek hızlı bir şekilde.

şag 1. Küfür, sövme, sövüş. 2. Savaş, harp, muharebe.

şagam (gr.) Şimdiki zaman.

şagamgı Şimdiki, şu andaki.

şagam-ok Hemen, derhal.

şagın (I)- Kivılcım, şerare. *Şagın şacırapça.* Kivılcım saçıyor

şagın- (II) Kivılcımlanmak, ışıltılı parlamak, saçılmak.

şagla- Sövmek, küfretmek, paylamak, azarlamak.

şaglan- Sövmek, küfretmek,

ağzını bozmak, kötü söylemek.

şaglaş- Sövüşmek, birbirine küfretmek, birbirine hakaret etmek, birbiriyle mücadele etmek.

şagın Yağır, atın sırtı; atın omuzları arasındaki yer

şajak Fırça; resim fırçası, tıraş fırçası.

şakçañ Zehirli.

şakpın (bot.) Akasya.

şal- 1. Batırmak, bandırmak, banmak. 2. Güneş ışık saçmak, güneş ışık vermek, güneş ışık yaymak.

şala Az, azıcık, yarım, tam değil.

şala katçı yarım okur yazar, az buçuk okuma yazma bilen, yarı cahil.

şala-şula Üstün körü, özensiz, baştan savma, şöyle bir, şöyle böyle; azıcık.

şalban Endişeli, kuşkululu, huzursuz, vesveseli; telâşlı.

şalçı- Kavga çıkarmak, huysuzluk etmek, huysuzluk çıkarmak.

şalçıg Kavgacı, kavga çıkartan, huysuzluk çıkaran.

şalçık Su birikintisi, gölek, gölet; çamur. (ata s.) *Şalçıkka passañ çol polar, payga parzañ mal polar.* Çamura basarsan izin kalır, zenginle evlenirsen hayvanların olur

şalda- Kemirmek, bir şeyi kemire

kemire bitirmek. *Aday söök-ti şaldapçu.* Köpek kemiği kemiriyor

şalgan Şalgam.

şalgı Orak, ot biçme aleti. *şalgı tapta-* orağı bilemek, orak bilemek, orağı keskinleştirmek.

şalgın Isırgan otu.

şalık- Bitki solmak, sararmak, bitki tazeliğini kaybetmek, çiçek solmak.

şaltakta- Kırletmek, pisletmek, lekelemek.

şamçıl Kir tutar, kir tutucu, çabuk kirlenen, kiri gösteren.

şan İlk kar, mevsimin ilk karı.

şana Kayak, ski.

şana çolu Kayak yolu, kayak yeri, kayak pisti.

şanaçı Kayakçı, kayak kayan kişi.

şanak Kızak.

şanaktıg Kızağa ait, kızakla ilgili.

şana kürçeği 1. Av küreği, avcı küreği 2. Kayak değneği, kayak sopası.

şanalıg Kayakla ilgili, kayağa ait.

şan çag- Kar ince ince yağmak.

şançak Fıçı.

şan Çan.

şanış (*bot.*) Kar topu ağacı; hanımeliğillerden zeytını meyvesi kırmızı renkte bir

ağaççık. (Lât. *Viburnum*)

şap (I) Şan, ün, şöhret.

şap- (II) 1. Çarpmak, vurmak, dövmek. 2. Kuru ot tırpanlamak, kuru ot biçmek. 3. El çırpmaq, alkışlamak, el şaklatmak, el çarpmak. *kol şabış* elleri birbirine çarparak ses çıkarmak, alkışlamak.

şapkı Kapan, tuzak.

şaptıg Tanınmış, bilinen, meşhur, tanidik.

şar Bileği taşı.

şara Ağaçtan yapılma büyük fincan, tas, kâse.

şarbak (*Kond.*) (*zool.*) Sincap.

şarçın Tavla, orduya ait atların bağlandığı yer

şarga (*zool.*) Küçük bir tatlı su balığı. Kuzey Avrupa ve Sibiryaya sularında yaşayan, tek dorzal yüzgeci bulunan kurşuni renkli ince uzun bir balık. (Lât *Thymallus*)

şargılak (*zool.*) Kokarca.

şarı- Sarmak, sarmalamak.

şarık 1. Terlik, ev terliği. 2. Yazlık kadın ayakkabısı, sandalet türü bayan ayakkabısı.

şarıl- Sarılmak, dolanmak, bir şeyin etrafına dolanmak, sarılmak.

şarın- Sarınmak, kendi üstüne sarmak. bürünmek.

şantkaş Çayır çekirgesi, cırlak.

şarklaş- Tartışmak, münakaşa etmek, ağız kavgası yapmak.

şaş (I) Saç.

şaş- (II) Batırmak, saplamak, sokmak, takmak, ilıştirmek.

şaşıra- Serpelemek, serpinti halinde auştırmak.

şaşkak (*zool.*) Kene, sakırğa.

şaşkaştır- Anlatmak, söylemek, demek.

şaşkı Zıpkın, balık avlamada kullanılan alet.

şaştıg Uzun saçlı, saçı uzun olan, saçlı.

şatkiş (*zool.*) Balıkçıl, balıkla beslenen kara kuş.

şatla- Gök gürlemek, gök gürültüsü olmak, gök gümbürdemek.

şatlak Bora, fırtına, afet.

şaybı- Çalkamak.

şaybın- Çalkanmak, sallanmak, ırganmak (asılı bir şey için).

şaygılış Dalga, fişkırان dalga, yükselen dalga.

şayık Taşkın, taşma, su baskını, nehrin taşması, nehrin kabarması.

şaykı- Çalkamak, çalkalanmak, dalga çarpmak.

şeber 1. İhtiyatlı, dikkatli, itinalı. 2. İdareli, tutumlu, idare etmesini bilen. 3. Muntazam, zamanını şaşırmayan.

şeberle- Saklamak, tutmak, muhafaza etmek, korumak, esirgemek.

şeberlen- 1. Sakınmak, çekinmek, korunmak. 2. Muntazam olmak, düzenli olmak, dakik olmak, özenli olmak.

şeberlenip 1. İhtiyatla, ihtiyatlı olarak. 2. İhtimamla, özenle, itinayla. 3. Muntazaman, zamanını şaşırmadan, tam zamanında.

şeberlig 1. İhtiyatlı, ihtiyatkâr. 2. İdareli, tutumlu, tasarruflu. 3. Muntazam, zamanını şaşırmayan.

şeden (I) Çit, tahta perde.

şeden- (II) Çitle çevirmek, etrafına çit çekmek, çevirmek.

şedenen- Toprağını çitle çevirmek, bahçesinin etrafına çit çekmek.

şedik Çetin, zor, güç, zahmetli.

şedikten- Güçlük çekmek, zorluk çekmek, zahmet çekmek.

şediktendir- Güçleştirmek, zorlaştırmak, zahmet vermek.

şedikteniş Güçlük, zorluk, çetinlik, sıkıntı.

şejilig Çözölmüş, açılmış.

şekpen Çuha.

şekpennig Çuhadan yapıma.

şel- Atmak, fırlatmak, savurmak, bırakmak. *Ol tayaktı çerge şeldi.* O sopayı yere attı.

şeliş- Atılmak, fırlamak, saldırmak, kendini atmak, sıçramak.

şem (*tip*) Balgam.

şen Ölçü, ölçüt.

şendi (*bot.*) Zambak.

şeni Gibi, sanki, -casına. *Alıp tag şeni polubıstı.* Alp (yiğit) dağ gibi (heybetli) oldu.

şeni çok Oldukça, gayet, aşırı ölçüde, haddinden fazla.

şeñdi paji (*bot.*) Şakayık çiçeği.

şergey Küçük vahşi hayvanları avlamakta kullanılan kapan, küçük kapan.

şerig Ordu, askeri kuvvet. *çaalaşcatkan şerig* seyyar ordu, hareket halindeki ordu. *Pistiñ şerig negdirbes polça.* Bizim ordumuz yenilmez.

şerşep Basamak, ayak; kademe, merhale.

şerte- Fiske vurmak, fiske atmak.

şerten- 1. Yemin etmek, yemin billah söylemek. 2. Ant içmek, bir şey için ant içerek söz vermek.

şerteniş 1. Yemin. 2. Ant, ant içme.

şertik Fiske.

şertkeni Fiske vurma, fiske atma.

şeş- Çözmek, açmak; ip vb. çözmek, düğüm çözmek.

şıbirgan (*tip*) Döküntü.

şıda- Dayanmak, sabretmek, tahammül etmek, çekmek.

şıdaaçı Dayanıklı, her şeye katlanabilen, mukavim.

şıdaçañ ebes Dayanılmaz, dayanılamayacak kadar, tahammül edilemez, katlanılmaz.

şıdanıp poları Dayanabilme, sabretme, tahammüllü olma, her şeye katlanabilme

şıdanıp polbazı Dayanamama, tahammül etmeme, hoş görüszlük.

şıdırım 1. Sabır, tahammül. Kendine hakim olma, nefsi-ne hakim olma. 2. Dayanıklılık, mukavemet gücü, tahammül gücü.

şıdırımnıg 1. Sabırlı. 2. Kendine hakim, kendini zaptedebilen. 3. Canı pek, dayanıklı, mukavim.

şıganak Dirsek, kol ile ön kol arasındaki eklemın arka yanı.

şıganakta- Dirsekle dürtmek, dirseklemek, dürtüklemek, dürterek uyandırmak.

şıganaktan- Dirseğini dayamak, dirseklerini dayamak.

şıgar- 1. Çıkarmak, düşmek. *On peşteñ peşi şıgargandu on polar.* On beşten beşi çıkarınca on kalır 2. Çıkarmak, uzaklaştırmak. *Aday oolaktı çıştıñ şıgardı.* Köpek oğlanı ormandan çıkardı. 3. Sınıfı geçirmek; bir üst sınıfa geçirmek. 4. Yol vermek, iştin

çıkarmak, terhis etmek.

5. İzin vermek, serbest bırakmak.

şıgara Süresinde, müddetince, içinde, zarfında, müddet içerisinde.

şıgarganı 1. Çıkarma, çıkartma, çekme, atma, uzaklaştırma. *şerigler şıgarganı* askeri bir yerden çıkarmak, asker çekmek. 2. Yol verme, işten çıkarma, işten atma. 3. Piya-saya çıkarma, sürme, ihraç etme.

şıgıdırak Şık şık, şıkır şıkır ses çıkarma; şingırdama.

şıgıdırat- Şıkırdatmak, tıngırdatmak.

şıgıngı Çıkma, çıkış. *şıgıngı kelış (gr.)* çıkma (ablativ) durumu.

şıgış 1. Çıkış, çıkma, tırmanma. 2. Doğuş, doğma, ortaya çıkma. 3. Bir yerden çıkma, bir yerden çıkış.

şıla- 1. Cızırdamak, cızır cızır ses çıkarmak. 2. Vızıldamak, böcek vız vız etmek. 3. Kurşun veya ok vızlamak.

şıjalgı Tuvalet, yüz numara, helâ.

şık- 1. Çıkmak, dışarı çıkmak. 2. Tırmanmak, tırmanarak çıkmak. 3. Ayrılmak, bir yerden çıkmak, bir yerle ilişkisini kesmek.

şıkçak (anat.) Şakak.

şık ötpes Su geçirmez, su

geçmez.

şıktal- Nemlenmek, rutubetlenmek, rutubet kapmak, ıslanmak.

şıktalğanı Islanma, nemlenme, rutubetlenme.

şıktıg Yaş, ıslak, nemli, rutubetli.

şıla- Sürmek, sıvamak, yaymak, yaydırmak; macun, merhem vb. çalmak.

şılag Merhem, macun.

şılan- Sürünmek, kendi üzerine sürmek.

şıltag 1. Sebep, neden. *Pirda şıltag çoğul.* Hiç sebep yok. 2. Olay, hadise, vaka. 3. Keyfiyet, durum, hal. 4. Bahane, sözde sebep.

şıltaglıg Sebepli, nedenli.

şıltanında Dolayı, ötürü, yüzünden, sebebiyle, sayesinde.

şım 1. Sessizlik, sükûnet, sükût. 2. Sessiz, sakın, yavaş. 3. Sessizce, yavaşça, gürültüsüzce, usulca, uslu uslu, efendice. *Urokta pallar şım odurçalar.* Derste çocuklar sessizce oturuyorlar

şımalçık Küçük parmak, serçe parmak.

şımık Çubuk.

şım pol- Susmak, ses çıkarmamak, ağzını açmamak.

şım-şırık 1. Sessizlik, sükûnet. *oramda şım-şırık* sokakta sessizlik. 2. Sessiz, sakın, gürültüsüz. *aktap şım-şırık*

tamamıyla sessiz, tam sessiz.

3. Sessizce, gürültüsüzce.

şımtal Makı, çalılık, ormanın en sık yeri

şın (t.s.) 1. Gerçek, hakikat, 2. Gerçeklik. (s.) 1. Gerçek, hakiki. 2. Doğru, adil, haklı. (z.) 1. Gerçek olarak, hakiki olarak. 2. Doğru olarak, isabetle, düzgün bir şekilde.

şınap Gerçek olarak, hakiki olarak, doğru olarak. *Ol şınap aytça.* O doğru söylüyor

şın ebes Gerçek olmayan, gerçek değil, doğru değil, yalan.

şınıkta- Bir şeyin doğruluğunu yoklamak, doğru olup olmadığını kontrol etmek, denetlemek, denemeden geçirmek.

şınıktaçañ Yoklama ve kontrol ile ilgili.

şınıktal- Kendini kontrolden geçirmek, kendini muayene ettirmek.

şınıktalğan Denenmiş, sınanmış, yoklamadan geçirilmiş.

şınıktaş Yoklama, denetleme, kontrol.

şınıktap 1. Özenle, ıtına ile, inceden inceye, iyiden iyiye. 2. Dikkatle, dikkatlice, ihtimamlı bir şekilde. 3. İyi niyetle, samimiyetle, vicdanlı bir şekilde.

şın nebe Gerçek, hakikat, doğru.

Ol şın nebe pol partır. O gerçektir, o doğru idi.

şınıır- Domuz bağırmak, domuz cıyak cıyak bağırmak.

şınıırçı Yırtıcı sesli, keskin sesli, cıyak cıyak bağırان.

şınıırış Yırtıcı ses, keskin çığlık.

şırak Yarın, bulgur *sula şırak* yulaf yarması; *aş şırak* arpa yarması.

şıray 1. İnsan yüzü, çehre, sima. 2. Somak; hayvan yüzü, hayvan suratı

şırçı Ağaçtan yapılmış çay fincanı, ağaçtan çay bardağı.

şırığa- Üşümek, donmak, soğuktan titremek.

şırığış Üşüme.

şırıp Fındık, ceviz, fıstık vb. şeylerin kabuğu, kuru yemiş kabuğu.

şırпта- Kabuklarını ayıklamak; fındık, fıstık, ceviz vb. kuru yemişlerin kabuğunu çıkarmak.

şış Bahardaki buz çözümü, buzların çözülmesi, buzların eriyerek akıp gitmesi.

şışkan (zool.) Sıçan, fare.

şibe Müstahkem mevki, kale, or

şıik Cıvıltı, cıvıldaма, cıvıldaşma.

şıikta- Cıvıldamak, cıvıldaşmak, cıvıl cıvıl ötmek.

şıiktaş Cıvıldaış, cıvıldaма, cıvıl cıvıl ötme.

şijig Şişik, şişmiş, şiş, kabarık, ur

şimçi- Çimdiklemek, çimdik atmak.

şimçik Çimdik, baş parmak ve işaret parmağı arasıyla tutarak çekme.

şimçil- Çimdiklenmek, çimdik atılmak, çimdiklenmiş olmak.

şimişke Sivilce, ergenlik, ergenlik sivilcesi.

şimişkelig Sivilceli, yüzü sivilce dolu.

şirbey- Küsmek, alınmak, gücenmek, surat asmak, somurtmak. *Şirbey parıp oturça.* Küsüp oturuyor

şirge Karyola, yatak.

şiş (I) 1. Çıban, kan çıbanı. 2. Kebab şişi, kebabçı şişi.

şiş- (II) 1. Şişmek, kabarmak. 2. Yara şişip irinlenmek, çıban baş vermek. 3. Çıkmak, kalmak, yükselmek, havalanmak, kabarmak.

şiygin 1. Çizgi. 2. Hat, sınır.

şiy- 1. Çizmek. *Altınan şiy.* Altını çiz. 2. Bir şeyi kaydetmek, belirtmek, işaret etmek.

şiyibis- Üstünü çizmek, çizerek iptal etmek, çizerek silmek.

şoçu- Korkmak, ürkmek, bir şeyden ürkmek, irkilmek.

şoçug Ürküntü (hayvanlar için).

şoçugan Ürkmüş, korkmuş, ürkek.

şodu Nicelik, miktar, sayı.

kemiyet.

şodu çok Sayısız, hesapsız, sayılamayacak kadar çok.

şodun pilbes Sayılamaz, sayısız, sonsuz, pek çok.

şog Sıcak, kızgın, kızarmış, kor, köz, iyice yanmış kömür parçası.

şoga 1. Tebeşir 2. Kireç.

şogala- Badana etmek, badanalamak.

şoglan- Kömürleşmek, kömür olmak.

şokkurlan- Alaca bulaca etmek, alacalamak.

şokkurlanış Alaca bulaca olma, alacalı bulacalı olma, renk karışıklığı.

şola- Lâkap takmak, ad takmak, lâkap vermek.

şola adı Lâkap, takma ad.

Şolban Çulpan, Venüs.

şolbukta- Suda çırpınmak.

şom- Yıkanmak, banyo yapmak, suya girmek.

şuma 1. Yaramaz, afacan, haylaz, şımarık. 2. Şımarık, yüz göz olmuş, yaramaz, haylaz.

şomala- Şımartmak, yüz vermek.

şomalan- Yaramazlık etmek, haylazlık etmek, uslu durmamak.

şomalançık Yumurcak, yaramaz, afacan.

şomalaniş Yaramazlık, yaramazlık etme, haylazlık etme.

şoola- Şırıldamak, şırlı şırlı

akmak, şarıldamak, şarıl şarıl
akmak, gürüldemek. **Çulat**
şoolapça Dere şırıldıyor
şorga İbrik, emzik; güğüm
çaydanlık gibi kapların azar
azar akıtmağa yarayan içi
delik uzantısı.
şorgayak Saçak buzu.
şortan (zool.) Turna balığı, tatlı
sularda yaşayan yırtıcı bir
balık (Lât. *Esox lucius*)
şortannig Turna balığına ait,
turna balığıyla ilgili.
şoşka (zool.) Domuz. **şoşka edi**
domuz eti.
şoşkan (zool.) Yer solucanı,
toprakta yaşayan solucan.
şoşka palazı Domuz yavrusu.
şot Çökrü, sayı boncuğu, abaküs.
şotka sana çökrü sayma.
şotçı Sayman, muhasip, muhase-
beci.
şoyun 1. Döküm (tencere için).
2. Dökme, dökme demir,
dökme metal.
şoyunnig Döküm, dökümlü.
şöbek Kenevir samanı, kendir
samanı.
şögün Bataklık, batac.
şök- Batmak, suya batmak, suya
gömülmek.
şökpe Beyincik, dimağçe.
şöktür- Batırmak, suyu içine
çökertmek, daldırmak.
şöp Çöp, süprüntü, moloz.
şöp-şap Çer çöp, kırık dökük
eşya, hırtı pırtı.

şöpte- Çöp dökmek, çöp atmak.
şöptet- Bir yeri kirletmek, çöp
dökerek bir yeri pisletmek.
şöy- Genişletmek, uzatmak, çeke-
rek uzatmak, germek.
şöye tartkanı Germe, çekme.
şöyül- 1. Uzanmak, gerilmek.
2. Uzatılmak, çekilmek.
şöyülçek Esnek, uzatılabilir,
çekilebilir, yayılabilir
şöyülgen Uzatılmış, genişletil-
miş, genişlemiş.
şöyültre Boylu boyunca, geniş
geniş, uzata uzata.
şöyülüş Serme, serilme.
şulçura- 1. Kuş yaygara etmek,
kuş gürültü çıkarmak.
2. Cıvıldamak, cıvıl cıvıl
etmek.
şulçurak Cıvıltı, kuş cıvıltısı.
şulçuraş Cıvıltı, cıvılda. **kuş-**
çaktar şulçurajı kuşların
cıvıltısı.
şubal Soba borusu.
şug- 1. Toplamak, bir araya getir-
mek, yığmak. **Kijiler şug !**
İnsanları topla. 2. Birik-
tirmek.
şulan Sığır ahır, inek ahır.
şulga- Sarıp sarmalamak, sar-
mak, sıkıca giydirmek.
şulgan- Bürünmek, sarınmak,
sıkıca giyinmek, örtünmek.
şurçak (zool.) Şakrak kuşu, ispi-
nozgillerden ötücü bir kuş
(Lât. *Pyrrhula pyrrhula*).
şurda- Damlamak, sızmak, damla

damla akmak.

şurlak Damla.

şurta- 1. Çıkarmak, bir şeyin içinden çıkarıp almak, çekip çıkarmak. 2. Elbisesini çıkarmak,soymak. 3. Çekmek, çıkarmak. *tış şurtaga* dış çekmek.

şurun- Soyunmak, üzerindikileri çıkarmak.

şuşka Mantar, şişelerin ağzını kapatmakta kullanılan tapa.

şuugul- Toplanmak, bir yere yığılmak.

şuyuk (I) Gürültü, patırtı, şamata, yaygara.

şuyuk- (II) Gürültü yapmak, gürültü etmek. gürüldemek, uğuldamak.

şübe (*bot.*) Lâden ağacı.

şübelig Lâdenlik, lâdenle dolu yer

şübürek Paçavra, çaput, çar çaput.

şüg- Süzmek, geçirmek. *süt şürerge* süt süzmek, sütü temiz bir bezden geçirmek.

şügçeñ Süzgeç, süzgü.

şügde Kıl, kalın tüy.

şügdelig Kıllı, kılla kaplı.

şügden- Kıllarını diken diken kabartmak, tüyleri diken diken olmak.

şüle- Islanmak, yağmurda ıslanmak.

şülen (*zool.*) 1. Balıkçıl kuşu
2. Leylek.

şünür Büyük, geniş, hacimli, ırı (tabak, kap, tencere için).

şüül- Çökmek, çökeltmek.

şüülgen nebe Sudaki tortu, çöküntü.

T

- t (I) Fiilden ısım türeten ek
çügüt koşma; *çajut* sır;
pazut yürüyüş, adım; *ölüt*
ölüm; *şıgut* çıkış.
- t- (II) Fiilden fiil türeten
ettirgenlik eki. *odurt-*
oturtmak; *kızart-* kızartmak;
azırat- yedirmek; *maktat-*
övdürmek. *ezerlet-* eyer
vurdurmak

taam Tat.

taamna- Tatmak, tadına bakmak

taamnıg 1. Tatlı, şekerli.
2. Lezzetli, leziz, iştah açıcı.
3. Hoş, tatlı.

taan (zool.) Alaca karga.

tabak 1. Yemek, yiyecek.
2. (anat.) Boğaz.

tabakta- Boğazını sıkmak,
boğmak, nefes aldırmamak.

taban 1. Taban, ayağın alt yüzü.
2. Ayakkabı tabanı, ayakka-
bının alt bölümü. 3. Esas,
temel, baz.

tabana (bot.) Sınır otu; çiçekleri
tek bir sapın ucunda başak
durumunda bulunan ve
hekimlikte kullanılan bir
bitki. (Lât. *Plantago*)

tabar 1. Mal, ticaret eşyası, emtia.
2. Taşınır taşınmaz varlık.
3. Kumaş.

tabı (bot.) Pamuk.

tabıkak Bilmece, bulmaca.

tabil- Bulunmak, ortaya çıkarıl-
mak.

tabır 1. Damar, kan damarı 2.
Nabız. *Tabır şapça.* Nabız
atıyor

tabırak 1. Süratli, hızlı, serî,
çabuk, çevik. 2. Süratle,
hızla, çabuk, serî bir şekilde.

tabırakka Acele ile, çabucak,
alelacele, çarçabuk.

tabırgı (zool.) Misk geyiği.

tabış 1. Ağız kavgası, ağız dalaşı,
dil kavgası. 2. Ganımet, av
elde etme, bulma. 3. Ses,
sada.

tabışkakta- Bilmece sormak.

tabıştan- Ağız kavgası yapmak,
atışmak, dil kavgası yapmak.

tag Dağ.

tag kabagı Dağ yamacı.

tag koynu Dağ boğazı, derbent,
iki dağ arasındaki dar geçit.

taglıg Dağlık, inişli çıkışlı, enge-
beli. *taglıg çer* dağlık bölge,
inişli çıkışlı yer

tagra- Onarmak, tamir etmek,
örerek onarmak, yamamak,
çitmek.

tagraganı Onarma, onarım,
yamama.

taji- Taşımak, götürmek, alıp
götürmek, sürükleyerek

götürmek.

takçak 1. Koltuk 2. Tabure.

takka Nal.

takkala- Atı nallamak, ata nal çakmak.

takkalığ Nallı, nallanmış (at için).

takpak 1. Koşma, halk şiiiri.

2. Güldürücü, komik, espiri-
rılı, şaka dolu. 3. Şarkı,
türkü. 4. Fabl. Ayrıca *bkz.*

tayba çook.

takpay Yonga, kamga.

takpayla- Yontmak, rendelemek.

takrı Tütün.

takta 1. Sandalye, iskemle.

2. Okul sırası, peyke.

tal (I) (*hot.*) 1. Sepetçi söğüdü
(Lât. *Salix viminalis*): sepet-
çi söğüdü çubuğu. 2. Söğüt.

tal- (II) Kendinden geçmek,
dalmak, bayılmak, şuurunu
kaybetmek, hasta kendini
bilmez duruma gelmek.

tala- 1. Koparmak, dalamak.

2. Seçmek, ayırmak, ayıkla-
mak, birer birer inceleyerek
seçmek.

talajı çok Şüphesiz, tartışmasız,
su götürmez.

talaş (I) Dalaş, tartışma, münaka-
şa, çekişme, kavg, anlaş-
mazlık.

talaş- (II) 1. Dalaşmak, tartış-
mak, münakaşa etmek.

2. Atışmak, bozuşmak, ağız
kavgası yapmak.

talaştığ Tartışmalı, ihtilafli.

talay Deniz.

talbır- *bkz.* talbıra-.

talbıra- Kimildanmak, dalgalan-
mak, sallanmak. *Ot talbı-
rapça.* Ot sallanıyor, ot
(rüzgârdan) kimildanıyor

talık 1. Deri işlemekte kullanılan
bir alet; deriyi yumuşatmakta
kullanılmaktadır. 2. Büyük
çivi

talkan Yulaf unu.

talla- Seçmek, ayıklamak

tal paji (*hot.*) Bir cins söğüt.

taltar (*zool.*) Yelve, flurya, bildir-
cin kılavuzu, ispinozgiller-
den bir kuş (Lât. *Chloris
chloris*)

tamaş Pençe, ayak (hayvanlar
için).

tamılga (*hot.*) Çayır melikesi;
erkeç sakalı veya keçi sakalı
da denilen bir ağaççık (Lât.
Spiraea aruncus).

tamnıg Lezzetli, leziz, tatlı.
tamnıg çiişter lezzetli
yemekler

tanaa (*anat.*) Burun içi, burun
boşluğu.

tanaa üdi (*anat.*) Burun deliği.

tanak (*zool.*) Horoz.

tandar Oyun havası, hareketli
türkü, hızlı türkü.

tanı- 1. Tanımak, teşhis etmek.

2. Bilmek, aşına olmak,
vakıf olmak.

tanılıg Tanınmış, meşhur, ünlü,
müstesna, mümtaz.

tanıp polbas Tanınmayacak halde olan, tanınamayacak durumda olan, tanınması mümkün olmayan.

taniş (I) Taniş, tanıdık, bildik.

taniş- (II) Tanışmak, birbirini tanıır duruma gelmek.

taniştir- Tanıştırmak, kişileri birbirine tanıtmak.

tañ Tan, güneş doğmadan önceki kızılık, şafak

tañda Yarın *Tañda soom şabarım.* Yarın fotoğraf çekeceğim

tañma Bir malın sahibini belirtmek için üzerine konan işaret, nişan, marka.

tañmalalgan Markalı, işaretli, işaretlenmiş olan, nişanlı.

tañna- Gün ağarmak, güneş doğmak. *Kışkuda aybın tañnapça.* Kışın gün geç ağarıyor

tañnaştig Hayret verici, olağan üstü, şaşırtıcı, harikulâde.

tañzın- Hayret etmek, şaşırmak, hayretler içinde kalmak.

tañzınış Hayret, şaşkınlık, şaşıırma.

tap- Bulmak, keşfetmek, elde etmek, ele geçirmek.

tapçañı Elde etme, bulma

tapkı Tütün.

tapkış Bilmece, bulmaca.

tapkıšta- Bilmece sormak.

tapta- 1. Demir dövmek. 2. Bilemek, keskinleştirmek.

taptırış Bilme, bulma, çözme, halletme, bilmece bilme, bulmaca çözme.

tar 1. Dar, sıkı. 2. Barut.

tara- 1. Saç taramak. 2. Tırmıklamak, tırmıkla düzeltmek.

taraa (*bot.*) Darı, mısır

taraa çügür- Kaçışmak, dağılmak, dağılıp gitmek.

tarak Tarak.

taram (*anat.*) Damar, kiriş, kasların ucundaki beyazımsı kordon.

taran- Taranmak, saçlarını taramak, saçını düzeltmek.

tara şel- Dağıtmak, serpmek, sağa sola atmak.

tarba- Tırmıkla toplamak, kuru otları tırmıklayarak bir araya getirmek

tarbak Güderi eldiven, güderiden yapılmış eldiven.

tarbaş Tırmık.

tarbašta- Tırmıklamak, toprağı tırmıkla düzeltmek, tırmıkla toplamak.

tarbay- Dimdik durmak, dikelmek. *Aañ şajı tarbayça.* Onun saçı dimdik duruyor

tarbazan Top, büyük ateşli silah.

tarın- Darılmak, gücenmek, küsmek, alınmak.

tarınçak Alingan, hassas, çabuk alınan.

tarındır- İncitmek, kalbini kırmak, gönlünü kırmak, gücendirmek.

tarınıŝ- Dargınlık, gücenik olma, kûsme.

tart- 1. Çekmek, germek, ŝürûkle-mek. 2. Öğütme, çekmek. kıymak, kırmak. 3. Tohum-ları saplarından ayırmak.

tartılgı (gr.) İlgi, aılık. *tartılgı kelîŝ* ilgi (genitiv) durumu.

tartılıŝ- Kaplamak, bürümek, bürüyüvermek. *Puluttar tartılıŝçalar.* (Gök yüzünü) bulutlar kaplıyor.

tartın- Çekmek, cezbetmek, birini cezbetmek, birini kendisine çekmek.

tartınçak İnatçı, ısrarcı, ısrarlı, azimli, sebatkâr

tartış (I) 1. Çarpıŝma, savaş, mücadele, kavga. 2. Çekme, germe.

tartış- (II) Savaşmak, çarpışmak, mücadele etmek.

tas 1. Çıplak. *tas kaya* çıplak kaya. 2. Saçsız, kel, dazlak.

taskaçak Baykuŝ.

taskakçı Yorga at.

taskıl 1. Tepe. 2. Çıplak dağ tepesi.

tastak şiş yer, şişmiş, şişik yer

taş Taş.

taŝkara 1. Dış, dışarı. 2. Dışarı, sokak.

taşkın 1. Taşkın, taşma, sel. 2. Dışı, dış tarafı, dıŝarısı, harici.

taŝta- Bırakmak, terk etmek, ayrılmak. *iŝteni taŝtaarga*

işi bırakmak.

taŝtaganı Atma.

taŝtı 1. Ŗekil, biçim, görünüş. 2. Çevre, dış taraf.

taŝtındagı Dıŝarıdaki, dıŝtaki, dıŝanninkı.

tat Pas.

tatkınıg Lezzetli, lezzet, tatlı. *tatkınıg mün* lezzetli çorba.

tatta- Paslanmak.

tattıg Paslı, paslı olan.

tay- Kaymak, kızakla kaymak.

tayak Değnek, baston, dayak, sopa.

tayan- Bastona dayanmak, değ-nege dayanmak.

tayba çook Manzum masal, fabl. Ayrıca *bkz. takpak*

taydak Annenin babası, dede.

tayga Çam ormanıyla kaplı dağ. Ormanlık dağ.

taygak Kaygan, üzerinde kayıla-bilen yer, kaygın.

tayglan- Ayağı kaymak.

tayı Dayı, annenin erkek kardeşi veya ağabeyi.

tayıs 1. Küçük, ufak, ufak tefek, ince. 2. İnce ince, küçük küçük.

tayısta- Irmağın suyu azalmak, suyu kurumak.

tayna- Çiğnemek, geviŝ getirmek.

tazıl Bitkî kökü. *altın tazıl* bitkilerin ilaç elde edilebilen en kıymetli kökü, altın kök.

tazıla- Köklenmek, kök atmak, kökleŝmek.

tazıllıg Köke ait, kökle ilgili.
köklü.
tazın (*zool.*) Yaşlı boğa.
tazın puga (*zool.*) Öküz.
te- Demek, söylemek.
tebir Demir *tebir uzı* demirci,
demir ustası
tebir çol Demiryolu, tren yolu.
tebir çolçı demiryolcu,
trenci.
teen- Memleket memleket
gezmek, gurbet gezmek.
teer- Toplamak, derlemek. *Pallar
çer çeştegi teerdiler.* Çocuk-
lar çilek topladılar
teerbeen Değirmen.
teg- Değmek, dokunmak.
tegelek 1. Çember 2. Top,
futbol topu. 3. Araba
tekerleği. 4. Halka.
tegelek kar Kar tanesi.
tegen 1. Yok yere, sebepsiz.
2. Boşuna, kuru kuruya,
nafile.
tegey 1. (Ağaç için) tepe, üst
nokta. *agaş tegey* ağaç
tepesi. 2. Başın üstü.
3. Dağın tepesi
tegrebi Kılıse.
tegri Gök, gök yüzü.
tegri kuru Gök' kuşağı, eleyim-
sağma
tegri tözü Ufuk.
tejik Delik, deşik, oyuk.
tek 1. Lüzumsuz gereksiz,
faydasız. 2. Boşu boşuna,
boş vere.

tekke añ (*zool.*) Mamut.
tekper Ağacın üzerinde kalan
kar
tekşi 1. Bütün, hep 2. Eşit, aynı,
benzer
telene (*anat.*) Dalak.
teleñer Alüminyum
teliste İneğin iki yaşındaki
yavrusu.
telte Çinko.
tem Vakit, zaman.
temdek İşaret, mühür yerine
geçen işaret, damga
temdekte İşaretlemek, işaret
koymak.
tem-tem pajında Bazan, zaman
zaman.
tengek kiji Serseri, boş gezen.
tente Kalay
teñ Denk, eşit.
teñ çaştıg Denk yaşta, yaşıt,
akran.
teñne- 1. Benzetmek. 2. Eşitle-
mek, denkleme, denkleştir-
mek.
teñnen- Bir olmak, denk olmak,
denkleşmek, müsavi olmak,
eşit olmak.
teñnep 1. Eşit şekilde, eşit
olarak, müsavi olarak, eşit.
Pallarga teñnep üle.
Çocuklara eşit olarak
paylaştır 2. Aynı zamanda,
bir arada, beraber
teñneş 1. Yaralanma, yara alma.
2. Eşit hâle getirme, eşitle-
me, eşit yapma, denkleş-

tirme. 3. Akran, yaşıtlar.

teñneştir- 1. Denkleştirmek, eşitlemek. 2. Kıyaslamak, karşılaştırmak.

tep- Tepmek, çifte atmak, tekine atmak.

tepe- Tepelemek, çiğnemek, ayak altında ezmek.

tepşüür Toplu iğne.

teptegen Boşuna, boşu boşuna, nafile, beyhude yere, yok yere.

ter Ter

terbe (*hot.*) 1. Liken; bir mantarla su yosununun ortak yaşamasıyla ortaya çıkan bitki. Ayrıca *bkz.* *sırınma*. 2. Çil; yüzde oluşan benekler

terben Değirmen. Ayrıca *bkz.* *teerbeen*.

terbiş Akağaç kabuğundan yapılan sepet, zembil.

tere İnsan derisi, cildi.

terek (*hot.*) Kavak, kavak ağacı.

terelig Deriden, deriye ait.

teren 1. Derin, sığ olmayan. 2. Derin olarak, derince, derinlemesine.

tergi Masa.

tergi ayak Yemek tabağı takımı, yemek takımı, kap kacak.

terle- Terlemek, ter dökmek.

terpek Pide, çörek, bazlama; tandır ekmeği.

tes- Kaçmak, sıvışmak.

teskere Ters, tersine.

teskere tamaş Köstebek

teskin Kaçak, firarı.

teze (*e.*) da, de, ise *Meeñ açam iştepça, men teze ürgeñçam*. Benim ağabevim çalışıyor, ben de okuyorum.

tezek 1. Tezek. 2. Verimli toprak, kara toprak.

teziş Kaçış, kaçma.

tığın 1. Irmağın üzerinde birikmiş buz, buz yığını. 2. Buzların çözülmesi, buzların erimesi, ilk bahardaki buz erimesi

tıda Sağlamca, sağlam bir şekilde, şiddetli bir şekilde.

tıda tartıl- Gerilmek, gergin duruma gelmek, gerginleşmek.

tıdın- Metin olmak, dayanmak, cesaretlenmek.

tıdınış Gerginlik, gerilim, şiddet.

tırış- Titremek, tır tir titremek.

tıt- 1. Sağlamlaştırmak, sağlam hale getirmek, pekiştirmek. 2. Takviye etmek, birbirine bağlamak, tahkim etmek.

tıkta- 1. Tıkmak, basmak, uka basa doldurmak, ağzına kadar doldurmak. 2. İçine girdirmek. 3. Sokmak, sokuşturmak

tıktan- 1. Hazırlanmak, hazırlık yapmak. *Çeder Kaan añnarga tıktangan*. Çeder Han avlanmak için hazırlanıyordu. 2. Dolu olmak, dolmuş olmak.

tıktandır- Donatmak, techiz

etmek..

tın (I) 1. Boğaz. 2. Can, ruh, nefes.

tın- (II) 1. Soluk almak, nefes almak, solumak, teneffüs etmek. 2. İç çekmek, ah çekmek.

tın al- Dinmek, yatışmak, teskin olmak, teselli bulmak, avunmak.

tınan- Dinlenmek, istirahat etmek, yorgunluğunu gidermek.

tınan çörgeni Gezinti, gezinme, tur

tınanış Dinlenme, istirahat.

tingiş Nefes alma, soluk alma, soluma, teneffüs.

tiñ Çok, pek, gayet. *tiñ çakşı* çok güzel, çok iyi.

tırbak Tırnak. Ayrıca *bkz. tırgak*.

tırbakta- Tırmalamak, tırnakla, kazımak, tırnaklamak

tırbaktan- Kaşımak, tırnakla kaşımak, tırmalamak.

tırgak Tırnak. Ayrıca *bkz. tırbak*.

tırışkak 1. Kırma, kıvrım, pli. 2. Buruşuk.

tırışkaktıg Buruş buruş, kırıksıklık içerisinde, kırış kırış.

tırsıla- 1. Çatırdamak, şakırdamak, çatır çatır etmek. 2. Gürültü kopmak, gürültü çıkmak, patlamak.

tırsılak Çatırtı, çıtırtı, çatırdama.

tiştan- Yatışmak, teskin olmak, dinmek, avunmak.

tiştanmaan Sabırsızlıkla, sabır-

sızca.

tıt (I) (*bot.*) Melez ağacı, Sibirya melezi (Lât. *Larix Sibirica*)

tıt- (II) Ditmek, yünü ditmek, yünü tellere ayırarak kabartmak.

tibel 1. Alet, edavat, iş aleti. 2. Silah, savaş aleti.

tigen (*bot.*) Akçam ağacı, köknar ağacı. *naa çıldıñ tigenegi* yeni yıl ağacı, noel ağacı.

tigi (*gr.*) O, işaret zamiri ve işaret sıfatı. *Men tigi ürgençiğe kınçam.* Ben o öğrenciden hoşlanıyorum.

tigiş 1. Dikiş, dikme işi, dikme. 2. Dikiş (yeri), dikilen yer

tiji kiji Kadın, dişi kişi, bayan.

tiñ (*zool.*) Sincap.

tik- Dikmek, dikiş dikmek.

til Dil.

tilbis (*zool.*) Su çulluğu, bekas.

tile- Aramak, istemek, dilemek, peşinde olmak.

tiles Haber, havadis; söylenti.

tirig Diri, canlı, sağ.

tiril- Dirilmek, canlanmak.

tirildir- Diriltmek, canlandırmak, hayat vermek, can vermek.

tiskin Dizgin, gemin uçlarına bağlanarak atı yöneltmeğe yarayan kayış.

tiş Diş. *azıy tiş* azı dişi.

tişke İnce, dar

tize (*anat.*) Diz.

toban 1. Ekmek kırıntısı. 2. Ağaç yeniği, talaş.

tobanak (*zool.*) Böcek.
tobrak Toprak, yer, zemin; kil.
togalak 1. Kütük, tomruk.
 2. Yuvarlak, değirmi, top gibi, küre şeklinde.
togalan- Yuvarlanmak, yuvarlanarak gitmek.
togalançık Küçük top, küçük oyun toplu.
togalat- Yuvarlamak.
togaş (I) (*Kond.*) Olay, vaka, hadise.
togaş- (II) Görüşmek, buluşmak, birisiyle görüşmek.
togra (I) Enine, enlemesine.
togra- (II) Doğramak, parça parça kesmek.
togra oram Ara sokak, yan sokak, küçük ve dar sokak.
togus Dokuz, dokuz sayısı.
toguzon Doksan, doksan sayısı.
togış Emek, iş, çalışma.
togışçı İşçi, amele.
togışta- Çalışmak, iş yapmak.
tok 1. Tok, karnı doymuş olan.
 2. Besleyici.
tokla- Çarpmak, vurmak, tıkratmak.
toklak Tıkırtı, takırtıtakırdama, tak tak etme.
tokpak Ağaçtan yapılma tokmak.
tokta- Durmak, duraklamak.
toktabaan Durmadan, duraklamadan, ara vermeden.
toktadin- Durmak, duraklamak, dayanmak, kendini tutmak.
toktaji çok Durmayan, dinme-

yen, ardi arası kesilmeyen, devamlı olan. **toktaji çok nagbur** dinmeyen yağmur, durmayan yağmur.

toktat- 1. Durdurmak **Uruşkaktardı toktattı.** Dövüşenleri durdurdu; kavga edenleri ayırdı. 2. Yolunu kesmek, alıkoymak.

toktat sal- Ertelemek, tehir etmek, tecil etmek, ileri bir zamana bırakmak.

tolan- Hatırlamak, hatırına gelmek.

tolana (*bot.*) Yaban gülü, yaban gülü meyvesi (Lât. Rosa canina).

toldır- 1. Doldurmak. 2. Akıcı konuşmak, sözler ağzından akıcı bir şekilde çıkmak.

toldura Dolu, tam dolu, ağzına kadar dolu, tamamıyla, tamamen, tam olarak. **Kıs tergige toldura aşpa tabak saldı.** Kız masayı tamamen yemeklerle donattı.

tolgal- Yılan kıvrılmak.

tolgalçık Yıllankavı, dolambaçlı, kıvrım kıvrım, zikzaklı.

tolgay Dönemeç, vıraj.

tolgayla- Yol kıvrılıla kıvrılıla gitmek, zikzak yaparak gitmek.

tolkun Dalga.

toluk Köşe, bucak.

ton Kürk manto, palto.

tonan- Donanmak, giyinmek.

tonandır- Donatmak, giydirmek.
ton-azak Elbise, giysi, giyecek, üstbaş.
toñ (I) Don; donmuş, buz tutmuş, buz kesilmiş.
toñ- (II) Donmak, buz tutmak, buz kesilmek.
toñdır- Dondurmak, çok soğutmak.
too Sayı, adet, miktar
toogı Aritmetik, matematik.
toolan- Düşünceye dalmak, derin derin düşünmek, düşünüp taşınmak.
toolançak Zeki, akıllı, kafalı, mucit.
toolaş- Tasarlamak, hesap etmek, hesaplamak, ölçüp biçmek.
toor- 1. Doğramak, kesmek; odun kırmak, odun yarmak, odun kesmek. 2. Yontmak, ağaç yontmak. 3. Kertmek, çentmek, kertik açmak, kertik yapmak.
toorum Kertik, çentik, kertilmiş, gedik.
toos (I) Son, sonuç, uç, nihayet, son nokta, finish
toos- (II) Bitirmek, sona erdirmek, son vermek.
toot Köreşe, yerdeki karın yüzünde buz tutmuş olan tabaka.
tooza Tamamıyla, bütünüyle.
toozıl- Bitmek, sona ermek, tükenmek, son bulmak.

toozılğanı Son, nihayet, uç, bitim.
toozulbas Ardı arası kesilmeyen, sonu gelmeyen, sonsuz.
topak Varyos, taş kırmak için kullanılan büyük çekiç.
topçı (Kond.) Düğme.
topçıla- (Kond.) Düğmelemek, iliklemek.
tor 1. Doru. *tor at* doru at. 2. Çizgi.
torbak (zool.) Düve, boğaya gelmemiş 2-3 yaşında dişi dana.
torbas (bot.) Yosun.
torbas çestegi (bot.) Frenk üzümü.
torçuk (zool.) Bülbül.
torday Tortu.
torgu İpek, ipek kumaş.
torlak Çizgili, çizgi desenli. *torlak tabar* çizgili kumaş.
torslak Nasır; su kabarcığı, fiske, içi su dolu kabartı.
torslaş (bot.) Mürver, mürver ağacı, hanımeligillerden bir ağaççık. (Lât. Sambucus nigra).
torspak Odun.
torum 1. Servi kozalağı. 2. Parça, kısım, dilim, lokma. *Kaydığ palık torumnu alarızın ?* Balığın hangi parçasını alacaksın ?
tos (I) Akağaç kabuğu.
tos- (II) Doymak, karnı doymak, karnı doymuş olmak.

toskançe Doyuncaya kadar
Tülgüçek süt toskançe işti.
Yavru tilki doyuncaya kadar
süt içti.

tos sagızı Ağaç sakızı, reçine,
ağaç katranı.

tostıñ Akağaç kabuğundan,
akağaç kabuğundan yapıl-
ma

tostur- Dağıtmak, serpmek, sağa
sola atmak, karma karışık
yapmak, düzeni bozmak,
darmadağın etmek.

toy 1. Toy, ziyafet, şölen.
2. Düğün, düğün töreni.

toyla- Ziyafet vermek, yemek
vermek, toylamak.

tozun Toz.

tozunnıg Tozlu.

töbe Dörtte bir, çeyrek.

töbere Aşağı, aşağıya.

tögül- Dökülmek.

töje- Yatağı sermek, yatağı
yapmak, yatağı yaymak,
döşemek.

töjek Yatak, döşek.

tök- Dökmek, akıtmak, dökerek
boşaltmak.

töl 1. Evlât, ahfat. 2. Boy,
kabile, soy sop. 3. Aşiret.
4. Aile.

töle- Ödemek, parasını vermek,
bir malın bedelini vermek.

töleg Ücret, bedel, karşılık.

tön Tepe, tepecik, tümsek.

töñeş Kütük, ağaç kütüğü.

töñzel Bataklık tümseği, bataklık-

takı tümsek.

töö (zool.) Deve.

töönçe (e.) Kadar *Erteneñ
karagıra töönçe kuştar
kögleşçalar.* Sabahtan akşa-
ma kadar kuşlar ötüyor

tööy Çift, birbirini tamamlayan
iki tekten oluşan. *pir tööy
ödük* bir çift çizme.

tör Baş köşe, evde ailenin
büyüğünün oturduğu yer

törçek Tüfek fişeklerinin ve mer-
milerin konulduğu bezden
yapılma küçük torba.

töre (I) Kabile reisi, başkan, şef
Po kiji pistiñ Şor törezi. Bu
kışı bizim Şorların reisidir

töre- (II) Doğmak, dünyaya
gelmek; türemek (hayvanlar
için).

tört Dört, dört sayısı.

törtele Dörtlü, dört kişi, dördü.

tös 1. Temel, iskelet, çekir-
dek, nüve, öz. 2. Ufuk.
3. (gr.) Kök. *Po söstüñ
tözün şiy !* Bu kelimenin
kökünü çiz.

töstük Ağaç gövdesi.

töş Döş, göğüs, bağır

töştük 1. Önlük. 2. Peştemal.

töze- 1. Kurmak, tesis etmek.
2. Kökleştirmek, sağlama
bağlamak.

tözinde Dibinde, temelinde, taba-
nında. *tag tözinde* dağ
dibinde.

tuban Duman, pus, sis.

tuben Pek çok, sayısız.
tuda Kulp, sap, tutacak yer, kol.
eþiktiñ tudazı kapının kolu.
tudun- 1. Tutunmak, tutmak.
 2. Kendine iyi bakmak, formda olmak.
tudunçañ-kabınçañ nebeler
 Tabak ve kaplar, kapkacak.
tudun polbas Tutulmaz, zaptedilemez, karşı konulmaz.
tuduş- Mücadele etmek, karşı koymak, çarpışmak, savaşmak.
tug (I) Tuğ, bayrak, sancak.
tug- (II) Doğurmak, dünyaya getirmek (insan için).
tugan (I) 1. Akraba, hısım.
 2. Akraba olan, hısım olan.
tugan- (II) Doğmak, dünyaya gelmek (insan için).
tugan çeri Vatan, ana yurt.
tugla- Suyun önüne bent çekmek, önünü almak, engellemek, suyun yolunu kesmek, kapamak.
tuja- Kösteklemek, bukağı bağlamak, bukağı vurmak, demir köstek takmak.
tujak Bukağı, köstek; atın ön ayaklarına bağlanan demir köstek.
tula Çimen, çim, çimenlik.
tulbay Şişkin, şiş.
tulbay par- Şişmek, kabarmak.
tuluñ Evli kadınlara mahsus saç örgüsü, belik. Evli Şor kadınları saçlarını iki belikli

olarak örerler Bu iki belige **tuluñ** denir Bekâr Şor genç kızları ise saçlarını 3, 5 veya 7 belikli olarak örerler
tum Sık, gür, balta girmemiş, geçilmez. **tum çış** balta girmemiş orman, sık orman.
tun- Sağırlaşmak, sağır olmak, duymaz olmak.
tunçuk 1. (*zool.*) Kuş gagası, tomşuk. 2. (*jeol.*) Körfez. 3. (*jeol.*) Karanın, özellikle yüksek ve dağlık kıyılarda, türlü biçimde denize uzanmış bölümü, burun.
tungak (*gr.*) Ötümsüz, toşsuz. «Ç» **tungak soglasnıy ün.** «Ç» ötümsüz ünsüzdür.
tuñma Küçük kardeş, küçük kız veya erkek kardeş.
tur- 1. Durmak. *Ol munda turça.* O burada duruyor. 2. Bulunmak, olmak, varolmak, çıkmak. 3. (Bedel olarak) değmek, etmek, çıkmak, mal olmak. *Po nebe 5 salkovay turça.* Bu mal 5 ruble eder
tura Şehir, kent.
turgus- Koymak, yerleştirmek, dikmek, bir şeyi ayakta durdurmak.
turpan (*zool.*) Suna, erkek ördek.
turuna (*zool.*) Turna. (Lât. *Grus grus*)
turuş- 1. Taraftar olmak, bir taraftan olmak, bir tarafı tutmak. 2. Sorumluluk al-

mak, sorumluluğunu yüklenmek, kefil olmak. *Men oğlumnañ için turuştum.* Ben oğlum için sorumluluk aldım.

tus Tuz.

tus salçañ Tuzluk.

tut- Tutmak, yakalamak, kapmak.

tutpaş Erişte, erişte çorbası, tutmaç.

tutturbas Tutulmaz, ele geçmez, yakalanamaz.

tuula- Yolunu kesmek, önünü kesmek, önünü almak, engel olmak.

tuygak Toynak, duynak; at, eşek gibi hayvanların tırnağı.

tuygaktıg Tırnaklı; tırnağa ait, tırnakla ilgili.

tuyuk Tam, bütün, tüm.

tuza (I) Fayda, menfaat, çıkar. kâr kazanç, gelir *Tuza albadım.* Kâr etmedim.

tuza- (II) Tuzlamak, tuz koymak.

tuzak Düşüm, ilmik.

tuzalgan Tuzlu, tuzlanmış.

tuzalıg Yararlı, faydalı.

tüben Tümen; takım.

tübün Dip, alt.

tübünüñ Dipteki, dipte olan, dibe ait, alta ait.

tüdün Duman.

tüdünnig Dumanlı, içi duman dolu, tütmüş.

tügen- Tükenmek, bitmek, sona ermek, sona ulaşmak.

tügenmes Tükenmez, bitmez,

bitmez tükenmez, sonu gelmeyen, sonsuz, ardı arkası kesilmeyen.

tüget- Tüketmek, bitirmek, sona erdirmek, tamamıyla harcamak, yok etmek.

tügeze Bütün, hep, tüm, cümle, büsbütün, tamamıyla.

tüje- Düş görmek, rüya görmek.

tüjülgi Gayretli, çalışkan, hamarat, özenli.

tüjülgü Güney, cenup.

tüjüm (gr.) Yükleme, belirtme *tüjüm kelış* yükleme (akku-zativ) durumu, belirtme durumu.

tüjür- 1. Düşürmek. 2. İndirmek, aşağı indirmek, aşağı atmak. 3. Sarkıtmak, daldırmak.

tük 1. Tüy, kıl. 2. Kuş tüyü. 3. Kürk, post.

tükkür- Tükürmek.

tük nebe Kürk.

tüktig 1. Tüylü, yünlü, tüyden veya yünden yapılma. 2. Kürklü, kürkten yapılma.

tülber Çayır kuşu, toygır, tarla kuşu.

tüle- Tüy dökmek, tüy atmak.

tülgü Tilki.

tün Gece.

tündük Baca.

tüneg Tünek, tavukların tünediği dal veya sırık.

tüp Soy, asıl, soy sop, nesil.

tüplediş Göz kırpma, göz kırıştırma, gözünü açıp

kapama.

tüplet- Göz kırmak, göz etmek,
göz kırıştırmak.

türe- Yoksul düşmek, yoksullaş-
mak, fakirleşmek.

türegen kiji Yoksul, fakir, fuka-
ra.

türge Evde konuklar için ayrılan
yer, konukların ağırlandığı
özel yer Şor Türkleri ko-
nuklarına çok değer verdi-
ğinden, konukların ağırlandığı
yer, evin en şerefli
köşesi olarak kabul edilir

türgek Yumak, ip yumağı.

tüs Düz, doğru, ufki, yatay,
yassı.

tüs çer Düz yer, ova, yazı.

tüş (I) 1. Düş, rüya. 2. Öğle,
öğle vakti. 3. Zaman, vakit.

tüş- (II) 1. İnme. *Pala makkış-
tan pozu tüşti.* Çocuk
merdivenden kendisi indi.
2. Yağmak, gökten yere
yağmur, kar, dolu düşmek.
Kün tooza kar түşken.
Bütün gün kar yağmış.
3. Dökülmek. *Pürler ağaş-
tañ түş pardılar.* Yapraklar
ağaçtan döküldüler

tüşkü çiiş Öğle yemeği.

tüştügi Öğleye ait, öğle ile ilgili.

tüştük Mola, ara, fasıla, durma.

tüün (I) Düğüm.

tüün- (II) Düğümlemek, düğüm
atmak, bağlamak.

tüür (müz.) Davul, tef. *kam tüüri*

şaman davulu.

tüzegi çok Düzensiz, karma
karışık, intizamsız.

tüzek Kayın ağacı kabuğundan
yapılan ve toz şeker, tuz,
biber koymağa yarayan
kutu.

tüzet- Düzeltmek, tashih etmek,
doğrultmak, derleyip düzen-
lemek, yoluna koymak,
tamir etmek.

tüzetçeñ Yoklama, kontrol.
tüzetçeñ çeri yoklama yeri,
kontrol yeri.

U

ubu Çayın veya ırmağın dibindeki seki.

uç Uç, sivri bir şeyin ucu, uç noktası.

uç- Ucunu açmak, sivriltmek (kurşun kalem için).

uçuk- Uçmak, uçuşmak.

uçuk kel- Uçarak gelmek, uçup gelmek.

uçuk par- Uçarak gıtmek, uçup gıtmek.

uçuraş- Karşılaşmak, rastlaşmak, karşı karşıya gelmek, burun buruna gelmek.

ug- Solmak.

uga Ateş, od.

ugaçı Uysal, uyumlu, uslu, muti.

ugjal- Kırılmak, parça parça olmak, dağılmak, tuz buz olmak.

ugjalgan Parça parça, paramparça, tuz buz.

ugul- Duyulmak, işitmek, sesi gelmek. *Tagda aañ üni ugıldı.* Dağda onun sesi duyuldu.

uguldıra Yüksek sesle, bağırarak.

ugus- Bildirmek, haber vermek, haberdar etmek.

uguza Yüksek sesle, bağırarak, bağıra bağıra.

uji Bir şeyin ucu, sonu, nihyeti.

uji çok Sonsuz, nihayetsiz, sonu bulunmayan.

ujur- Yere yıkmak, devirmek, yıkmak. *Apşak ağaştı ujur saldı.* Ayı ağacı devirdi.

uk- 1. Dinlemek; duymak, işitmek. 2. İtaat etmek, sözünü dinlemek. *Parçın temde aañ sözün ukça.* Her zaman onun sözünü dinliyor.

ula- Uzatmak. *Kıska polıp çolun ulabadım.* Kestirmeden gıdip yolu uzatmadım.

ulaadı Kuş tuzacı.

ulda 1. Büyük amca, babanın ağabeyi. 2. *(Kond.)* Ayı.

uley Vahşi hayvanların yakalayıp beslediği hayvan yavrusu.

ulga- Ağlamak, gözyaşı dökmek.

ulgakçı Gözü sulu, gözü yaşlı, ağlamaklı.

ulu- Ulumak, kurt ulumak.

ulug 1. Ulu, büyük. 2. Ulvî, yüce.

ulug kölüg Mağrur, gururlu, kibirli, kurumlu.

ulugla- 1. Ululamak, yüceltmek, yükseltmek, göklere çıkarmak. 2. Saygı göstermek, saymak, hürmet etmek.

uluglatırgan Saygıdeğer, sayın, muhterem.

ulus 1. Ulus, millet, halk. 2. Köy

un Un.

undudugçı Unutkan, dalgın.

undut- Unutmak, hatırlıdan çıkmak, aklından çıkmak.
undudulgan nebe unutulmuş eşya.

undutçak Unutkan, dalgın.

uñna- Bilmek, vakıf olmak; muktedir olmak.

ur- 1. Koymak, doldurmak.
2. Dökmek, bir şeyin üzerine dökmek, bir şeye dökmek.

ura İsabetli.

urin- Su dökünmek, banyo yapmak, duş yapmak, yıkanmak. **Ol sook sugba urınça.** O, soğuk suyla yıkanıyor

uruk Kement, atları yakalamakta kullanılan ucu ilmikli uzun ip.

urul- Dökülmek, akmak, boşanmak, akıp gitmek.

urun- 1. Çatmak, rastlamak, rast gelmek. 2. (*Kond.*) Yaranmak, memnun etmek, hoşnut etmek.

uruş (I) Dövüş, vuruşma, kavga, boğuşma.

uruş- (II) Vuruşmak, dövüşmek, çarpışmak, kavga etmek.

uruşkak Kavgacı, kavga düşkünü, dövüşmeyi seven.

us 1. Beceriklilik, maharet, ustalık, uzluk. 2. Zanaat. 3. Usta, üstat.

us emi İmalâthane, yapım evi,

dükkân.

uskan- Dökülmek.

uskat- Uyandırmak.

ustuk (*anat.*) Uyluk, kalçadan dize kadar olan bacak bölümü.

uşta- Yönetmek, idare etmek, sevk ve idare etmek.

uştagçı Öncü, ön ayak olan, çığır açan.

uştap paşt- Emir vermek, komuta etmek, komutanlık yapmak, kumanda etmek.

uştap paşttagça Yönetmen, idareci, lider, şef.

uştig Sivri uçlu, sivri.

ut- Oyunda, kumarda kazanmak, yenmek, ütmek. **Kıstar payramda oyunçak udıp aldılar.** Kızlar bayramda (bayram panayırında) oyuncak kazandılar

uttir- Kaybetmek, yenilmek, ütülme.

uttirganı Yenilme, yenilgi, mağlubiyet, ütülme.

uuja- Ovmak, ovalamak, elle yoğurmak, mıncık mıncık etmek.

uuna 1. Esenlik, selâmet, mutluluk, saadet. 2. Sağ salım, sağlıklı, selâmetle.

uya Yuva, kuş yuvası, aşıyan.

uyala- Yuva yapmak.

uyat (I) Utanç, utanma, sıkılma, çekinme.

uyat- (II) Utanmak, sıkılmak,

çekinmek.

uyattığ Utangaç, sıkılğan, mah-
çup.

uyattır- Utandırmak, yüzlemek,
rezil etmek.

uyba- Kirlletmek.

uybal- Kirlenmek

uygu Uyku *Alıp, ulug uyguda
poltur.* Alp, derin bir
uykudaymış.

uyguçı Uykucu, çok uyuyan.
Ayrıca *hkz. uzaaçı.*

uyukta- Ütü yapmak, ütülemek.

uzaaçı Uykucu, uykuyu çok
seven, miskin. Ayrıca *hkz
uyguçı*

uzadış Uğurlama, yolcu etme,
geçirme; uğurlama töreni.

uzak (I) Uzak, uzun mesafe.

uzak- (II) Ses uzamak, uzatıl-
mak.

uzan- Elle yapmak, el ustalığı ile
üretmek.

uzanış Ustalık, el uzluğu,
maharet.

uzat- Uğurlamak, yolcu etmek,
geçirmek.

uzatçı Kılavuz, rehber, yol
gösteren kişi.

uzu- Uyumak. *Üyge kelip
uzudu.* Eve gelip uyudu.

uzun Uzun.

uzut- Uyumak.

Ü

übür- Üfürmek, üflemek; esmek
üçün (*e.*) İçin, amacıyla, -den
dolayı.

üçür- Yangın söndürmek, ateşi
söndürmek, alevleri söndür-
mek.

üdüre- 1. Karşıda, karşı tarafta,
karşısında. 2. Karşısına,
önüne.

üdürele- 1. Yönelmek, birine
doğru gitmek, birine karşı
yol almak. 2. Rastlamak,
karşılaşmak, karşı gelmek,
tesadüf etmek.

üdüreleş- Rastlanmak, bulun-
mak karşılaşmak, rast-
laşmak.

üdürelet- Yollamak, göndermek,
birine doğru göndermek

üg- Çapalamak, çapayla kazmak.

ügü (*zool.*) Puhu kuşu, baykuşgil-
lerden bir kuş (Lât. Bubo
bubo).

ügün Önceki gün, geçen gün,
evvelki gün

üjök Üşüme.

üjöl- Dönmek, dönüp durmak,
etrafında dönmek, dönüp
dolaşmak.

üjür- Söndürmek, kapatmak

(elektrik için).

üjüt- Üşütmek, soğuktan donmak, soğuk ısırmak.

üktüt- Beslemek, yetiştirmek, büyütmek. *Men palıktı üktütçam.* Ben balık besliyorum.

ülbük İlik

ülbüktep sal- Dügmelemek, iliklemek.

üle- Bölmek, taksim etmek, parçalara ayırmak, dağıtmak.

üleş Dağıtma, paylaştırma, taksim etme. bölme.

ülge Ayakkabı modeli, ayakkabı kalıbı

ülger sös Ata sözü, atalar sözü.

ülgeş Olta.

ülüş 1. Pay, üleş, hisse. 2. Toprak parçası, arazi parçası.

ün Ün, ses, seda.

ünegeş (*zool.*) Köpek yavrusu, enik, encik.

ündeş- Seslenmek, ünlemek, yüksek sesle seslenmek, bağırarak, ses vermek.

ündreş (*bot.*) Üvez, gülgillerden bir ağaç (Lât. *Pirus sorbus*).

ünnig (*müz.*) Melodik, ezgili, ahenkli, sesli.

ün per- Oy vermek, rey vermek.

üp 1. Mal, mülkiyet, varlık.

2. Miras, kalıt. *Po em aaga adazından üp kaldı.* Bu ev ona babasından miras kaldı.

üpten- Mirasa sahip olmak,

mirasa konmak.

ür Uzun zaman, uzun süre, uzun müddet. *Men anı ür saktdım.* Ben onu uzun süre bekledim.

ürde Çoktan, çoktan beri, eskiden, eskiden beri.

üre- Eskimek, yıpranmak, aşınmak.

üren 1. Yumurtalık. 2. Tohum, çekirdek. 3. Nesil, kuşak.

ürenne- Ekmek, ekim yapmak, tohum ekmek, tohum atmak, tohum saçmak.

üretçi Cellat.

ürge Çorba.

ürgedig 1. Öğrenim, öğretim, tahsil, okuma. 2. Okumaya ait, öğretimle ilgili, okumayla ilgili. *ürgedig nom* ders kitabı.

ürgedigçi Öğretmen, öğretici, hoca.

ürgen- Öğrenmek.

ürgençi 1. Öğrenci, talebe. 2. Üniversiteli, üniversite öğrencisi.

ürgeniş Öğrenim, okuma, tahsil.

ürget- 1. Öğretmek, okutmak, öğretmenlik yapmak. 2. Ders vermek, ders anlatmak.

ürgün- Sevinmek, memnun olmak neşelenmek. yüzü gülmek, keyiflenmek.

ürgeniş Sevinç, neşe.

ürgünüştig Sevinçli, neşeli, neşe dolu.

ürgüt- Sevindirmek, memnun etmek, hoşnut etmek, keyiflendirmek.

ürtün ayı Eylül, yılın dokuzuncu ayı.

ürük- Heyecanlanmak, coşmak.

ürüktür- Heyecanlandırmak, coşturmak, galeyana getirmek.

üs (I) 1. (*zool.*) Vaşak; kedigillerden yırtıcı bir hayvan (Lât. *Lynx lynx*). 2. İn. yuva, küçük vahşi hayvan barınağı.

üs- (II) Parçalamak, koparmak, kesmek.

üsker Sağır, duyma özürlü.

üstünde Üstüne, üzerine; üstünde, üzerinde, yukarısında. *Üstünde pozuñ adın pas çal.* Üstüne kendi adını yaz.

üş (I) Üç, üç sayısı.

üş- (II) Üşümek, soğuktan etkilenmek.

üşkür- İç çekmek, ah çekmek, içini çekmek, iç geçirmek.

üşkürüş Soluk, nefes.

üt Delik, çukur, gedik.

ütte- Delmek, oymak, delik açmak.

üüçe Babaanne, babanın annesi.

üün Tınaz, tokurcun, ot veya ekın yığını.

üünde Yığın, küme.

üür- Ürümek, pavkırmak, havlamak.

üürüş Ürüme, havlama, havlayış.

üy (*Kond.*) Ev

üze-çara tart- Çeke çeke yırtmak, kopara kopara yırtmak.

üzül- Kopmak, yırtılmak, parçalanmak.

üzülbegi çok Durmayan, ardı arası kesilmeyen, sonu gelmeyen, aralıksız, fasılasız.

üzüt agajı (*bot.*) Hanımeli; tırmanıcı bir bitki (Lât. *Lonice-ra aprifolium*).

Şor Ağızlarının Kısa Bir Grameri

1 Şor Türkçesinin iki ağzı vardır Bu iki ağız, adlarını Mras ve Kondom ırmaklarından alır Tom ve Mras ırmaklarının kıyılarında oturan Şorlar, Mras ağzını; Kondom ırmağının kıyısında oturan Şorlar da Kondom ağzını konuşurlar İki ağız arasındaki ayırıcı ses ise, Ana Türkçedeki *-*d-* ünsüzünün karşılıkları olan *-z-* (*~s*) ve *-y-* ünsüzleridir Ana Türkçedeki *-d-* sesi Mras ağzında *-z-*, Kondom ağzında ise *-y-* olarak gelişmiştir

Mras ağzı

azak

kazan

kozan

Kondom ağzı

ayak

kayan

koyan

ayak

kazan

tavşan

Bu yüzyılın ilk yarısında kullanılmış olan Şor Türkçesi yazı dili, Mras ağzı üzerine kurulmuştur.

Ses bilgisi özellikleri

2. Şor Türkçesinde sekiz ünlü bulunmaktadır Bu ünlüler *a, e, ı, i, o, ö, u, ü*'dür Bütün ünlüler normal uzunluktadır Ancak, ünsüz erimesi sonucunda ortaya çıkan ikincil ünlü uzunlukları görülür Bu uzunluklar eski Şor yazısında iki harf ile (*aa, ee, ıı, ii, oo, öö, uu, üü*) gösterilmiştir *aal köy, enee* (<*ene+ge*) *anneye, kur-* (<ET *kırır-*) *okumak-, ool oğul, püün* (*po kün*) *bu gün, kelheen* (<*kelbe-gen*) *gelmeyen.*

Bu ünlü uzunlukları bazan anlam ayırıcıdır

al- almak

kol el

kök mavi

ol o

ös- hüymek -

par var

sun- kırılmak

aal köy

kool oyuk, çukur

köök guguk kuşu

ool oğul

öös göğüs kafesi

paar karaciğer

sun geyik

3. Kalınlık-incelik uyumu güçlüdür: *azık, karak, karga, pıçak, çılan, murun, pugday, seley, körmük, üle-, pörük*. Ekler de kalınlık-incelik açısından kelimenin ünlülerine uymaktadır:

kol, kollar, kollarım, kollarıbs

köl, köller, köllerim, kölleribis

Ancak, bazı eklerde uyuma aykırılık görülebilir: *añnapçalar avlıyorlar*, fakat *kelçalar geliyorlar*, *aydarzar söyleyeceksiniz*, fakat *körerzar göreceksiniz*

4. Düzlük-yuvarlaklık uyumu kelimelerde çoğunlukla tamdır: *odur-, odus, oyun, odañ, pörü, köbük, sözübbe, uzak, kulak*. Ancak, uyuma aykırılıklar da söz konusudur: *kormu, kobıs*. Bazı eklerin sadece düz ünlülü şekillerinin bulunması da düzlük-yuvarlaklık uyumunu bozabilir: *sugdiñ, toydı*

5. Ağızlarda bazı ünlülerin düştüğü görülür: *siler > sler siz, ular > lar, pılar > plar onlar, pıçak > pçak bıçak*.

6. Ana Türkçedeki ön ses **d-* (ET'de *y-*) ünsüzü, Şor ağızlarında *ç-* olarak gelişmiştir: ET *yok > çok*, ET *yol > çol*, ET *yazı > çazı ova*, ET *yış > çış ormanlık dağ*, ET *yinçe > çişke ince*.

7 Eski Türkçedeki *-d-* *-d* ünsüzü, Mras ağzında *-z-*, *-z* (~ *-s*), Kondom ağzında ise *-y-* olarak gelişmiştir. Türk dilinin tarihî gelişimi içerisinde çok önemli bir yeri olan bu sesin Şor ağızlarında birbirinden farklı bir şekilde gelişmesi dikkat çekicidir. Yukarıda da değinildiği gibi, iki ağız arasındaki en önemli ses farklılığı budur.

ET *-d-* > MA *-z-* ET *adak > MA azak ayak*, ET *adıg > MA azıg ayı*, ET *kudruk > MA kuzuruk kıyruk*, ET *kodan > MA kozan tavşan*, ET *bod boy > MA pozu kendi* (+ı iyelik eki ile birlikte). Son seste ise bu ünsüz MA'da *-s* olarak gelişmiştir: ET *ıd-* > MA *ıs-* *göndermek*.

Kodom ağzında bu sesin *-y-* şeklinde geliştiğini görüyoruz: ET *adak* Kond. *ayak ayak*, ET *kudruk > Kond. kuyruk kıyruk*, ET *kodan*

Kond. *koyan tavşan*. ET *bod boy > Kond. poyu kendi* (+ı iyelik eki ile birlikte)

8. Eski Türkçedeki ön ses ve son ses *ç*, Şor ağızlarında *ş-*, *-ş'*ye dönüşmüştür (ET *ç-*, *-ç* > ŞA *ş-*, *-ş'*): ET *çerig asker > ŞA şerig ordu*, ET *çık-* ŞA *şık-* *çıkma*, ET *üç > ŞA üş* 3, ET *iç-* > ŞA *iş-* *içmek*, ET *keç-* ŞA *keş-* *geçmek*.

9. Eski Türkçedeki ön ses *h*, Şor ağızlarında genellikle ötümsüzleşmiştir (ET *h-* > ŞA *p-*): ET *bir-* > ŞA *per-* vermek, ET *bir* > ŞA *pir* 1, ET *bar-* > ŞA *par-* gitmek, ET *bol-* > ŞA *pol-* olmak, ET *burun* > ŞA *purnu* *burun*

10. Bazı kelimelerde ise *h-* > *m-* olayı görülür: ET *bin-* > ŞA *mün-* *binmek*, ET *bedük* *büyük* > ŞA *mözük* *yüksek*, *yüce*.

11 Eski Türkçede iç ses *ş* ünsüzü Şor Türkçesinde bazı kelimelerde *f* ye dönüşmüştür (ET *-ş-* > ŞA *-j-*). ET *tışi* > ŞA *tiji dişi*, ET *kişi* ŞA *kiji kişi*, ET *eşik* ŞA *ejik kapı*.

12. Eski Türkçede kelime ve ek sonlarındaki *ğ*, *g* ünsüzleri Şor ağızlarında korunmuştur: *uluğ* *ulu*, *büyük*, *azığ* *ayı*, *attığ* *adlı*, *öñnüg* *renkli* Eklerin başında da aynı ünsüzlerin korunduğunu görüyoruz: *par-ğan* *giden*, *çazı-ğa* *ovaya*, *yazıya*.

13. Eski Türkçedeki ön ses *k*, *k* ünsüzleri Şor ağızlarında ötümlüleşmemiştir: *kel-* *gelmek*, *kiyik* *geyik*, *kir-* *girmek*, *kiji* *kişi*; *kış* *kız*, *kırık* 40, *kaçan* *ne zaman*.

14. Ön ses *t* de Şor ağızlarında ötümlüleşmeden korunan bir ünsüzdür: *til dil*, *te-* *demek*, *tehir* *demir*, *teg-* *değmek*.

15. Eski Türkçedeki *ñ* sesi Şor Türkçesinde kelime ve eklerde korunmuştur: *añ* *vahşi*, *hayvan*, *av*, *eñ* *en*, *daha*, *keñ* *geniş*, *kamıñ* *kamın*, *turawı* (senin) *şehrin*.

16. Eski Türkçedeki son ses *z*, Şor Türkçesinde ötümsüzleşmektedir (ET *-z* > ŞA *-s*): ET *kaz-* > ŞA *kas-* *kazmak*, ET *kız* > ŞA *kıs* *kız*, ET *biz* > ŞA *pis* *biz*.

17 Yönelme (dativ) ekinin *-ğ*, *-g*; *-k*, *-k* ile biten kelimelere eklenmesi halinde ünsüz birleşmesi olur:

tag+ğa > *tagğa* > *taga* *dağa*
pörük+ke > *pörükke* > *pörüke* *börke*

18. Çekimlerde, büzülme olayları görülür:

meniñ > *meeñ* *benim*
seniñ > *seeñ* *senin*
anıñ > *aañ* *omun*
kelerim > *keleem* *geleceğim*

19 -*n* ile biten fiillere -*p* zarf-fil (gerundium) eki ile birlikte yardımcı fil getirildiğinde ünlü düşmesi ve *p* > *m* olayları görülür:

münip alıp > *münmalıp*

nanıp alıp > *nanmalıp*

nanıp ıstı > *nanmıştı*

20 Kelime birleşmelerinde de bir takım ses olayları görülür:

alıp par- > *apar-* *gölür-*

alıp kel- > *akel-* *getir-*

alıp şık- > *aşık-* *çıkar-*

21 Ötümsüz ünsüzlerle biten kelimelere ünlü ile veya *l*, *r*, *n* ünsüzleriyle başlayan ek getirilmesi halinde bu ötümsüz ünsüzler ötümlüleşir: *adım* < *at+ı+m adım*, *ismim*, *kızım* < *kıs+ı+m kızım*, *paşım* < *paş+ı+m başım*

Şekil bilgisi özellikleri

İsim

İsim Çekim Ekleri

22. Çokluk eki

Çokluk eki +*lAr*'dır. Ancak ses benzeşmeleri sonucu +*nAr* ve +*lAr* şekilleri de vardır: *bukvular* harfler *kijüler* kişiler; *nomnar* kitaplar *kamnar* kamlar; *kulaktar* kulaklar, *söster* sözler.

23. Durum (hâl) ekleri

a) *İlgi (genitiv) durumu eki*: Ünlülerle ve geniz ünsüzleriyle biten kelimelere +*nİñ* şeklinde: *kayanıñ* kayanın, *kebeniñ* kayığın, *kannıñ* hanın, *kamnıñ* kamın, *kazıñnıñ* kayın ağacının; ötümsüz ünsüzle biten kelimelere +*tİñ* şeklinde: *pistiñ* bizim, *piçaktıñ* bıçağın, *eliktiñ* karacanın; ötümlü ünsüzlerle biten kelimelere ise +*dİñ* şeklinde eklenir: *toydıñ* düğünün, *tehirdiñ* demirin, *sugdıñ* suyun.

b) *Yükleme (akkuzativ) durumu eki*: Ünlülerle ve geniz ünsüzleriyle biten kelimelere +*nI* şeklinde: *kijini* kişiyi, *kayanı* kayayı, *kebeni* kayığı, *kazıñnı* kayını, *kannı* hanı, *kamnı* kamı; ötümsüz ünsüzlerle biten kelimelere +*tI* şeklinde: *piçaktı* bıçağı, *pisti* bizi, *elikti* karacayı;

ötümlü ünsüzlerle biten kelimelere ise **+dI** şeklinde eklenir: *toydu düğünü; tebirdi demiri; sugdı suyu; Şorlardı Şorları*.

c) **Yönelme (dativ) durumu**: Ünlülerle ve ötümlü ünsüzlerle biten kelimelere **+gA** şeklinde: *kayaga kayaya, kebege kayığa, çazığa ovaya, yazıya, kanga hana, kamga karna, toyga düğüne, tebirge demire*; ötümsüz ünsüzlerle biten kelimelere ise **+kA** şeklinde eklenir: *pıçakka bıçağa, elikke karacaya, çışka ormana, söske söze, kıska kıza*.

ç) **Bulunma (lokativ) durumu eki**: Ünlülerle ve ötümlü ünsüzlerle biten kelimelere **+dA** şeklinde: *kayada kayada, kebede kayıkta, kanda handa, kamda kamda, toyda düğünde, tebirde demirde, sugda suda*; ötümsüz ünsüzle bitenlere ise **+tA** şeklinde eklenir: *pıçakta bıçakta, elikte karacada*.

d) **Çıkma (ablativ) durumu**: Ünlülerle ve ötümlü ünsüzlerle biten kelimelere **+dAñ** şeklinde: *kijideñ kişiden, kayadañ kayadan, kebedeñ kayıktan, Kudaydañ Huda'dan, Tanrı'dan, toydañ düğünden, tebirdeñ demirden, sugdañ sudan*; ötümsüz ünsüzle biten kelimelere **+tAñ** şeklinde: *çüsteñ 100'den, pıçaktañ bıçaktan, elikteñ karacadan*; geniz ünsüzleriyle biten kelimelere ise **+nAñ** şeklinde eklenir: *kannañ handan, kamnañ kamdan*.

e) **Vasuta (instrumental) durumu**: Ünlülerle ve ötümlü ünsüzlerle biten kelimelere **+bA** şeklinde: *palaba çocukla, kayaba kayayla, kebebe kayıkla, tilibe diliyle, toyba düğünle, tebirbe demirle, sugba suyla*; ötümsüz ünsüzlerle biten kelimelere **+pA** şeklinde: *pıçakpa bıçakla, elikpe karacayla*; geniz ünsüzleriyle biten kelimelere **+mA** şeklinde eklenir: *kanma hanla, kamma kamla*.

24. İyelik ekleri

Şor Türkçesinde I. teklik kişi iyelik eki **+m'**dir. Ancak, ağızlarda bağlayıcı ünlü düzlük-yuvarlaklık uyumuna aykırı olabilir: *turam şehrim, kehem kayığım, adım adım; çolım yolum, sözüm sözüm*

II. teklik kişi iyelik eki **+ñ**'dir. Ağızlarda bağlayıcı ünlünün düzlük-yuvarlaklık uyumuna aykırılığı görülebilir: *turañ şehrin, kebeñ kayığım, çoluñ yolun, söziñ sözün, adıñ adın, ooluñ oğlum, kısıñ kızım, palañ çocuğun*

III. teklik kişi iyelik ekleri **+ı, +i, +u, +ü** ve **+z°** şeklindedir. Ancak ağızlarda düzlük-yuvarlaklık uyumuna aykırılık görülebilir: *adı adı, tili dili, sözi sözi, çolu yolu, palazı çocuğu, turazı şehri, kebezi kayığı*

I. çokluk kişi iyelik eki **+b°s'tır**. Ağızlarda düzlük-yuvarlaklık uyumuna aykırılık görülür: *tilibis dilimiz, kısıbıs kızmız, turabıs şehrimiz, çolıbıs yolumuz, kebebis kayığımız, sözübis sözüümüz, adıbıs adımız*.

II. çokluk kişi iyelik eki **+lArİñ, +nArİñ, +tArİñ** şekillerindedir. Bu ek, çokluk eki ile II. teklik kişi iyelik ekinin birleşmesinden meydana gelmiştir (**<+lAr+ı+ñ**): *turalarıñ şehriniz, kebeleriñ kayığımız, tilleriñ diliniz, çollarıñ yolumuz, kıstarıñ kızmız, attarıñ adınız, nomnarıñ kitabınız*.

III. çokluk kişi iyelik eki **+lArI**'dir. Ancak, ses benzeşmeleri sonucu **+nArI, +tArI** şekilleri de vardır: *tilleri dilleri, turaları şehirleri, çolları yolları, kebeleri kayıkları, attarı adları, kıstarı kızları, nomnarı kitapları*.

Zamirler

25. Kişi zamirleri

Şor ağızlarında kullanılmakta olan kişi zamirleri şunlardır:

	<u>Teklik</u>	<u>Çokluk</u>
1 kişi	<i>men ben</i>	<i>pis biz</i>
2. kişi	<i>sen sen</i>	<i>siler / sler siz</i>
3 kişi	<i>ol o</i>	<i>ılar / lar, pılar/plar onlar</i>

Kişi zamirlerinin çekimi:

	<u>Teklik kişi zamirleri</u>		
İlgi durumu	<i>meen (<meniñ)</i>	<i>seen (<seniñ)</i>	<i>aañ</i>
Yükleme durumu	<i>meni</i>	<i>seni</i>	<i>anı</i>
Yönelme durumu	<i>maga (maa)</i>	<i>saga (saa)</i>	<i>aga (aa)</i>
Bulunma durumu	<i>mende</i>	<i>sende</i>	<i>anda</i>
Çıkma durumu	<i>meneñ</i>	<i>seneñ</i>	<i>anañ</i>

	<u>Çokluk kişi zamirleri</u>		
İlgi durumu	<i>pistiñ</i>	<i>silerdiñ</i>	<i>ılarıñ / pılarıñ</i>
Yükleme durumu	<i>pisti</i>	<i>silerdi</i>	<i>ıardı / pıardı</i>
Yönelme durumu	<i>piske</i>	<i>silerge</i>	<i>ıarga / pıarga</i>
Bulunma durumu	<i>piste</i>	<i>silerde</i>	<i>ıarda / pıarda</i>
Çıkma durumu	<i>pisteñ</i>	<i>silerdeñ</i>	<i>ıardañ / pıardañ</i>

26. İşaret zamirleri

Teklik işaret zamirleri

po bu
tigi şu
ol o

Çokluk işaret zamirleri

punarı bunlar
tigileri şunlar
anarı onlar

Şor ağızlarında işaret zamirlerin çekimi:

Teklik işaret zamirleri

İlgi durumu	<i>poñ</i>	<i>tiginiñ</i>	<i>aañ</i>
Yükleme durumu	<i>ponı</i>	<i>tigini</i>	<i>anı</i>
Yönelme durumu	<i>poo / poga</i>	<i>tigii / tigige</i>	<i>aga /aa</i>
Bulunma durumu	<i>munda</i>	<i>tigide</i>	<i>anda</i>
Çıkma durumu	<i>munañ</i>	<i>tigideñ</i>	<i>anañ</i>
Vasita durumu	<i>poñma</i>	<i>tigibe</i>	<i>aañma</i>

Çokluk işaret zamirleri

İlgi durumu	<i>ponardıñ</i>	<i>tigilerdiñ</i>	<i>anardıñ</i>
Yükleme durumu	<i>ponardı</i>	<i>tigilerdi</i>	<i>anardı</i>
Yönelme durumu	<i>ponarga</i>	<i>tigilerge</i>	<i>anarga</i>
Bulunma durumu	<i>ponarda</i>	<i>tigilerde</i>	<i>anarda</i>
Çıkma durumu	<i>ponardañ</i>	<i>tigilerdeñ</i>	<i>anardañ</i>
Vasita durumu	<i>ponarba</i>	<i>tigilerbe</i>	<i>anarba</i>

27. Dönüslülük zamirleri

Mras ağızındaki dönüslülük zamiri *pozu* / *pozu*'dur Bu zamirin Kondom ağızındaki şekli ise *poıyı*'dır İyelik eki almış şekilleri:

Teklik

- 1 kişi *pozım, pozum, poyım*
2. kişi *poziñ, pozuñ, poıyıñ*
- 3 kişi *pozi, pozu, poyı*

Çokluk

- pozıbıs, pozubıs, poyıbıs*
postarıñ, poylarıñ
postarı, poyları

Dönüslülük zamirinin çekimi:

Yalın durum	<i>pozım</i>
İlgi durumu	<i>pozımniñ</i>
Yükleme durumu	<i>pozımnı</i>
Yönelme durumu	<i>pozıma</i>
Bulunma durumu	<i>pozımda</i>
Çıkma durumu	<i>pozımnañ</i>
Vasita durumu	<i>pozımma</i>

Bir başka dönüşlülük zamiri ise *ös'tür*

28. Soru zamirleri

Şor ağızlarındaki soru zamirleri *kem kim* ve *noo ne'*dir.

Soru zamirlerinin çekimi:

İlgi durumu	<i>kemniñ</i>	<i>nooniñ</i>
Yükleme durumu	<i>kemni</i>	<i>nooni</i>
Yönelme durumu	<i>kemge</i>	<i>nooga</i>
Bulunma durumu	<i>kemde</i>	<i>nooda</i>
Çıkma durumu	<i>kemneñ</i>	<i>noodañ</i>
Vasıta durumu	<i>kemme</i>	<i>nooba</i>

Sıfatlar

29. İşaret sıfatları

Şor Türkçesindeki işaret sıfatları *po, tigi, ol'*dur.

30. Asıl sayı sıfatları

Şor ağızlarındaki asıl sayı sıfatlarından bazıları şunlardır: *pir, iygi, üş, tört, peş, altı, çetti, segis, togus, on, on pir, on iygi, çegirbe yirmi* (ağızlarda *iygon* <*iygi on*), *çegirbe pir, odus* (ağızlarda *üjon* <*üş on*), *kırk* (ağızlarda *törtön* <*tört on*), *elig* (ağızlarda *pejon* <*peş on*), *altın* *altmış, çetton yetmiş, sekizon seksen, toguzon doksan, çüs yüz, pir çüs* *pir yüz bir, pir çüs iygi yüz iki, pir çüs on pir yüz on bir, iygi çüs iki yüz, muñ bin, pir muñ pir bin bir, on muñ on bin, çüs muñ yüz bin, pir million bir milyon.*

31. Üleştirme sayı sıfatları

iygideñ ikişer ikişer; üşteñ üçer üçer, peşteñ beşer beşer; onnañ onar onar.

32. Sıra sayı sıfatları

pirinçi birinci; iyginci ikinci; üçünçi üçüncü; törtünçi dördüncü; pejinçi beşinci; altınçı altıncı; çettinçi yedinci; segizinci segizinci; toguzınçı dokuzuncu; onunçı onuncu.

33. Kesir sayı sıfatları

Kesir sayı sıfatları çeşitli şekillerde ifade edilebilir: *onnañ pir pölügü 1/10; çegirbeeñ* (<*çegirbeniñ*) *üş pölügü 3/20; çetti pölüktiñ altı (veya) çettiniñ altı 6/10; tört pölüktiñ üç (veya) tört pölüktiñ üş pölügü (veya) törttiñ üçü 3/4; peş pölüktiñ törtü 4/5; üş pölüktiñ iygizi 2/3*

Fiil

34. *Kişi ekleri*

Fiil çekiminde kullanılan I. tipteki kişi ekleri:

I. teklik kişi *-b^om, -b^on, -m^om, -p^om*

II. teklik kişi *-z^on, -s^on*

III. teklik kişi

I. çokluk kişi *-b^os, -m^os, -p^os*

II. çokluk kişi *-zaar, -saar; -zar, -sar*

III. çokluk kişi *-lAr, -nAr, -tAr*

şeklinde dir Örnekler fiil çekimlerinde verilmiştir

II. tipteki kişi ekleri ise:

I. teklik kişi *-m*

II. teklik kişi *-ñ*

III. teklik kişi

I. çokluk kişi *-b^os, -m^os, -p^os*

II. çokluk kişi *-aar, -ar*

III. çokluk kişi *-lAr*

olarak kullanılır Örnekler fiil çekimlerinde verilmiştir.

35. *Soru eki*

Soru eki, geniz ünsüzleriyle biten kelimelere *mA*; ötümsüz ünsüzle biten kelimelere *pA*, ünlüyle veya ötümlü ünsüzle biten kelimelere *bA* olarak eklenir:

Keldi be? Geldi mi?

Keldiñ me? Geldin mi?

Şıgar ba? Çıkacak mı?

36. *Fill çekimi*

Şor Türkçesinin zengin bir fiil çekim sistemi vardır. Fiil çekimi eklerle yapıldığı gibi, tasviri fiillerle yapılan birleşik çekimler de oldukça fazladır

Bildirme kipleri

37 Belirli geçmiş zaman çekimi *-d°* eki ile yapılır Ancak, ötümsüz ünsüzlerle biten fiillere ek *-r°* olarak gelir:

<i>keldim</i>	<i>geldim</i>	<i>şıktım</i>	<i>çıktım</i>
<i>keldiñ</i>	<i>geldiñ</i>	<i>şıktıñ</i>	<i>çıktıñ</i>
<i>keldi</i>	<i>geldi</i>	<i>şıktı</i>	<i>çıktı</i>
<i>keldibis</i>	<i>geldik</i>	<i>şıktıbis</i>	<i>çıktık</i>
<i>keldaar</i>	<i>geldiniz</i>	<i>şıktaar</i>	<i>çıktınız</i>
<i>keldiler</i>	<i>geldiler</i>	<i>şıktılar</i>	<i>çıktılar</i>

Olumsuz çekiminde ise *-mA-* olumsuzluk ekinin yanı sıra ses benzeşmesi sonucu *-bA-* ve *-pA-* şekilleri kullanılır *şıkpadım* *çıkmadım*, *kelbedim* *gelmedim*, *nanmadım* *dönmedim*, *parbadı* *gitmedi*

38. Gerçekleşmemiş geçmiş zaman için Şor Türkçesinde özel olarak kullanılan çekim eki *-kAlAk*, *-gAlAk*'tır.

<i>çetkelegim</i>	<i>henüz ulaşmadım</i>
<i>çetkeleksiñ</i>	<i>henüz ulaşmadıñ</i>
<i>çetkelek</i>	<i>henüz ulaşmadı</i>
<i>çetkelekpis</i>	<i>henüz ulaşmadık</i>
<i>çetkeleksar</i>	<i>henüz ulaşmadınız</i>
<i>çetkelekter</i>	<i>henüz ulaşmadılar</i>

39 Belirli geçmiş zamanın tanık olunan şekli *-çatkan*, *-çitkan*, *-çıgan*, *-çın* (<çat-kan) ekleriyle anlatılır Olayın gerçekleştiği anda olaya kesinlikle tanık olma durumunu bildirir Bu anlatım şekli Türkiye Türkçesinde şimdiki zamanın hikâyesi ile eş değerdedir

<i>iştepçatkanım</i>	<i>çalışıyordum</i>
<i>iştepçatkansıñ</i>	<i>çalışıyordıñ</i>
<i>iştepçatkan</i>	<i>çalışıyordu</i>
<i>iştepçatkanmıs</i>	<i>çalışıyorduk</i>
<i>iştepçatkanzar</i>	<i>çalışıyordunuz</i>
<i>iştepçatkannar</i>	<i>çalışıyorlardı</i>

40. *-çAñ* eki de geçmiş zaman bildiren eklerdendir Bu çekim, Türkiye Türkçesinde geniş zamanın hikâyesi birleşik çekimi ile eş değerdedir Birinci teklik kişi çekiminde ortaya çıkan şekil ise büzülme sonucudur:

kelçeñmün > kelçeñnüm > kelçeñim gelirdim,
añnaçañmün > añnaçañnüm > añnaçañim avlardım

<i>kelçeñim gelirdim</i>	<i>añnaçañım avlardım</i>
<i>kelçeñziñ gelirdin</i>	<i>añnaçañziñ avlardın</i>
<i>kelçeñ gelirdi</i>	<i>añnaçañ avlardı</i>
<i>kelçeñmis gelirdik</i>	<i>añnaçañmis avlardık</i>
<i>kelçeñzar (-zaar) gelirdiniz</i>	<i>añnaçañzar (-zaar) avlardınız</i>
<i>kelçeñner gelirlerdi</i>	<i>añnaçañnar avlarlardı</i>

Olumsuz çekimi ise **-mA-çAñ**; **-bA-çAñ** veya **-pA-çAñ** ekleriyle yapılır

çörbeçeñim yirirmezdim
albaçañziñ almazdın
nanmaçañ dönmezdin
ürgenmeçeñmis öğrenmezdik
şıkpaçañzar çıkmazdık
kespeçeñner kesmezlerdi

41 Belirsiz geçmiş zaman çekimi **-KAn** eki ile yapılır Ancak, I. teklik kişi çekiminde büzülme olayı görülebilir

şıkkannmün ~ şıkkannmum > şıkkanım > şıkkam çıkmışım
şıkkannziñ çıkmışsın
şıkkann çıkmış
şıkkannbıs çıkmışım
şıkkannzaar ~ şıkkannzar çıkmışsınız
şıkkannnar çıkmışlar

Olumsuz çekiminde de büzülme olayı görülür

polbaganmün > polbagam > polbaam olmamışım

42. Belirsiz geçmiş zaman ifadesi için kullanılan bir başka çekim şekli ise **-p-r̥r**, **-r̥r** ekleri kullanılarak yapılır

oynaptırım (oynaptırbım, oynaptırbın) oynamışım
oynaptırziñ oynamışsın
oynaptır oynamış
oynaptırmıs oynamışız
oynaptırzar oynamışsınız
oynaptırnar oynamışlar

43. Gelecek zaman çekiminde kullanılan eklerden **-Ar** ve **-or**, belirsiz bir gelecek (geniş) zaman ifade eder

körerim	göreceğim	aydarım	söyleyeceğim
körerziñ	göreceksin	aydarziñ	söyleyeceksin
körer	görecek	aydar	söyleyecek
körerbis	göreceğiz	aydarbis	söyleyeceğiz
körerzar	göreceksiniz	aydarzar	söyleyeceksiniz
körerler	görecekler	aydarlar	söyleyecekler

44. Muhtemel bir gelecek (geniş) zaman ifadesi taşıyan bir başka ek **-KAdIg** ise, iktidarı çekim için kullanılır

kelgedigim	gelebirim	pargadığım	gidebilirim
kelgedigziñ	gelebilirsin	pargadığziñ	gidebilirsin
kelgedig	gelebilir	pargadığ	gidebilir
kelgedigbis	gelebiliriz	pargadıgbis	gidebiliriz
kelgedigzar	gelebilirsiniz	pargadıgzar	gidebilirsiniz
kelgedigler	gelebilirler	pargadıglar	gidebilirler

45. Şimdiki zaman çekiminde ise **-ça ~ -çar** ekleri kullanılır. Ancak, ünlü ile biten bir fiile eklenmesi durumunda ünsüz türemesi olayı görülür. Bu durumda ekler **-p-ça ~ -p-çar** şeklindedir: **uzupça uyuyor, çörça yürüyor, nança dönüyor; parçar gidiyor; çipça yiyor, surapça soruyor.**

körçam	görüyorum	iştepçam	çalışıyorum
körçañ	görüyorsun	iştepçañ	çalışıyorsun
körça	görüyor	iştepça	çalışıyor
körçabis	görüyoruz	iştepçabis	çalışıyoruz
körçazar	görüyorsunuz	iştepçazar	çalışıyorsunuz
körçalar	görüyorlar	iştepçalar	çalışıyorlar

Olumsuz çekimi ise **-pAAnça, -bAAnça, -mAAnça** ekleriyle yapılır **pilbeençam bilmiyorum, pilbeençañ bilmiyorsun, pilbeença bilmiyor, pilbeençabis bilmiyoruz, pilbeençazar bilmiyoruz, pilbeençalar bilmiyorlar, surabaança sormuyor, iştebeença çalışmıyor**

Kondom ağzında çekim **-çIr** ekiyle yapılmaktadır **kelçir geliyor, perbençir vermiyor**

Şimdiki zaman ifade eden bir başka çekim ise **-çattır** eki ile yapılır. Aslında bu ek **çat-** ve **tur-** fiillerinin birleşmesinden meydana gelmiştir. İçinde bulunulan zamanda âniden ortaya çıkan hareketleri bildirmek için kullanılır.

<i>kelçatturum</i>	<i>geliveriyorum</i>
<i>kelçattırzın</i>	<i>geliveriyorsun</i>
<i>kelçattır</i>	<i>geliveriyor</i>
<i>kelçattırbus</i>	<i>geliveriyorsunuz</i>
<i>kelçattırzaar</i>	<i>geliveriyorsunuz</i>
<i>kelçattırlar</i>	<i>geliveriyorlar</i>

Tasarlama kipleri

46. Emir çekimi Şor Türkçesinde şu eklerle yapılır

I. teklik kişi *-AyIn, -yIn*: *parayın gideyim, keleyin geleyim, nanayın döneyim isteyin çalışayım, nanmayın dönmeyeyim*. Ağzılarda ekin *-Ay* kısaltılmış şekilleri de kullanılır *paray gidiyim, perey vereyin, parbaay gitmeyeyim*.

II. teklik kişi çekimi- eksizdir. Ancak, şart çekiminde kullanılan II teklik kişi *-zA-ñ, -sA-ñ* ekleri nazıkçe emir ifade etmek üzere de kullanılabilir *kel gel, odur otur, işte çalış, par git, al al, parba gitme, kelbe gelme, nanma dönme; uksañ dinle, körzeñ bak, şıksañ çık*.

III. teklik kişi, *-z°n* ve *-s°n* ekleriyle çekilir *parzın gitsin, kelzın gelsin, turzun dursun, tutsun tutsun, kessin kessin, nanzın dönsün, parbazın gitmesin, kelbezın gelmesin*.

I. çokluk kişi çekimi *-AAñ, -Añ* ekleriyle veya bu eklerin çokluk eki almış şekilleriyle (*-AñnAr*) yapılır *paraañ / parañ / parañnar gidelim, keleeñ / keleñ / keleeñner gelelim, köreeñ / köreñ / köreeñner görelim*. Olumsuz şekli *-bAAñ, -pAAñ, -mAAñ* ekleriyle ifade edilir *parbaañ gitmeyelim*.

II. çokluk kişi çekiminde ünsüzle biten fiiller için *-aar*, ünlüyle biten fiiller için de *-laar* ekleri kullanılır. Ancak, bu ekler ince ünlülü kelimelere eklendiğinde kalınlık-incelik uyumuna uymaz. *köraar bakın ~ bakınız, peraar verin ~ veriniz, tur-aar durun ~ durumuz, işte-laar çalışın çalışınız, kör-aar görün ~ görünüz, aña-laar avlayın ~ avlayınız, şıkpalaar çıkmayın ~ çıkmayınız, nanmalaar dönmeyin ~ dönmeyiniz, toybalaar eğlenmeyin ~ eğlenmeyiniz, körbelaar bakmayın ~ bakmayınız*.

III. çokluk kişi çekimi ise *-z°nnAr* ve *-s°nnAr* ekleriyle yapılır *kelzinner gelsinler, kessinler kessinler, turzunnar dursunlar, tutsunnar tutsunlar, parzınnar gitsinler, kelbezinner gelmesinler, nanmazınnar dönmesinler*.

47 İstek çekımı -gAy eki ile yapılmaktadır

nangayım (<*nangay-bım* <*nangay-mın*) *döneyim*
nangayzıñ *dönesin*
nangay *döne*
nangaybıs *dönelim*
nangayzar / nangayzaar *dönesiniz*
nangaylar *döneler*

Olumsuzu ise -bAy veya -mAy ekleri ile çekilir: *külbeyler gülmeyeler*; *nanmayzar dönmeyesiniz*

48. Şart çekımı eki -sA'dır Ancak Şor Türkçesinde ekın ötümlü ünsüzle başlayan şekli de (-zA) vardır Ünlüyle veya ötümlü ünsüzle biten fiillere -zA, ötümsüz ünsüzle biten fiillere -sA eklenir

<i>körzem</i>	<i>görsəm</i>	<i>şıksam</i>	<i>çıksam</i>
<i>körzeñ</i>	<i>görsen</i>	<i>şıksañ</i>	<i>çıksan</i>
<i>körze</i>	<i>görse</i>	<i>şıkşa</i>	<i>çıksa</i>
<i>körzebis</i>	<i>görsek</i>	<i>şıksabıs</i>	<i>çıksak</i>
<i>körzaar</i>	<i>görseniz</i>	<i>şıksaar</i>	<i>çıksanız</i>
<i>körzeler</i>	<i>görseler</i>	<i>şıksalar</i>	<i>çıksalar</i>

Olumsuz çekiminde, şart ekinden önce, ses uyumunu sağlayacak şekilde -bA, -pA, -mA olumsuzluk eklerinden biri getirilir: *polbazabıs olmasak*, *çetpezeler yetmeseler* *nanmazaar dönmeseniz*

Yardımcı fiillerle yapılan çekimler

49 Şor Türkçesinde yardımcı fiiller de çekimlerde kullanılır Bu yardımcı fiillerden bazıları *odur-* oturmak, *tur-* durmak, *pol-* olmak, *çör-* yürümek, *çat-* yatmaktır Yardımcı fiiller zarf-fiil eklerinden biri ile fiillere bağlanırlar Yardımcı fiillere kip ekleri de getirilebilir Bu çekim şekline birkaç örnek vermekle yetineceğiz.

-p odur-

Yapılmakta olan şimdiki zamanı ifade eden şekiller: *parıp odurım* gitmekteyim, *kelip odurziñ* gelmekteisin; *parıp odurçam* gitmekteyim; *kelip odurçaziñ* gelmekteisin. Şimdiki zamanın rıvayetini ifade eden şekiller: *korugıp odurgan* korkmaktaymış, *parıp odurgam* gitmekteymişim. Şimdiki zamanın şartını ifade eden şekiller: *parıp odurzam* gitmekteysem, *ugıp odurza* dinlemekteyse.

-a çör-

Yapılmakta olan şimdiki zamanı ifade eder *para çörüm gitmekteyim, para çör gitmekte, kele çör gelmekte, ene çörbis inmekteyiz.*

Yardımcı fiiller, sıfat-fiil eki almış kelimelere eklenerek *karmaşık fiiller* meydana getirirler: **-ar pol-:** *parar polzañ gidecek olsan, kıygırar polzam bağırarak olsam;* **-gen pol-:** *kelgen polarzaar gelmiş olursunuz, körgeñ polarzıñ görmüş olursun, nangan polar dönmüş olur, ölbeen polarzıñ ölmemiş olursun.*

Tasvirî fiiller

50. Şor ağızlarındaki tasvirî fiiller *per-, par-, kel-, şık-, kal-, sal-, tüş-, ert-, kör-, al-, ıı-*’tir

Bunlardan tezlik bildiren tasvirî fiiller ve bu fiillerle yapılmış birleşik fiiller şunlardır *per- şıga perdım çıkıverdim, köre per görıver çada perdiler yatıverdiler; kel- şıgıp keldi çıkageldi, kirip keldibis giri verdik; par- uçuk pardılar uçıverdiler, çet pardım yetıverdım.*

Tasvirî fiillerden bir kısmı ise olmak bildirir *par- toktap pardi sakinleşti, pol pararım olacağım; şık- kaynap şıktı kaynakadı, ös şıktım büyüdü, uçuk şıktılar uçtılar; kal- ös kaltı büyüdü, paspaan kaldım geciktim, kaynap kaldı kaynakadı; tüş- çıl tüştü yıvarlandı, çağ tüştü yağdı, kel tüşken geldi, tura tüştüm dırakladım, kıybıra tüştü kımıldadı; ert- tolkup ertti heyecanlandı, eelip ertti eğildi; sal- iştep saldı çalıştı.* Ancak, bu tasvirî fiillerden bazıları aynı zamanda yapma bildirir *sal- : suk saldıbis gizledik, sal saldı ekti.*